

**TC.  
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI  
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ  
KARAKTERLERİ NİTELEYEN DEĞERLERİN  
İNCELENMESİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Hazırlayan  
Tuba AKTÜRK AYKUT**

**Danışman  
Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ**

**TEMMUZ 2025, ERZİNCAN**

## BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

**“İlkokul 2. Sınıf Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerlerin İncelenmesi”** isimli **“Yüksek Lisans”** tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

**Tuba AKTÜRK AYKUT**

**T.C.**  
**ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**

Ana Bilim Dalı : Temel Eğitim  
Program Adı : Tezli Yüksel Lisans  
Tez Başlığı : İlkokul 2. Sınıf Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen  
Değerlerin İncelenmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 127 sayfalık kısmına ilişkin 08/07/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %3'tür.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 08/07/2025

**Danışman:** Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ      **Öğrenci:** Tuba AKTÜRK AYKUT

## KILAVUZA UYGUNLUK

**“İlkokul 2. Sınıf Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerlerin İncelenmesi”** başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

### Hazırlayan

Tuba AKTÜRK AYKUT

### Danışman

Dr. Öğr. Üyesi. Nusrettin YILMAZ



## KABUL VE ONAY TUTANAĞI

**Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ** danışmanlığında **Tuba AKTÜRK AYKUT** tarafından hazırlanan “**İlkokul 2. Sınıf Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerlerin İncelenmesi**” adlı bu çalışma Jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

08/07/2025

### JÜRİ:

Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Ali ÇİÇEK** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Bayram POLAT** (İmza)

### ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun ....../...../2025 tarih ve .....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2025

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

## ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterleri niteleyen değerlerin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, Türk Milli Eğitim Sisteminin eğitim programlarında ön görülen kök değerlerin, ilgili ders kitabındaki karakterlere nasıl yansıtıldığını belirlenmeye çalışılmıştır.

Tezimi hazırlama süresince bana destek olan başta danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ olmak üzere, tüm hocalarıma ve beni destekleyen ve üzerimde büyük emekleri olan annem Gülseren AKTÜRK ve babam Hüsnü AKTÜRK'e yine beni destekleyen ve ümitsizliğe düştüğümde beni motive eden canım kızlarım Hanne AYKUT ve Meryem AYKUT'a ve sevgili eşim Abdulkadir AYKUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onların katkıları olmasaydı, bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Bu tez, değerler eğitiminin önemini bir kez daha hatırlatmak ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sunmak niyetiyle kaleme alınmıştır. Bu çalışmanın, çocuklarımızın daha nitelikli bir değer eğitimiyle yetişmesine vesile olacak bilimsel adımlara bir katkı sağlaması dileğiyle...

**Tuba AKTÜRK AYKUT, Erzincan, 2025**

# **İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ KARAKTERLERİ NİTELEYEN DEĞERLERİN İNCELENMESİ**

**Tuba AKTÜRK AYKUT**

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi**

**Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2025**

**Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nusrettin YILMAZ**

## **ÖZET**

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterlerin taşıdığı değerleri incelemektir. Çalışmada, karakterlerin özellikleri, Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2. sınıf Türkçe dersi öğretim programında belirtilen kök değerler ve bu değerlerle ilişkili tutum-davranışlar temel alınarak bir analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmış olup, veri kaynağını MEB tarafından onaylanan İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır. Doküman analizi yoluyla elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve kitaptaki karakterlerin hangi değerleri yansıttığı ortaya konulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda, kitaptaki karakterleri niteleyen en çok vurgulanan değerlerin sevgi, özdenetim, sorumluluk, vatanseverlik, dostluk ve saygı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte adalet, liderlik, dürüstlük ve mutluluk gibi değerlerin daha az işlendiği görülmüştür. Araştırma bulguları, karakterlerin temsil ettiği değerlerin MEB'in öğretim programında yer alan kök değerlerle ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun temel amaçlarıyla uyumlu olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, ilkokul düzeyindeki ders kitaplarında değer aktarımının nasıl gerçekleştiğini anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, değer eğitiminde hangi değerlerin ön plana çıktığını ve hangilerinin daha az vurgulandığını ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularının, gelecekteki müfredat geliştirme çalışmalarına ve ders materyallerinin hazırlanmasına yön verebileceği düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Değerler Eğitimi, Türkçe Ders Kitapları, Kök Değerler, Karakter özellikleri.

# **EXAMINATION OF THE VALUES CHARACTERIZING THE CHARACTERS IN THE 2ND GRADE PRIMARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOK**

**Tuba AKTÜRK AYKUT**

**Erzincan Binali Yıldırım University,**

**Graduate Scholl of Social Sciences**

**Master Thesis, july 2025**

**Supervisor: Assist. Prof. Dr. Nusrettin YILMAZ**

## **ABSTRACT**

This study aims to examine the values embodied by the characters in a 2nd-grade Turkish textbook. The analysis is based on the characteristics of these characters, the core values specified in the Turkish Language Curriculum for 2nd grade by the Ministry of National Education (MEB), and the related attitudes and behaviors. The research employs qualitative document analysis, with the primary data source being the MEB-approved 2nd-grade Turkish textbook. The data obtained through document analysis were evaluated using descriptive analysis, revealing which values the characters in the textbook reflect. As a result of the analysis, it was determined that the most emphasized values characterizing the characters in the book are love, self-control, responsibility, patriotism, friendship, and respect. On the other hand, it was observed that values such as justice, leadership, honesty, and happiness were addressed less frequently. The results demonstrate that the values represented by the characters align with the core values in MEB's curriculum and the fundamental objectives outlined in the National Education Basic Law No. 1739. This study contributes significantly to understanding how value transmission occurs in primary-level textbooks. The results highlight which values are prioritized in value education and which receive less emphasis. The research findings may guide future curriculum development efforts and the preparation of educational materials.

**Keywords:** Values Education, Turkish Textbooks, Core Values, Character Traits.

## İÇİNDEKİLER

### İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ KARAKTERLERİ NİTELEYEN DEĞERLERİN İNCELENMESİ

|                                      |      |
|--------------------------------------|------|
| BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....         | i    |
| TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI .....           | ii   |
| KILAVUZA UYGUNLUK.....               | iii  |
| KABUL VE ONAY TUTANAĞI .....         | iv   |
| ÖN SÖZ .....                         | v    |
| ÖZET .....                           | vi   |
| ABSTRACT .....                       | vii  |
| İÇİNDEKİLER.....                     | viii |
| SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ..... | xix  |
| TABLolar LİSTESİ .....               | xx   |
| GİRİŞ.....                           | 1    |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### KURAMSAL ÇERÇEVE

|                                               |    |
|-----------------------------------------------|----|
| 1.1. Değer ve Değerler Eğitimi.....           | 8  |
| 1.2. Değer Eğitimi Yaklaşımları.....          | 15 |
| 1.2.1. Telkin Yaklaşımı .....                 | 15 |
| 1.2.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı.....         | 15 |
| 1.2.3. Değer Açıklama Yaklaşımı .....         | 16 |
| 1.2.4. Değer Analizi Yaklaşımı .....          | 16 |
| 1.2.5. Eylemsel Öğrenme Yaklaşımı .....       | 16 |
| 1.3. Değerlerin Sınıflandırılması .....       | 17 |
| 1.3.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması..... | 17 |

|                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.3.2. Ülken' in Değer Sınıflandırması.....                                              | 18 |
| 1.3.3. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması .....                                            | 18 |
| 1.3.4. Nelson'un Değer Sınıflandırması .....                                             | 19 |
| 1.3.5. Mengüşoğlu'nun Değer Sınıflandırması .....                                        | 19 |
| 1.3.6. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması .....                                           | 19 |
| 1.4. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve Değerler Eğitimi .....                     | 20 |
| 1.5. Türkçe Dersi Öğretim Program Yapısı ve Değerler Eğitimi.....                        | 22 |
| 1.5.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Tema Dağılımı .....                              | 23 |
| 1.5.2. Türkçe Dersi Kitaplarındaki Görsel Materyallerin Değerler Eğitimindeki Rolü ..... | 24 |
| 1.5.3. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi .....                           | 24 |
| 1.6. Karakter ve Karakterizasyon Kavramları .....                                        | 25 |
| 1.6.1. Fiziksel Tanım .....                                                              | 26 |
| 1.6.2. İsimler.....                                                                      | 26 |
| 1.6.3. Eylemler .....                                                                    | 26 |
| 1.6.4. Çevre.....                                                                        | 27 |
| 1.6.5. İlgi Alanları.....                                                                | 27 |
| 1.6.6. Davranışlar .....                                                                 | 27 |
| 1.6.7. Tutum.....                                                                        | 27 |
| 1.6.8. Diyalog .....                                                                     | 28 |
| 1.6.9. Düşünceler.....                                                                   | 28 |
| 1.6.10. Diğer İnsanların Bir Karaktere Bakış Açısı.....                                  | 28 |
| 1.6.11. Geçmiş Deneyimler .....                                                          | 28 |
| 1.7. Çalışmaya Konu Olan Değerler.....                                                   | 29 |
| 1.7.1. Adalet Değeri.....                                                                | 29 |

|                                                    |    |
|----------------------------------------------------|----|
| 1.7.2. Dostluk Değeri.....                         | 29 |
| 1.7.3. Dürüstlük Değeri .....                      | 30 |
| 1.7.4. Özdenetim Değeri.....                       | 30 |
| 1.7.5. Sabır Değeri.....                           | 30 |
| 1.7.6. Saygı Değeri .....                          | 30 |
| 1.7.7. Sevgi Değeri .....                          | 30 |
| 1.7.8. Sorumluluk Değeri .....                     | 31 |
| 1.7.9. Vatanseverlik Değeri.....                   | 31 |
| 1.7.10. Yardımseverlik Değeri.....                 | 31 |
| 1.7.11. Kök Değerler Dışındaki Diğer Değerler..... | 31 |
| 1.8. Benzer Araştırmalar.....                      | 31 |

## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **YÖNTEM**

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Araştırma Modeli.....                                         | 37 |
| 2.2. Evren ve Örneklem.....                                        | 38 |
| 2.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Tekniği ..... | 38 |
| 2.3.1. Veri Toplama Araçları.....                                  | 38 |
| 2.3.2. Veri Toplama Kaynağı .....                                  | 39 |
| 2.3.3. Verilerin Analizi.....                                      | 39 |

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **BULGULAR**

|                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1. İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerler ..... | 41 |
| 3.1.1. Adalet Değeriyle İlgili Bulgular .....                                   | 41 |
| 3.1.1.1. Kral Kuskunduz Karakterini Niteleyen Adalet Değeri.....                | 41 |
| 3.1.1.2. Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Adalet Değeri.....                   | 42 |

|                                                                                                                                   |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.2. Dostluk Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                    | 43 |
| 3.1.2.1. Anne Kunduz ve Komşu Kunduz Karakterlerini Niteleyen<br>Dostluk Değeri .....                                             | 43 |
| 3.1.2.2. Karınca Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                       | 44 |
| 3.1.2.3. Toprak Ana, Nöbetçi, Üçüncü Kardeş, Dördüncü Kardeş ve Mevsim<br>Kardeşler Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri ..... | 44 |
| 3.1.2.4. Koca Çınar Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                    | 45 |
| 3.1.2.5. Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                     | 46 |
| 3.1.2.6. Türkiye Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                       | 46 |
| 3.1.2.7. Mehmet ve Mehmet'in Ailesi Karakterlerini Niteleyen<br>Dostluk Değeri .....                                              | 47 |
| 3.1.2.8. Vatan Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                         | 47 |
| 3.1.2.9. İhtiyar Adam Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                                  | 48 |
| 3.1.2.10. Yağız'ın Babası Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri .....                                                              | 49 |
| 3.1.2.11. Tolga, Emre ve Yüzme Eylemi Gerçekleştiren Çocuklar<br>Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri .....                    | 50 |
| 3.1.2.12. Tavus Kuşları, Alacakarga'nın Arkadaşları Karakterlerini Niteleyen<br>Dostluk Değeri .....                              | 50 |
| 3.1.3. Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                  | 52 |
| 3.1.3.1. Orhan Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                                       | 52 |
| 3.1.3.2. Toprak Ana Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                                  | 53 |
| 3.1.3.3. Koca Çınar Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                                  | 53 |
| 3.1.3.4. Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                                   | 54 |
| 3.1.3.5. Karagöz ve Karagöz'ün Karısı Karakterini Niteleyen<br>Dürüstlük Değeri .....                                             | 54 |
| 3.1.3.6. Nasreddin Hoca Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                              | 55 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.3.7. Selin Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 55 |
| 3.1.3.8. Emre Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 56 |
| 3.1.4. Özdenetim Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 56 |
| 3.1.4.1. Orhan ve Orhan'ın Ablası Karakterlerini Niteleyen<br>Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                   | 56 |
| 3.1.4.2. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                | 57 |
| 3.1.4.3. Avcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 57 |
| 3.1.4.4. Erol'un Annesi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 58 |
| 3.1.4.5. Çam Ağacı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 58 |
| 3.1.4.6. Güneş Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 59 |
| 3.1.4.7. Rehber Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 60 |
| 3.1.4.8. Mehmet'in Babası Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                | 60 |
| 3.1.4.9. Taner ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                             | 61 |
| 3.1.4.10. Vatan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 61 |
| 3.1.4.11. Şule Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 62 |
| 3.1.4.12. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                               | 62 |
| 3.1.4.13. Kaldırımda Yürüyen Erkek Çocuk, Kaldırımda Yürüyen Bir Kadın ve<br>Bir Erkek Çocuk, Üst Geçitte Yürüyen Kız ve Erkek Çocuk, Alt Geçide İnen<br>Erkek Çocuk, Yolda Sağına Soluna Bakan Kız Çocuğu, Bahçede Oyun<br>Oynayan Çocuklar, Araba da Arkaya Oturan Çocuk ve Polisi Dinleyen Sınıf<br>Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri..... | 63 |
| 3.1.4.14. Yağız Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 64 |
| 3.1.4.15. Kanatlı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 65 |
| 3.1.4.16. Emre Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 65 |
| 3.1.4.17. Alacakarga Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 66 |
| 3.1.4.18. Ezgi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri .....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 66 |

|                                                                                                                         |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.4.19. Mimar Sinan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri.....                                                       | 67 |
| 3.1.5. Sabır Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                            | 68 |
| 3.1.5.1. Orhan Karakterini Niteleyen Sabır Değeri .....                                                                 | 68 |
| 3.1.5.2. Erol, Erol'un Annesi, Erol'un Kız Kardeşi Ayşe Karakterlerini<br>Niteleyen Sabır Değeri .....                  | 68 |
| 3.1.5.3. Çiftçi Karakterini Niteleyen Sabır Değeri.....                                                                 | 69 |
| 3.1.5.4. Davulcu Karakterini Niteleyen Sabır Değeri .....                                                               | 70 |
| 3.1.5.5. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sabır Değeri .....                                                      | 71 |
| 3.1.5.6. Kimyager Karakterini Niteleyen Sabır Değeri .....                                                              | 71 |
| 3.1.6. Saygı Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                            | 72 |
| 3.1.6.1. Güvercin Karakterini Niteleyen Saygı Değeri .....                                                              | 72 |
| 3.1.6.2. Çocuk Karakterini Niteleyen Saygı Değeri.....                                                                  | 73 |
| 3.1.6.3. Muhafız Karakterini Niteleyen Saygı Değeri.....                                                                | 73 |
| 3.1.6.4. Abdülmecid ve İngiliz Büyükelçi Karakterlerini Niteleyen<br>Saygı Değeri .....                                 | 73 |
| 3.1.6.5. Mehmet'in Annesi Karakterini Niteleyen Saygı Değeri .....                                                      | 74 |
| 3.1.6.6. Şule, Şule'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri .....                                              | 74 |
| 3.1.6.7. Dolaylı Aktaran karakterini Niteleyen Saygı Değeri .....                                                       | 75 |
| 3.1.6.8. Öğretmen, Sınıfta Sırada Duran Öğrenciler ve Sağlık Görevlileri<br>Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri ..... | 75 |
| 3.1.6.9. Elinde Top Tutan Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Saygı Değeri .....                                            | 76 |
| 3.1.6.10. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Saygı Değeri.....                                                       | 76 |
| 3.1.7. Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                            | 77 |
| 3.1.7.1. Orhan, Orhan'ın Annesi Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                                 | 77 |
| 3.1.7.2. Nine Kunduz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                                            | 78 |
| 3.1.7.3. Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                                                           | 78 |

|                                                                                         |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.1.7.4. Erol'un Annesi Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                         | 79 |
| 3.1.7.5. Küçük Kardeş, İkinci Kardeş Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri              | 79 |
| 3.1.7.6. Koca Çınar, Çam Ağacı Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri.....               | 80 |
| 3.1.7.7. Sevinen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri .....                   | 80 |
| 3.1.7.8. Kardan Adam Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                            | 81 |
| 3.1.7.9. Türkiye Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                | 81 |
| 3.1.7.10. Hacivat Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                               | 82 |
| 3.1.7.11. Şehzade Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                        | 82 |
| 3.1.7.12. Satıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                               | 83 |
| 3.1.7.13. Nasrettin Hoca Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                       | 83 |
| 3.1.7.14. Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                | 84 |
| 3.1.7.15. Merve Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                 | 84 |
| 3.1.7.16. Atatürk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                              | 84 |
| 3.1.7.17. Vatan Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                                | 85 |
| 3.1.7.18. Dede ve Kız Çocuğu Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri.....                 | 85 |
| 3.1.7.19. Ekmek Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                 | 85 |
| 3.1.7.20. Alışveriş Yapan Kadın ve Erkek Karakterlerini Niteleyen<br>Sevgi Değeri ..... | 86 |
| 3.1.7.21. Şule'nin Babası Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                       | 86 |
| 3.1.7.22. Yağız ve Yağız'ın Öğretmeni Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri             | 86 |
| 3.1.7.23. Hastalanan Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....               | 87 |
| 3.1.7.24. Emre, Emre'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri .....             | 87 |
| 3.1.7.25. Oğuz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri.....                                  | 88 |
| 3.1.7.26. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri .....                     | 88 |
| 3.1.8. Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular.....                                        | 90 |

|                                                                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1.8.1. Orhan, Veteriner Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri.....                                             | 90  |
| 3.1.8.2. Erol Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri.....                                                            | 90  |
| 3.1.8.3. Güneş Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                                          | 90  |
| 3.1.8.4. Karagöz Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                                        | 91  |
| 3.1.8.5. Ulak Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri.....                                                            | 91  |
| 3.1.8.6. Atatürk Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                                        | 92  |
| 3.1.8.7. İtfaiye Eri, İtfaiyeciler Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri .                                       | 92  |
| 3.1.8.8. Su Testili Çiftçi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                              | 93  |
| 3.1.8.9. Alışveriş Yapan Aile Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri.....                                            | 93  |
| 3.1.8.10. Şule ve Şule'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                    | 94  |
| 3.1.8.11. Çevre Temizliği Yapan Çocuk Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                | 94  |
| 3.1.8.12. İlk Yardım Yapan Sağlık Çalışanları Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                        | 94  |
| 3.1.8.13. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri.....                                                | 95  |
| 3.1.8.14. Sağlık Görevlisi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                              | 95  |
| 3.1.8.15. Metecik, Pantolon, Ayakkabı, Çorap, Kitap, Defter ve Kalem Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri ..... | 96  |
| 3.1.8.16. Kanatlı ve Kurbağacık Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri                                            | 98  |
| 3.1.8.17. Tolga Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                                         | 98  |
| 3.1.8.18. Ezgi'nin Ablası Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                               | 98  |
| 3.1.8.19. Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri .....                                    | 99  |
| 3.1.9. Vatanseverlik Değeriyle İlgili Bulgular.....                                                                   | 101 |

|                                                                                                                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1.9.1. Topkapı Sarayı'nı Gezen Çocuklar ve Rehber Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri .....                                                                       | 101 |
| 3.1.9.2. Mehmet ve Dolaylı Aktaran Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri .....                                                                                        | 102 |
| 3.1.9.3. Taner Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri.....                                                                                                                | 102 |
| 3.1.9.4. Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri ...                                                                                                 | 103 |
| 3.1.9.5. Atatürk Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri.....                                                                                                              | 104 |
| 3.1.9.6. Bayrak Tutan Asker ve Askerler, Vatan, Atatürk, Bayrak, Kağı Arabasında Giden Halk, Bayrağa Sevgiyle Bakan Asker Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri ..... | 104 |
| 3.1.9.7. Dolaylı Aktaran, Hedefe Ok Atan Erkek, At Üstünde Ok Tutan Adam Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri .....                                                  | 105 |
| 3.1.9.8. Dolaylı Aktaran, Uçak Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri .....                                                                                            | 105 |
| 3.1.10. Yardımseverlik Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                                                        | 107 |
| 3.1.10.1. Anne Kunduz, Komşu Kunduz ve Yavru Kunduzlar, Yazar Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri.....                                                             | 107 |
| 3.1.10.2. Toprak Ana Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri .....                                                                                                        | 108 |
| 3.1.10.3. Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri                                                                                                   | 108 |
| 3.1.10.4. İtfaiyeciler, Yazar Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri                                                                                                  | 108 |
| 3.1.10.5. Yağız Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri .....                                                                                                             | 109 |
| 3.1.10.6. Köpek Tarafından Isırılan Çocuk, Isırılan Çocuğa Yardım Eden Adam ve Doktor Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri.....                                     | 109 |
| 3.1.11. Liderlik Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                                                              | 110 |
| 3.1.11.1. Ela, Ela'nın Babası ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Liderlik Değeri .....                                                                                      | 110 |
| 3.1.12. Mutluluk Değeriyle İlgili Bulgular .....                                                                                                                              | 111 |

|                                                                                                                                            |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3.1.12.1. Orhan Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri .....                                                                                | 111 |
| 3.1.12.2. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri.....                                                                       | 112 |
| 3.1.12.3. Su Samuru ve Köstebek Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri                                                                   | 112 |
| 3.1.12.4. Kartopu Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen<br>Mutluluk Değeri .....                                                       | 112 |
| 3.1.12.5. Kardan Adamla Eğlenen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen<br>Mutluluk Değeri .....                                                 | 113 |
| 3.1.12.6. Yazın Neşelenen Hayvanlar Karakterlerini Niteleyen<br>Mutluluk Değeri .....                                                      | 113 |
| 3.1.12.7. Farklı Irktan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri ..                                                               | 114 |
| 3.1.12.8. Bayrak Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri .....                                                                               | 114 |
| 3.1.12.9. Şule Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri .....                                                                                 | 114 |
| 3.1.12.10. Defter, Çanta, Kalem, Çorap, Silgi, Ayakkabı, Kitap ve Pantolon<br>Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri .....               | 115 |
| 3.1.12.11. Aşı olacağını Duyup Sevinen Çocuklar, Okul Bahçesinde Körebe<br>Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri ..... | 115 |
| 3.1.12.12. Yağız Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri .....                                                                               | 116 |
| 3.1.12.13. Ezgi Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri .....                                                                                | 116 |
| 3.1.12.14. Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen<br>Mutluluk Değeri .....                                                       | 116 |
| 3.1.12.15. Topla Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen<br>Mutluluk Değeri .....                                                        | 117 |

## **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

### **SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

|                              |     |
|------------------------------|-----|
| 4.1. Sonuç ve Tartışma ..... | 119 |
| 4.2. Öneriler.....           | 126 |

|                        |            |
|------------------------|------------|
| <b>KAYNAKÇA.....</b>   | <b>128</b> |
| <b>ÖZ GEÇMİŞ .....</b> | <b>133</b> |



## SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

|               |                                                                                                         |
|---------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>AKT</b>    | : Aktaran                                                                                               |
| <b>ATD</b>    | : Alt Tutum ve Davranış                                                                                 |
| <b>Dİ</b>     | : Değerin İsmi                                                                                          |
| <b>DK</b>     | : Ders Kitabı                                                                                           |
| <b>DVS</b>    | : Değere Vurgu Sayısı                                                                                   |
| <b>İİSTDK</b> | : İlkokul İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı (İlgili Kısaltma “ <b>DK</b> ” olarak bulgulara verilecektir. |
| <b>KB</b>     | : Kullanılan Bağlam                                                                                     |
| <b>KÇ</b>     | : Karakter Çeşidi                                                                                       |
| <b>KD</b>     | : Kök Değer                                                                                             |
| <b>KKÇ</b>    | : Kullanılan Karakter Çeşidi                                                                            |
| <b>KS</b>     | : Karakter Sayısı                                                                                       |
| <b>MEB</b>    | : Millî Eğitim Bakanlığı                                                                                |
| <b>TDK</b>    | : Türk Dil Kurumu                                                                                       |
| <b>TDV</b>    | : Türkiye Diyanet Vakfı                                                                                 |
| <b>TTKB</b>   | : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı                                                                    |
| <b>VD</b>     | : Ve diğerleri                                                                                          |

## TABLÖLAR LİSTESİ

|                                                                                                      |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Tablo 1. 1:</b> Spranger’ın Değer Sınıflandırması.....                                            | 17  |
| <b>Tablo 1. 2:</b> Ülken’ in Değer Sınıflandırması.....                                              | 18  |
| <b>Tablo 1. 3:</b> Rokeach’ın Değer Sınıflandırması .....                                            | 18  |
| <b>Tablo 1. 4:</b> Nelson’un Değer Sınıflandırması .....                                             | 19  |
| <b>Tablo 1. 5:</b> Mengüşoğlu’nun Değer Sınıflandırması .....                                        | 19  |
| <b>Tablo 1. 6:</b> Schwartz’ın Değer Sınıflandırması .....                                           | 20  |
| <b>Tablo 1. 7:</b> Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar..... | 22  |
| <b>Tablo 3. 1:</b> Adalet Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                    | 42  |
| <b>Tablo 3. 2:</b> Dostluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                   | 51  |
| <b>Tablo 3. 3:</b> Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                 | 56  |
| <b>Tablo 3. 4:</b> Özdenetim Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu.....                                  | 67  |
| <b>Tablo 3. 5:</b> Sabır Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu.....                                      | 72  |
| <b>Tablo 3. 6:</b> Saygı Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                     | 77  |
| <b>Tablo 3. 7:</b> Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                     | 89  |
| <b>Tablo 3. 8:</b> Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                | 100 |
| <b>Tablo 3. 9:</b> Vatanseverlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                             | 106 |
| <b>Tablo 3. 10:</b> Yardımseverlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu.....                            | 110 |
| <b>Tablo 3. 11:</b> Liderlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                 | 111 |
| <b>Tablo 3. 12:</b> Mutluluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu .....                                 | 117 |

## GİRİŞ

İnsan, hayata katıldığı ilk andan itibaren içinde yaşadığı toplumun bir parçası olmuş, toplumu şekillendirirken aynı zamanda ondan derinden etkilenmiştir. Bu karşılıklı etkileşim, toplumun devamlılığında insana büyük bir sorumluluk yükler. Bireylerin toplumsal yaşamlarını, tercihlerini ve davranışlarını şekillendiren en önemli unsurlardan biri de değerlerdir. Toplamların varlığını sürdürebilmesi, sahip oldukları değerleri koruyup gelecek nesillere aktarmalarına bağlıdır (Güven, 2014: 15).

Değerler, bireyin hayatına yön veren, davranışlarını biçimlendiren ve amaçlarını belirleyen temel ilkelere dir. İnsanın iç dünyasının derinleşmesi ve güçlü bir karakter geliştirmesi, benimsediği değerlerle doğrudan ilişkilidir. Başka bir deyişle, kişinin kimliği ve kişiliği, sahip olduğu değerler üzerine inşa edilir. Toplumsal açıdan bakıldığında ise değerler, bir toplumun doğru, iyi ve faydalı olarak kabul ettiği ortak ilkelere dir. Bireylerin ve grupların tutum ve davranışları, içinde yetiştikleri kültürel değerlerle şekillendiğinden, bu değerleri bilmek, onların kararlarını anlamada anahtar rol oynar.

Toplumsal düzenin sağlanmasında değerlerin rolü büyüktür. Bireyler arasındaki bağı güçlendirerek sosyal uyumu destekler ve toplumsal denetim mekanizmalarına zemin hazırlar. Toplumda birlikte yaşayan bireylerin ortak değerler etrafında uzlaşması, uyumlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gereklidir. Ancak farklı değer anlayışları, bireyler veya nesiller arasında çatışmalara yol açabilir. Bu tür anlaşmazlıklar, hoşgörü, diyalog ve uzlaşma gibi evrensel değerlerle aşılabılır.

Değerler, bireylerin karar alma, tercih yapma ve olayları değerlendirme süreçlerinde bir rehber görevi görür. Aynı zamanda saygı, sevgi, adalet ve kendini gerçekleştirme gibi insani ihtiyaçları besleyerek bireyi motive eder. Bu açıdan değerler, insan hayatında düzenleyici, yol gösterici ve teşvik edici bir işleve sahiptir (Aydın & Gürler, 2012: 4).

### Eğitim ve Değerler Eğitimi

Eğitim, değerlerin işlevini ortaya koyan, şekillendiren ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan en önemli süreçlerden biridir. Değerlerin bireyin kişiliğinde, aile yaşamında, sosyal ilişkilerde ve meslek hayatında etkili olabilmesi için sistematik bir eğitimle desteklenmesi gerekir (Parlak, 2012). Toplumsal huzur ve bütünlük, ancak ortak

değerlerin nesilden nesile aktarılmasıyla mümkündür. Bu nedenle eğitimin temel amaçlarından biri, toplumun değerlerini yeni kuşaklara kazandırmak ve onlara rehberlik etmektir. UNESCO (2023), değerler eğitimini "çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfetmesi ve geliştirmesi" olarak tanımlar. Bu yaklaşım, değerlerin dayatılması yerine bireysel keşfi vurgular.

Eğitim sistemleri, belirli bir insan anlayışı ve toplumsal değerler çerçevesinde şekillenir. Çocukları ve gençleri "iyi insan" ve "sorumlu vatandaş" olarak yetiştirme hedefi, her toplumda önemli bir amaçtır. Ancak "iyi" kavramının tanımı, toplumun sosyal ve kültürel yapısına göre değişebilir. Bir toplumun geleceği, ahlaki değerleri benimsemiş, karakter sahibi ve erdemli bireylerin yetişmesine bağlıdır.

Ahlaki bir karakterin kendiliğinden oluşması beklenemez. Bireyin sağlam bir kişilik geliştirebilmesi için değerleri anlaması, içselleştirmesi ve günlük yaşamında uygulaması gerekir. Bu süreçte çocuklar ve gençler, rehberliğe, yönlendirilmeye ve rol modellere ihtiyaç duyarlar. Okulların, öğrencilere doğru ve etik kararlar almalarında yardımcı olması, değerleri kalıcı davranışlara dönüştürmelerini sağlaması büyük önem taşır (Hökelekli, 2011: 288).

Küreselleşme süreci, değerleri zenginleştirerek dönüştürmüş ve dünya genelinde toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Ekonomiden kültüre, politikadan eğitime kadar birçok alanda yaşanan değişim, ülkeler arasındaki yakınlaşmayı hızlandırmıştır (Yaşar vd., 2013: 342). Küreselleşmeyle birlikte evrensel değerler ön plana çıkmış, bireylerin ulusal kimliklerini korurken bu sürece uyum sağlaması önem kazanmıştır (Yaşar vd., 2013: 342). Bu kapsamda "Değer Eğitimi", "Karakter Eğitimi" ve "Ahlak Eğitimi" gibi planlı eğitim faaliyetleri geliştirilmiştir (Bolat, 2016).

Türk Millî Eğitim Sistemi'ne göre değerler eğitiminin amacı 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun (1973) genel amaçları içerisinde şu şekilde belirtilmiştir:

“Millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe sahip; hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli bireyler yetiştirmek.”

Bu hedefler, eğitim sisteminin yalnızca akademik bilgi aktarmakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda değerler eğitimi de kapsadığını göstermektedir.

### **Ders Kitaplarının Değer Aktarımındaki Rolü**

Eğitim-öğretim sürecinde okullar, Millî Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programları doğrultusunda hazırlanan ders kitapları aracılığıyla şekillenir. Değerlerin aktarılmasında ders kitaplarının payı büyüktür. Özellikle ilkokul düzeyindeki kitaplar, çocukların zihinsel ve ahlaki gelişimine katkı sağlayacak içeriklerle donatılmalıdır.

Eğitim programları yalnızca bilgi ve beceri odaklı değil, aynı zamanda değerleri de içeren kazanımları barındırır. Programlar hazırlanırken hedeflerin belirlenmesi, içerik seçimi, öğretim yöntemleri ve değerlendirme süreçleri, toplumun değerlerinden bağımsız düşünülemez. Eğitim, toplumun geçmişinden beslenen ve geleceğini şekillendiren bir süreçtir (Mızıkacı, 2015).

Türkçe dersi, diğer derslerden farklı olarak yalnızca dil becerilerini geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda sosyal değerlerin aktarımında da kritik bir rol oynar. Okuma, anlama, yorumlama ve iletişim becerilerini geliştiren bu ders, öğrencilerin hem akademik hem de ahlaki gelişimine katkı sağlar (Deniz & Karagöl, 2018; Fırat & Mocan, 2014).

İlkokul Türkçe ders kitapları, değerlerin aktarılmasında metinler, etkinlikler ve görseller aracılığıyla önemli bir işlev üstlenir. Bu kitaplardaki edebi ürünler, değerleri iletmede birer araç görevi görür. Özellikle ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı, okuma-yazma sürecini tamamlamış öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmesine ve sosyal olayları anlamlandırmasına yardımcı olur.

### **Karakterler ve Değerler Eğitim**

Çocukluk dönemi, öğrenim çağının başlangıcını kapsadığı için değerler eğitimi açısından kritik öneme sahiptir. Değerler hem birey hem de toplum açısından önemlidir. Birey boyutunda değerler, ahlaki kararlar almayı ve uygun davranışlar sergilemeyi sağlarken; toplum boyutunda huzur ve bütünlüğü destekler (Aşıcı, 2009: 10).

Karakter, "bireyi başkalarından ayıran temel özellikler ve davranış biçimleri" olarak tanımlanır (TDK, 2023). Ders kitaplarındaki karakterler (insan, hayvan veya diğer varlıklar), öğrencilere rol model olarak dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik gibi

değerleri aşılar. Somut işlemler dönemindeki 2. sınıf öğrencileri için bu karakterlerin nitelikleri, ahlaki gelişimlerinde etkilidir.

İlkokulda değerler eğitimi, ayrı bir ders olarak değil, diğer derslerin kazanımlarıyla bütünleşik şekilde verilir. Ders kitaplarındaki metinlerde yer alan karakterler, öğrenciler için rol model işlevi görür. Somut işlemler dönemindeki 2. sınıf öğrencileri için bu karakterlerin taşıdığı değerler, onların ahlaki gelişiminde etkilidir.

Metinlerdeki karakterlerin davranışları, öğrencilerin kendi yaşamlarıyla bağlantı kurmasını sağlar. Örneğin, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk gibi değerlerle donatılmış bir karakter, öğrencinin bu değerleri benimsemesine yardımcı olur. Bu nedenle, ders kitaplarındaki karakterlerin nitelikleri, değerler eğitimi açısından büyük önem taşır.

### **1. Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu**

İlkokul Türkçe dersinde kullanılan metinler ve edebi ürünler değerleri iletirken birer araçtır. Bu ders kitapları gelişim çağındaki çocuklar için zengin birer içeriğe sahiptir. Özellikle ilköğretim 2. Sınıf Türkçe ders kitabı da okuma yazma sürecini birinci sınıfla tamamlayan öğrenciler için ikinci sınıfa geçişte sözcük dağarcıklarını geliştirmede, günlük hayatında yer alan sosyal olayları anlamlandırmada faydalı olacaktır. Ayrıca somut işlemler döneminde olan 2. Sınıf öğrencileri için ilköğretim Türkçe 2. Sınıf ders kitabında metinlerde, etkinliklerde, görsellerde yer alan karakterlerde karakterizasyon bakımından son derece önemlidir. Burada yer alan karakterler karakterizasyon bakımından öğrencileri değer bağlamında etkiler. Böylece karakterde var olan değerden yola çıkarak kendi iç dünyasında, geçmişinde bu değere ait bir parça bulması muhtemeldir. Bu da değerlerin gelecek nesillere taşınmasında son derece önem arz etmektedir. Bu durum karakterlerin ve bu karakterlerin karakterizasyon bakımından önemini bizlere göstermektedir. Bundan dolayı ilköğretim 2. Sınıf Türkçe dersinde yer alan metinler, görseller ve etkinliklerde yer alan karakterler, bu karakterlere ait karakterizasyonlar bu çalışmanın önemini ortaya çıkarır.

Çalışmanın temel amacı bağlamında problem cümlemiz, “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerlerin İncelenmesi nasıl olacaktır? Diye planlanmıştır.

## **2. Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler**

Bu çalışmanın amacı; ilkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki karakterleri niteleyen değerlerin incelenmesidir. Araştırma, ilkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabında geçen karakterleri, karakterlerin karakterizasyon özelliklerini, karakterleri niteleyen değerleri ele alırken; 2. Sınıf Türkçe Dersi öğretim programındaki kök değerler esas alınarak araştırılacaktır.

Bu amaçla, ilkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki karakterleri niteleyen değerlere odaklanılarak aşağıda yer alan alt problemlerle konu incelenmeye çalışılacaktır;

1. İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterler nelerdir?
2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki karakterleri niteleyen karakterizasyon (belirgin) özellikleri nelerdir?
3. İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki karakterleri niteleyen değerlerin öğretim programındaki kök değerler ile ilişkisi nedir?
4. İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki karakterleri niteleyen değerlerin alt tutum ve davranışlarla ilişkisi nedir?

## **3. Araştırmanın Önemi**

Literatür incelendiğinde, Türkçe ders kitapları üzerine birçok farklı konuda çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerler eğitimi ve çeşitli temalar bağlamında da birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabında yer alan karakterlerin değerler açısından incelenmesi ve karakterizasyon özelliklerinin detaylı bir şekilde ele alınması konusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, literatürde önemli bir boşluğun olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın temel amacı, söz konusu boşluğu doldurarak, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler, görseller ve etkinlikler üzerinden karakterlerin değerlerini ve karakterizasyon özelliklerini analiz etmektir. Araştırma, bu yönüyle literatüre katkı sağlamakta ve değerler eğitimi bağlamında yeni bir perspektif sunmaktadır. Ayrıca, bu konu seçilerek, mevcut literatürde eksik olan bir alanın ele alınması hedeflenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları hem teorik hem de uygulamalı olarak eğitim alanına katkı sağlayacak ve değerler eğitimiyle ilgili daha kapsamlı çalışmalar için bir temel oluşturacaktır.

#### 4. Sınırlılıklar

Araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 18 Nisan 2019 tarihli ve 8 sayılı kurul kararıyla beş yıl süreyle (2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren) ders kitabı olarak onaylanan Bilim ve Kültür Yayınevi'ne ait ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabıyla sınırlandırılmıştır.

2. Çalışma, yalnızca bu ders kitabındaki metinler, görseller ve etkinlikler bağlamında karakterlerin değerleri ve karakterizasyon özelliklerini incelemeyi kapsamaktadır. Araştırma soruları, alt problemlerde ifade edilen sorular çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Bu sınırlamalar, araştırmanın kapsamını daraltarak daha derinlemesine bir analiz yapılmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, yalnızca belirtilen kaynakla sınırlı olmakla birlikte, benzer çalışmalar için yol gösterici nitelikte olacaktır.

#### 5. Tanımlar

**Değer:** TDK'ye göre değer, "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü" olarak tanımlanır. Aynı zamanda "üstün nitelik, meziyet, kıymet" anlamlarını taşır (TDK, 2024). Değerler, bireylerin toplum içinde bir arada yaşamasını kolaylaştıran temel ilkeler olduğu için, değerler eğitimi bağlamında bireylerin sosyal uyum ve ahlaki gelişim süreçlerinde kilit bir rol oynar.

**Karakter:** TDK, karakteri "bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti" olarak açıklar. Ayrıca "bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse" anlamına da gelir (TDK, 2024). Karakter, bireyin davranışlarını ve toplumsal rollerini şekillendiren temel unsurlardan biri olduğu için değerler eğitimi sürecinde kişisel gelişimin ana unsuru olarak öne çıkar.

**Karakter:** TDK karakteri "Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik; öz yapı, ıra, seciye, ruh; bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse" (TDK, 2024) biçiminde tanımlamaktadır.

**Karakterizasyon:** Bir karakterin oluşturulma, yorumlanma ve eser içinde canlandırılma sürecini ifade eder. Sanat ve edebiyat bağlamında karakterizasyon, bireylerin farklı kişilik özelliklerini anlamalarına ve empati geliştirmelerine katkı sağlar. Değerler eğitimi açısından bu süreç, bireylerin farklı kişilik yapılarını tanıyarak kendi değerlerini sorgulamalarını destekler.

Bireylerin sosyal uyumunu artıran değerleri öğrenmesini, sağlam bir karakter geliştirmesini ve topluma katkı sağlayan bireyler olmasını hedefleyen değerler eğitimi sürecinde değer, karakter ve karakterizasyon gibi kavramlar temel kavramlar olarak kritik öneme sahiptir.



## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **KURAMSAL ÇERÇEVE**

#### **1.1. Değer ve Değerler Eğitimi**

Değer kavramı, insan yaşamının merkezinde yer alan temel unsurlardan biridir ve bu nedenle felsefeden sosyolojiye, psikolojiden ekonomiye kadar pek çok farklı disiplinin ilgi alanına girmiştir. Bu çok yönlü ilgi, değer kavramının anlamını araştırmayı hem kolaylaştırmış hem de bazı zorluklar doğurmuştur. Değere dair yapılan çeşitli tanımlar, bu kavramın önemini ortaya koyarken aynı zamanda kavramsal netlik konusunda fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir. Böylece insan ile değer arasındaki ilişki daha sık sorgulanır hale gelmiştir. Ancak farklı bilim dallarının kendilerine özgü tanımlamalar yapması, evrensel ve tüm kesimlerce kabul gören ortak bir değer tanımının ortaya konulmasını güçleştirmektedir. Değer, insanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden biridir. İnsan yalnızca eylemleriyle değil, aynı zamanda değer üreten bir varlık olmasıyla da öne çıkar. Tarih boyunca farklı dönemlerde farklı değerler üretmiş olan insan, bu değerleri kendi yaşamının merkezine yerleştirmiştir. Bu nedenle, değer ne olduğunu anlamak, aynı zamanda insanı daha iyi tanımının da anahtarıdır (Günör, 2021, s.83).

Değer kelimesi Latince karşılığı “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” manalarında kullanılarak “valere” kökeninden oluşturulmuştur (Aydın, 2003). Osmanlıca kaynaklarda ise değer kelimesi, “kıymet” anlamındadır. Kıymet kavramı ise değerli, bedeli olan, şeref “manalarında kullanılmaktadır (Erdoğan, 2007). Güngör (1993) değeri arzu duyulan ya da duyulmayan bir şey ile alakalı inanma duygusu, hal diye yorumlamıştır.

İnsanlık tarihi boyunca, tüm dünyada geçerli olan tek ve evrensel bir değerler sisteminin ya da bunların sunduğu değerler bütünü, insanlığın tamamına egemen olmuş değildir. Bunun temel nedeni, hiçbir düşüncenin, değer anlayışının ya da kültürel yapının tek başına mutlak doğruluğu, iyiliği ya da güzelliği temsil edememesidir. İnsan

davranışlarının dayandığı ilkeler ve hedefler; bireylerin yaşadığı tarihsel, toplumsal ve çevresel koşullara bağlı olarak şekillenir. Zira bu koşullar toplumdan topluma değişiklik gösterir.

Bu farklılıklar, insanların ilgi alanlarında, ihtiyaçlarında ve zihinsel yaklaşımlarında çeşitliliğe yol açar. Böylece varlıklar ve olguların anlamı, toplumsal bağlama göre farklı şekillerde yorumlanır; bireylerin arzu ettikleri ve değer verdikleri şeyler de değişiklik gösterir.

Dolayısıyla bireylerin farklı ilgi ve ihtiyaçlara sahip olması, çevreleriyle kurdukları ilişkilerin onları etkilemesi ve herhangi bir iddianın mutlak evrensellik taşıyıp taşımadığının kesin olarak belirlenememesi, insanların benimsediği ilke ve değerlerin de farklılık göstermesine neden olur. Bu durum, değerlerin göreceliğini ve çoğulcu yapısını haklı bir zemine oturtur (Gündoğan, 2002).

Değer kavramı, tek boyutlu ya da kesin bir tanımla açıklanamayacak kadar kapsamlıdır. Bu nedenle, farklı alanlardan gelen bilgi birikimleri ve düşünsel yaklaşımlar, bu kavramı çeşitli açılardan ele alarak tanımlamaya çalışmaktadır. Ancak, söz konusu değerlerin tanımlanması ve bireylere kazandırılması olduğunda, özellikle felsefe ile eğitimin belirleyici rolleri ön plana çıkmaktadır. Zira, değerleri doğrudan inceleyen temel disiplin felsefeyken, bu değerlerin bireylere aktarılmasını hedefleyen alan ise eğitimidir. Bu bağlamda, insanın “doğru eylem ve davranışları” üzerinden ele alınması, felsefenin ilkçağdan beri süregelen ilgisiyle ve modern dönemde eğitimin katkısıyla “değerler eğitimi” kavramının gelişimine zemin hazırlamıştır. Etik ve eğitimin ilkelerinden de beslenen değerler eğitimi, bireyin kendi değer dünyasını keşfetmesine yardımcı olmayı, değerlerle uyumlu bir yaşam sürmesine rehberlik etmeyi ve bu sayede davranışların anlamlı, değer temelli olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Yılmaz, 2019, s.43).

İnsan eylemlerinin temelinde mutlaka bir değer ya da değerler bütünü yer alır. Değerden bağımsız bir insan davranışına rastlamak mümkün değildir. Bu çerçevede değer seçimi, uygulaması, değerlendirilmesi, yargıda bulunulması ve sorumluluk taşınması gibi özellikler, insanı diğer varlıklardan ayıran nitelikler olarak öne çıkar. Değer kavramının insana özgü oluşu, onu felsefe, psikoloji, matematik ve din bilimleri gibi pek çok sosyal bilim alanında önemli bir araştırma konusu haline getirmiştir. Bu disiplinler, kendi bakış açıları doğrultusunda değeri açıklamaya, yorumlamaya ve tanımlamaya çalışmışlardır.

Ancak bu çabalar, değerin herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımının yapılmasını mümkün kılamamıştır (Çınar, 2019: 5).

İlkçağ filozoflarından biri olan Sokrates (M.Ö. 470-399), insan yaşamını ve bu yaşamın taşıdığı anlamı sorgulayan ilk düşünürlerden biridir. O, “kendini bil” ilkesiyle insanın kendi değerini keşfetmesini öğütlemiş ve insan merkezli bir düşünce ortaya koymuştur. Onun bu yaklaşımı, yaşamla değer arasındaki bağlantıyı kurma açısından önemli bir başlangıç noktasıdır. Sokrates’in öğrencisi olan Platon (M.Ö. 427-347) ise, değerlerin insanlardan bağımsız olarak var olduğunu savunmuş ve bu nedenle idealist bir değer anlayışını benimsemiştir. Ona göre değerler, sezgi yoluyla algılanabilen değişmez ve soyut gerçekliklerdir. Aristoteles (M.Ö. 384-322) ise değeri, insanın gelişimini ve olgunlaşmasını sağlayan en yüce iyilik olarak görmüştür. Ona göre insan, sahip olduğu potansiyeli ve doğasını değerler aracılığıyla gerçekleştirebilir.

İlk dönem Türk-İslam filozoflarından Farabi (870-950), insana akıl sahibi bir varlık olarak önemli bir görev yükler. Doğru bilgiye ulaşmak ve bu bilgiyi davranışlarında rehber olarak kullanmak. Ona göre insanın nihai amacı mutluluğa erişmektir; ancak bu mutluluk, bireyin tek başına yaşadığı bir hayatta değil, başkalarıyla birlikte var olduğu bir toplumsal düzende mümkün olabilir. Farabi, insanın bu mutluluğu yakalayabilmesi için içinde yaşadığı toplumun "erdemli" olması gerektiğini savunur. Erdemi, sadece bireyin değil, aynı zamanda toplumun da taşıması gereken ahlaki bir nitelik olarak görür ve bireyin yetkinleşebilmesi için bu özelliğin hem kişisel hem toplumsal düzeyde var olması gerektiğini vurgular. Farabi, insanın olgunlaşabilmesi için erdemin hem bireysel hem toplumsal düzeyde var olması gerektiğini savunur. Ona göre erdem, yalnızca bireyin değil, toplumun da temel bir niteliği olmalıdır. Bu bağlamda birey ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşimin zorunlu olduğunu vurgular. Zira Farabi’ye göre, iyi bireyler iyi toplumları, iyi toplumlar ise iyi bireyleri ortaya çıkarır (Gökalp, 2021, s.11-12).

İnsanın insan kalabilmesi, sahip olduğu değerlere ve üstün insani niteliklere bağlıdır. Kendi değerlerini ve insani yönlerini göz ardı eden bir özgürlük anlayışı, insan için sağlıklı bir özgürlük tanımı sayılamaz. İnsan davranışları, doğrudan ya da dolaylı olarak değerler tarafından şekillendirilir. Değerler, insanı diğer canlılardan ayıran, ona özgü yetileri temsil eder ve bu yetilerin amacına uygun biçimde hayata geçirilmesini mümkün kılar. İnsan yalnızca biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda yaşadığı toplumun

bir üründür. Toplumsal değerler ve nitelikler bireylere, içinde bulundukları gruplar aracılığıyla kazandırılır. Bu gruplar, bireyin toplumun benimsediği bilgi, tutum ve davranışları öğrenmesine katkıda bulunur. Toplumsallaşma süreci, bireyin toplum kurallarını, değerlerini ve uygulamalarını benimsemesi ve bu doğrultuda davranarak kimlik ve benlik geliştirmesidir. İnsanlar, içinde bulundukları kültürün değerlerini dikkate alarak kararlar alır ve davranışlarını bu doğrultuda şekillendirir. Bu durum, kimi zaman takdir görme ve ödül kazanma arzusuyla, kimi zaman da dışlanma ya da kınanmaktan kaçınma güdüsüyle ortaya çıkar. Bu yönüyle değerlerin, bireyin dışında etkili olan bir yönlendirici işlev gördüğü söylenebilir.

Kültürün oluşumu ve kuşaktan kuşağa aktarımı insanın ayırt edici özelliklerindendir. İnsan, yaşamı boyunca kazandığı bilgi, beceri ve değerleri gelecek nesillere aktararak toplumsal sürekliliğe katkı sunar. Toplumlar, içinde bulundukları kültürün etkisiyle şekillenen davranışlarla kendi değerlerini yansıtır. Değerler, toplumsal bütünlüğü sağlayan, bireyleri bir araya getiren ve toplumu kaynaştıran önemli unsurlardır. Kültürel açıdan değerler, toplumun neyi doğru bulduğunu, ne düşündüğünü ve neye önem verdiğini ifade eder. Bu bağlamda değerler; örf, adet ve gelenekler aracılığıyla topluma kimlik kazandıran ve onu diğer toplumlardan ayıran temel yapılar olarak da tanımlanabilir (Sağlam, 2024).

Toplumsal yapının bir düzen içerisinde işleyişini sürdürebilmesi ve devamlılığını oluşturabilmesinde değerler bu yapının mihenk taşıdır. Toplumsal yapının düzenini devam ettirebilmesi için o topluluğu oluşturan bireylerin müşterek birtakım değerlere sahip olmasıyla bu mümkün olacaktır. Tarihte iz bırakan toplumların ortak özelliklerine bakıldığında ideal değerleri özümsemiş oldukları görülmektedir (Kan, 2010).

Toplumu toplum yapan, bireyler arasında kurulan bağlar, ilişkiler ve paylaşılan ortak amaçlardır. Bu ortak unsurlar, bireylere bazı haklar tanırken aynı zamanda onlara çeşitli sorumluluklar da yükler. Bu hakların korunması ve sorumlulukların yerine getirilmesi ise, belirli değerlerin toplum tarafından ortak şekilde benimsenmesini gerekli kılar (Yontar, 2019: 95).

Değerlerine sıkı sıkıya bağlı toplumlar, bu değerlerin değişmesine genellikle sıcak bakmazlar. Onlar için değişim, çoğu zaman kendi kimliklerinin yok olması anlamına gelir. Bu nedenle, böyle toplumlarda değerlerin korunmasına ve mevcut biçimiyle yeni

kuşaklara aktarılmasına büyük önem verilir. Ancak bu yaklaşım, toplumların gelişimini hem yavaşlatır hem de sınırlı kılar. Günümüzde değişimin büyük bir hız kazandığı küresel düzende, değişime direnen toplumlar diğerlerinin gerisinde kalma riskini taşımaktadır. Değişimin kaçınılmaz olduğu bu çağda, değişimin yönünü ve hızını doğru bir şekilde belirlemek büyük önem taşımaktadır. Bu sürece etki eden kurumlar arasında ise eğitim, en ön sıralarda yer almaktadır (Özkan ve Sivrikaya, 2012).

Toplumların geçmişten günümüze taşıdığı birikimlerle şekillenen ve geniş kesimlerce kabul gören değerler; “biz” olma ve “birlik” duygusuna ulaşmada temel bir unsur olarak görülmektedir. Bu değerler, toplumsal varlığın ve sürekliliğin hem nedeni hem de güvencesi olup, toplum bireyleri tarafından korunmakta ve geliştirilerek kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Bu yönüyle değerler, toplumsal devamlılık açısından en önemli kavramlar arasında yer alır. Hızlı bir dönüşüm sürecinden geçen toplumların bir parçası olan bizler; içinde bulunduğumuz kültürel yapı çerçevesinde sosyal, ekonomik ve siyasal alanlarda çeşitli değişimlere tanıklık etmekteyiz. Bu değişimlerden en çok etkilenen alanlardan biri ise eğitimidir. Bu bağlamda, sağlıklı bir kişiliğe sahip, toplumsal değerlere bağlı bireylerin yetiştirilmesi; milli bütünlüğün sağlanması, gençlerin toplumsal yaşama uyumunun desteklenmesi, sosyal ve kültürel değişimlerin toplum lehine yönlendirilmesi ve kültürel erozyonun önlenmesi için eğitimde değer aktarımının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Eğitim, bireyin gelişimini sağlayan, onu hayata hazırlayan ve karşılaştığı durumlara karşı güçlü hale getiren bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bu süreç yalnızca zihinsel gelişimi değil, aynı zamanda duygusal ve ahlaki yönleri de kapsamalıdır. Eğitimin sadece bilgi vermesi değil; aynı zamanda bireyin vicdanına, kalbine ve karakterine de hitap etmesi büyük önem taşır. Bu nedenle eğitim, ahlaki değerlerle sürekli beslenmeli ve bu temeller daima diri tutulmalıdır. Ahlaki değerlerin zayıflaması, bireysel düzeyde bir çözülmeye, dolayısıyla da toplumsal çöküşe zemin hazırlayabilir. Oysa her toplum, kendi varlığını sürdürmek ve ilerletmek adına güçlü bir eğitim sistemine ihtiyaç duyar. Bu sistem, yalnızca akademik başarıyı değil, aynı zamanda bireyin kişiliğini ve insani yönünü geliştirmeyi de hedef almalıdır (Sağlam, 2024).

Değerler, yaşamın her alanında bizi yönlendiren; doğru ile yanlış ayırt etmemize yardımcı olan, bireysel kimliğimizi koruyarak toplumsal yaşama uyum sağlamamızı

destekleyen içsel güçlerdir. Toplumsal bilinç oluşturmak adına sahip olmamız ve yaşatmamız gereken değerler, aynı zamanda zamanla değişebilen dinamik yapılardır. Davranışlarımızı, tutumlarımızı ve yargılarımızı en fazla etkileyen unsurlar olarak değerler, aldığımız tüm kararlarda belirleyici bir rol üstlenir. Bu kararlar kimi zaman kısa vadede, kimi zaman ise uzun vadede geleceğimizi şekillendirir. Bu yönüyle değerler hem bireysel geleceğimizi hem de toplumun gelişimini etkileyerek ortak geleceğimiz üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Hayatımızda bu denli güçlü bir yere sahip olmaları, değerler eğitimini zorunlu kılmaktadır (Uzunkol, 2019: 264).

Dolayısıyla, değerler eğitimi günümüz eğitim sisteminde öncelikli konulardan biri hâline gelmiştir. Eğitim-öğretim süreçlerinin planlanmasında ve eğitim felsefesinin oluşturulmasında etkili olan sosyal değerler, ait oldukları toplumun özellikleri doğrultusunda belirlenmeli; eğitimin amaçlarının tespitinde ve uygulama süreçlerinin planlanmasında bu değerlere mutlaka yer verilmelidir (Küçüköğlu vd., 2020).

Değerler eğitimi, en genel tanımıyla, geleceği şekillendirecek çocuklara değerlerin kazandırılması amacıyla planlı ve sistemli şekilde yürütülen çalışmaların bütünü olarak ifade edilebilir. Değerler eğitiminin temel amacı ise, çocukların içinde bulundukları toplumun bir parçası olarak hareket edebilmeleri için değerleri kavramalarını ve içselleştirmelerini desteklemektir (Akt. Uzunkol, 2019).

Değişim, kaçınılmaz bir olgudur ve geçmişte olduğu gibi günümüzde de etkisini daha güçlü bir biçimde hissettirmektedir. Bu doğrultuda eğitim programlarının sürekli olarak güncellenmesi, geliştirilmesi ve çağın gerektirdiği yeterlilikleri bünyesinde barındırması büyük bir önem taşımaktadır. Program geliştirme çalışmalarında, dönemin ihtiyaçlarını dikkate alan, olası sorun ve çatışmalara çözüm yolları sunan ve toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı bir yaklaşımın benimsenmesi, genç kuşakların ve gelecek nesillerin toplumsal değerlerle yetişmesine katkı sağlayacaktır.

Eğitim programlarında değişim sürecinin yeterince temsil edilmediği ve değerlerin bireylere kazandırılmasının bir tercih değil, zorunluluk olduğu anlayışının eksik kaldığı durumlarda ise, toplumsal sorunlar daha görünür hâle gelmekte; bu problemlere çözüm üretmek zorlaşmakta ve sorunlar çoğunlukla birbirleriyle bağlantı kurulmadan parçalı bir şekilde ele alınmaktadır (Yontar,2019: 199).

Toplumsal değişimin önemli dinamiklerinden biri olan eğitim sistemi, bu değişimi planlı ve bilinçli bir şekilde yönlendirmeye çalışır. Toplumlar, eğitim sürecinin en erken aşamalarından başlayarak bireylerine kendi toplumsal değerlerini, eğitim sistemlerinin yapısına uygun biçimde aktarmayı amaçlar. Değerlerin ve değer yargılarının toplumlarca nasıl anlamlandırıldığına bağlı olarak, bu aktarım sürecinin hızı ve yöntemleri farklılık gösterebilir. Türk Eğitim Sisteminde de değerlere büyük önem verilmiş, eğitim tarihinin her döneminde değer aktarımının önemi vurgulanmıştır. Eğitim kademeleri arasında özellikle okul öncesi ve ilköğretim, değerlerin bireylere kazandırılması açısından öncelikli bir konuma sahiptir. Güncellenen ilköğretim programlarında değer eğitimi önemli bir yer tutmakta ve bu konuya özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda birçok dersin müfredatında, değerlerle ilgili içeriklere doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmiştir. Bu yaklaşım, bireyleri geleceğin toplumuna hazırlamak adına büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bireylerin yalnızca ulusal değerlerle değil, küresel değerlerle de donatılması, çağın ihtiyaçlarına uygun bireyler yetiştirilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır (Özkan ve Sivrikaya, 2012).

Erdemler sosyal norm ile kuralları oluşturduğu için bir tür sosyal kontrol vasıtasıdır. Toplumda onaylanan, o sosyal ortamda yaşamını sürdüren bireylerin davranışlarına yön veren kurallar değerlerin tamamını oluşturmaktadır. Toplumsal huzur değerler eğitimiyle paralel gitmektedir. Küçük yaşlar değer eğitimi verilmesi için uygun başlama yaşlarıdır. Ailede temeli atılan değer eğitimi gelecek senelerde okul adıyla verilmektedir. Her toplumun değer yargıları farklıdır. Zamanla değerlerde de değişim oluşmaktadır. Bu durum teknolojinin ilerlemesi aracılığıyla değerlerde yayılma ya da değişime uğrama sonucunu doğurmuştur. Küreselleşme medya eliyle hız kazanırken öte yandan, popüler kültürün çıkışı bireyin davranışlarını olumsuz etkilemiştir. Bu durum araştırmalarla açığa çıkmıştır (Alimcan & Altunay, 2017).

Sonuç olarak, değerler eğitimi, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal yaşamlarında önemli bir rol oynar. Değerler, insanların davranışlarını şekillendirir, toplumsal bütünlüğü sağlar ve geleceğin şekillenmesine katkıda bulunur. Bu nedenle, eğitim sistemlerinde değerler eğitimine özel bir önem verilmesi ve bu konuda sürekli olarak çalışmalar yapılması gerekmektedir. Değerler eğitimi, bireylerin hem kendi kimliklerini korumalarına hem de toplumsal yaşama uyum sağlamalarına yardımcı olacak

temel bir unsurdur. Bu bağlamda, eğitimcilerin, ailelerin ve toplumun tüm kesimlerinin değerler eğitimi konusunda bilinçli ve duyarlı olmaları büyük önem taşımaktadır.

## **1.2. Değer Eğitimi Yaklaşımları**

Değerler eğitimi, bireylerin toplumsal ve ahlaki değerleri benimsemelerini sağlamak amacıyla uygulanan bir süreçtir. Bu süreçte farklı yaklaşımlar kullanılmakta olup, her bir yaklaşım değer aktarımında farklı yöntem ve teknikleri öne çıkarmaktadır. Bu yaklaşımlar; **telkin yaklaşımı, ahlaki muhakeme yaklaşımı, değer açıklama yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı ve eylemsel öğrenme yaklaşımı** şeklinde sınıflandırılabilir.

### **1.2.1. Telkin Yaklaşımı**

Telkin yaklaşımı, yetişkinlerin doğru ve iyi olarak kabul ettiği değerlerin çocuklara açık bir şekilde aktarılmasını temel alır. Bu yaklaşımda, çocukların davranışlarının yönlendirilmesi ve olumlu alışkanlıklar kazanmaları hedeflenir (Helstead ve Taylor, 2000). Öğretmenler ve yetişkinler, öğrencilere neyi öğrenmeleri gerektiğini doğrudan söyleyerek, tekrar ve öğüt yoluyla bu değerleri benimsetmeye çalışırlar.

Bu yaklaşımın savunucularına göre, toplumsal kültürün devamlılığını sağlamak için belirli değerlerin sorgulanmadan aktarılması gereklidir (Yiğittir & Kaymakçı, 2012). Öğrencilerden, bu değerleri tartışmadan kabul etmeleri ve uygulamaları beklenir. Örneğin, dürüstlük, saygı ve sorumluluk gibi değerler, hikâyeler, örnek olaylar ve tekrar yöntemleriyle öğretilir. Öğretmenler, yanlış davranışları düzelterek doğru olanı gösterir ve öğrencilerin bu değerleri içselleştirmesini sağlar (Meydan, 2014).

### **1.2.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı**

Ahlaki muhakeme yaklaşımı, öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri ahlaki ikilemler üzerinden düşünmelerini ve kendi kararlarını vermelerini temel alır. Bu yaklaşım, Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramından etkilenmiştir. Öğrencilere sunulan ikilemler, onların adalet, eşitlik, sorumluluk gibi kavramlar üzerine derinlemesine düşünmelerini sağlar (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016).

Bu yöntemde, öğrenciler küçük gruplar halinde tartışır ve "Neden böyle düşünüyorsun?" gibi sorularla fikirlerini savunurlar. Öğretmenin rolü, öğrencilerin düşünme süreçlerini yönlendirmek ve onları farklı perspektiflerle tanıştırmaktır. Önemli

olan, öğrencinin verdiği karardan çok, bu karara nasıl ulaştığıdır (Akbaş, 2008). Örneğin, "Bir arkadaşının yalan söylediğini görsen ne yaparsın?" gibi bir ikilem, öğrencilerin adalet ve dürüstlük gibi değerleri tartışmasını sağlar.

### **1.2.3. Değer Açıklama Yaklaşımı**

Değer açıklama yaklaşımı, bireylerin kendi değerlerini keşfetmelerini öngörür. Bu yaklaşım, değerlerin başkaları tarafından dayatılamayacağını, her bireyin kendi değer sistemini oluşturması gerektiğini savunur (Altıntaş, 2012). Öğrenciler, farklı durumlarda nasıl davranacaklarını düşünerek kendi kararlarını verirler.

Bu süreçte öğretmen, öğrencilere rehberlik eder ve onlara değerlerini ifade etme fırsatı sunar. Sınıf içi etkinlikler, rol oyunları ve açık uçlu tartışmalarla öğrenciler kendi görüşlerini paylaşır. Örneğin, "Sence dürüstlük neden önemlidir?" gibi bir soruyla öğrencilerin kişisel düşüncelerini ifade etmeleri sağlanır (Akbaş, 2008). Bu yaklaşım, öğrencilerin özgür iradeleriyle değerleri benimsemelerini hedefler.

### **1.2.4. Değer Analizi Yaklaşımı**

Bu yaklaşım mantık ve eleştirel düşünme becerilerini ön plana çıkarır, sosyal problemlere odaklanır ve öğrencilerin bu sorunlara çözüm üretmelerini ister. Öğrenciler, bilimsel verilerden yararlanarak akılcı kararlar alırlar (Yiğittir & Kaymakçı, 2012).

Bu yöntemde, öğretmen bir problemi sunar veya öğrenciler kendi belirledikleri bir sorunu analiz eder. Ardından, sorunu anlama, bilgi toplama, çözüm önerileri geliştirme ve en uygun çözümü seçme aşamaları izlenir. Örneğin, "Okula geç kalma sorunu nasıl çözülebilir?" gibi bir problem üzerinde çalışılırken, öğrenciler veri toplar ve mantıklı çözümler üretir (Meydan, 2014). Bu yaklaşım, öğrencilerin sosyal sorumluluk bilincini geliştirmeyi amaçlar.

### **1.2.5. Eylemsel Öğrenme Yaklaşımı**

Eylemsel öğrenme yaklaşımı, değerlerin davranışa dönüştürülmesini hedefler. Jones ve Newmann tarafından geliştirilen bu model, öğrencilerin toplum içinde aktif rol alarak değerleri uygulamalarını öngörür (Aslan, 2019). Bu yaklaşımda, değerlerin davranışlara yansımaları önemlidir. Bu yöntemde, öğrenciler gerçek hayat projeleri yürütür. Örneğin, çevre kirliliğiyle mücadele etmek için bir kampanya düzenlemek veya yardıma

ihtiyacı olan insanlara destek olmak gibi etkinliklerle değerler somut hale getirilir. Öğrenciler, yaparak ve yaşayarak öğrenirler (Yiğittir & Kaymakçı, 2012).

Değer eğitimi yaklaşımları, öğrencilerin ahlaki ve sosyal gelişimlerini desteklemek için farklı stratejiler sunar. Telkin yaklaşımı, geleneksel değer aktarımını vurgularken; ahlaki muhakeme, eleştirel düşünmeyi teşvik eder. Değer açıklama ve analizi yaklaşımları, öğrencilerin kendi değerlerini keşfetmelerine olanak tanır. Eylemsel öğrenme ise değerlerin pratiğe dökülmesini sağlar. Bu yaklaşımların dengeli bir şekilde kullanılması, etkili bir değer eğitimi süreci için önemlidir.

### 1.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramını esas alarak düzenlenen birçok araştırma ve çalışmada değerler sınıflandırılmıştır. Konu ile ilgilenen uzmanlar, değerleri sınıflara ayırırken farklı yöntemler kullanmışlardır. Bolat (2016), "Uzmanlar aynı alandaki değerleri farklı şekilde adlandırmışlar ve değerlere farklı bakış açıları geliştirmişlerdir" ifadesiyle bu durumu açıklamaktadır. Değerlerin sınıflandırılmasında en çok bilinen ve kabul gören yaklaşımlardan bazıları şunlardır:

#### 1.3.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Değerlerin sınıflandırılmasına yönelik ilk sistematik çalışma, psikoloji alanında Spranger (1928) tarafından yapılmıştır. Spranger, bireyleri baskın değer eğilimlerine göre 6 farklı kişilik tipi olarak gruplandırılmıştır: (M.Z. Aydın & Gürler, 2020).

**Tablo 1. 1: Spranger'in Değer Sınıflandırması**

|                       |                                                                                                                                                                            |
|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Bilimsel Değer</b> | "Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünmeye önem verir. Bilimsel değerleri olan deneysel, akılcı, eleştirici ve entelektüeldir."                                  |
| <b>Ekonomik Değer</b> | "Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiğini belirtir."                                                                       |
| <b>Estetik Değer</b>  | "Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey, hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür."                                |
| <b>Sosyal Değer</b>   | "Başkalarını sevmeye, yardım etmeye ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan, sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattır. Bencil değildir." |
| <b>Politik Değer</b>  | "Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir."                                                                                    |
| <b>Dini Değer</b>     | "Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğruna dünyevi hazları feda eder."                                                              |

### 1.3.2. Ülken’ in Değer Sınıflandırması

Hilmi Ziya Ülken (1964), değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler olarak üç temel kategoriye ayırmıştır. İçkin değerler, bireyin dış dünyayla doğrudan etkileşimi sonucu ortaya çıkan öznel niteliktedir. Aşkın değerler ise toplumsal ilişkiler ağı içinde kolektif olarak oluşur ve nesnel bir karakter taşır. Normatif değerler, bireylerin davranışlarını düzenleyen, söylem ve eylemler arasındaki uyumu sağlayan standartlardır. Ülken ‘in bu sınıflandırması, değerlerin hem bireysel hem de toplumsal boyutlarını kapsamlı bir şekilde ele alarak sosyolojik analiz için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

**Tablo 1. 2: Ülken’ in Değer Sınıflandırması**

|                          |                                                                                                                                                                                                 |
|--------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>İçkin Değerler</b>    | “Teknik, sanat ve bilgi değerlerinden oluşmakla birlikte; teknikte madde, sanatta duyular ve duygular, bilgide kavramlara dayanırlar. Bu değerler bilincin, bilmenin hâkim olduğu değerlerdir.” |
| <b>Aşkın Değerler</b>    | “Birey ile diğerleri arasındaki ilişkiden doğan, dini ve ahlaki alandaki aşkınlık halleridir. Bu değerler, bilgiden çok inanma üzerine kuruludurlar.”                                           |
| <b>Normatif Değerler</b> | “İktisadi, hukuki ve lisani değerlerdir. Bu değerlerin görevi başka değerleri birbiriyle karşılaştırmak ve ölçmektir.”                                                                          |

### 1.3.3. Rokeach’ın Değer Sınıflandırması

Rokeach (1973), değerleri **araç** ve **amaç** değerler olarak ikiye ayırmıştır. Toplamda 36 değerden oluşan bu sınıflandırmada, **amaç değerler** birey ve toplumun hedeflerini yansıtırken, **araç değerler** ahlaki ve davranışsal ilkeleri kapsar (Alver & Kesicioğlu, 2020). Bu ayrım, değerlerin bireysel ve sosyal boyutunu ortaya koymaktadır.

**Tablo 1. 3: Rokeach’ın Değer Sınıflandırması**

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Araçsal Değerler</b> | “Sorumluluk sahibi, sevgi dolu, neşeli, itaatkâr, nezaketli, yardımsever, dürüst, açık görüşlü, bağışlayıcı, bağımsız, mantıklı, hırslı, kabiliyetli, otokontrollü, temiz, yaratıcı, cesur”                                                                       |
| <b>Amaçsal Değerler</b> | “Barış içinde bir dünya, olgun sevgi, güzellikler dünyası, gerçek dostluk, aile güvenliği, ulusal güvenlik, özgürlük, eşitlik, sosyal tanınma, rahat bir yaşam, başarı duygusu, öz saygı, mutluluk, bilgelik, iç huzur, zevk, kurtuluş, heyecan verici bir yaşam” |

### 1.3.4. Nelson'un Değer Sınıflandırması

Nelson, değerleri bireysel, grupsal ve sosyal olmak üzere üç ana kategoriye ayırmaktadır (Yazıcı, 2006). Bu sınıflandırma, bireylerin davranışlarını farklı düzeylerde analiz etmeyi mümkün kılar. Bireysel değerler, kişinin tercihlerine ve tüketim alışkanlıklarına dayanır. Grup değerleri, aile veya dini gruplar gibi toplulukların ortak normlarını ifade ederken; sosyal değerler, adalet, eşitlik ve saygı gibi toplumu bir arada tutan evrensel ilkeleri içerir. Bu yaklaşım, bireyden topluma uzanan bir değer analizi çerçevesi sunar.

**Tablo 1. 4: Nelson'un Değer Sınıflandırması**

|                          |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Bireysel Değerler</b> | “Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir.”                                                                                                                                     |
| <b>Grup Değerleri</b>    | “Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.”                                                                                                                              |
| <b>Sosyal Değerler</b>   | “Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar. Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır.” |

### 1.3.5. Mengüşoğlu'nun Değer Sınıflandırması

Mengüşoğlu değerleri, “yüksek değerler, araç değerler ve davranış değerleri” olmak üzere üç ana gruba ayırmıştır. (Kağan, 2021). Bu ayrım, değerlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde nasıl şekillendiğini analiz etmede ve ayrıca değerlerin insan yaşamındaki işlevlerini ve önemini daha iyi anlamak için bir çerçeve sunmaktadır.

**Tablo 1. 5: Mengüşoğlu'nun Değer Sınıflandırması**

|                           |                                                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Yüksek Değerler</b>    | “Sevgi, nefret, bilgi, doğruluk, yalancılık, masumluk, saflık, dürüstlük, dostluk, hak ve haksızlık, adalet, güven, güvensizlik, inanma, söz verme, saygı, şeref, iyi ve kötü gibi değerlerdir.”                                            |
| <b>Araç Değerler</b>      | “Yarar, çıkar, kuşku, çekememezlik, kıskançlık ve yaşamsal değerlerle her türlü maddesel değerler ve benzerleridir.”                                                                                                                        |
| <b>Davranış Değerleri</b> | “Modanın, zevkin ve alışkanlığın değerleri olup, temelini toplumun sosyal yapısında ve ulusların geleneklerinde bulan değerlerdir. Bu değerler davranış, görgü kuralları, zamanla otomatlaşan eylemleri yöneten değerler gibi değerlerdir.” |

### 1.3.6. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Shalom H. Schwartz, değerler üzerine yaptığı kapsamlı çalışmalarıyla tanınan önemli bir araştırmacıdır. Schwartz, bireylerin ve toplumların temel değerlerini anlamak amacıyla geliştirdiği teorik çerçevede, 19 farklı değeri vurgulamıştır. Schwartz'ın sınıflaması, değerlerin bireyler ve kültürler arası farklılıklarını incelemek için evrensel

bir model sunarken, aynı zamanda değerlerin bireysel ve toplumsal düzeydeki işlevlerini açıklamayı da amaçlamaktadır (Alver, M. & Kesicioğlu, O.S., 2020).

**Tablo 1. 6:** Schwartz’ın Değer Sınıflandırması

| Değer Tipleri          | Tanım ve Amaç                                                                                                        | İçerdikleri Alt Değerler                                                                                                                                                                    |
|------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Güç</b>             | “Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetleme gücü”                                                     | “Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümünü koruyabilme (insanlar tarafından benimsenme)”                                                           |
| <b>Başarı</b>          | “Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi”                                                          | “Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak”                                                                                                             |
| <b>Hazcılık</b>        | “Bireysel zevk ve haza yönelim”                                                                                      | “Zevk, hayattan tat almak”                                                                                                                                                                  |
| <b>Uyarılım</b>        | “Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı”                                                                    | “Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak”                                                                                                               |
| <b>Özyönelim</b>       | “Bağımsız düşünme ve eylem tercihi, keşif ve inceleme”                                                               | “Yaratıcı olmak, merak duyabilme, özgün olmak, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilme, bağımsız olma, kendine saygısı olmak”                                                               |
| <b>Evrenselcilik</b>   | “Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetlemek”                          | “Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir dünya istemek, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum” |
| <b>İyilikseverlik</b>  | “Kişisel olarak yakın olduğumuz kişilerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve koruma”                                   | “Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat”                             |
| <b>Gelenekselcilik</b> | “Dinin veya geleneksel kültürün bir takım bir takım adet ve fikirlerini kabul etme, bunlara bağlanma ve saygı duyma” | “Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (dünyevi işlerden el ayak çekmek-züht), mahremiyet”                        |
| <b>Uyma</b>            | “Toplumsal beklentileri ve normları ihlal etme, başkalarına zarar verebilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması” | “Kibarlık, itaatkâr olma, anne babaya ve yaşlı kimselere değer verme, kendini denetleyebilme”                                                                                               |
| <b>Güvenlik</b>        | “Toplumsal, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzuru ve istikrarı”                                        | “Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürdürülmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak”                                         |

#### 1.4. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve Değerler Eğitimi

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk eğitim sisteminin genel yapısını, amaçlarını ve ilkelerini belirleyen temel bir yasa olarak kabul edilmektedir. Bu kanun,

milli eğitimin genel ve özel hedeflerini, esas ilkelerini, kapsamlı yapısını, mesleklerin özelliklerini, okul binaları ve tesislerini, eğitim araç ve gereçlerini, devletin eğitimdeki sorumluluklarını kapsamlı bir şekilde düzenlemektedir. Kanunun giriş bölümünde milli eğitimin genel amaçları ifade edilirken, 2. maddede yetiştirilmesi öngörülen insan modeline ilişkin değer sisteminin genel hatları çizilmiştir.

1739 Sayılı Kanun'un belirlediği vizyon doğrultusunda Türk Milli Eğitimi'nin genel hedefi, Türk Milletinin tüm fertlerini şu şekilde yetiştirmeyi amaçlamaktadır:

“Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.”

Bu hedef doğrultusunda bireylerin beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu yönünden dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş; özgür ve bilimsel düşünme gücüne sahip, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca bireylerin ilgi, yetenek ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri ve davranışlar kazanmasını sağlayarak hayata hazırlamak ve onları toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi yapmayı hedeflemektedir.

Bu şekilde Türk vatandaşlarının refahını artırmak ve milli birlik ile bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek amaçlanmaktadır. Nihai hedef ise Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline getirmektir.

1739 Sayılı Kanun'un vizyonuna uygun olarak 2016-2017 yıllarında program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda tüm ders programlarının içeriklerine “değerlerimiz” adı altında 10 kök değer yerleştirilmiştir (TTKB, 2017). Bu kök değerler, eğitim sisteminin temel felsefesini oluşturarak bireylerin karakter gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Böylece eğitim süreci sadece akademik başarıya değil, aynı zamanda insani değerlerin kazandırılmasına da odaklanmıştır.

**Tablo 1. 7:** Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

| <b>Kök Değerler</b>   | <b>Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar</b>                                                                                                                                      |
|-----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Adalet</b>         | “Adil olma, eşit davranma, paylaşma...”                                                                                                                                                   |
| <b>Dostluk</b>        | “Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...”                                                                                            |
| <b>Dürüstlük</b>      | “Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...”                                                                                                              |
| <b>Öz denetim</b>     | “Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...”                                                                  |
| <b>Sabır</b>          | “Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...”                                                                                                                                          |
| <b>Saygı</b>          | “Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...” |
| <b>Sevgi</b>          | “Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...”                                                                                               |
| <b>Sorumluluk</b>     | “Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...”                                            |
| <b>Vatanseverlik</b>  | “Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...”                                                           |
| <b>Yardımseverlik</b> | “Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...”                                                                                                         |

### **1.5. Türkçe Dersi Öğretim Program Yapısı ve Değerler Eğitimi**

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin dinleme, izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeyi, Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun şekilde bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu program, öğrencilerin dil zevki ve bilincine ulaşmalarını, duygu, düşünce ve hayal dünyalarını genişletmelerini, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmalarını hedefler. Ayrıca öğrencilerin duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde ifade etmeleri, bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmeleri gibi önemli kazanımları içerir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel amaçlarından biri de öğrencilere millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel ve sosyal değerleri benimsetmek; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerini sağlamaktır (MEB, 2019, s.8).

Türkçe ders kitapları, öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesinde öncelikli kaynaklardır (Baş & İnan Yıldız, 2015). Bu dersin dil becerilerini geliştiren yapısı, dil bilgisi kurallarının anlaşılmasını kolaylaştıran etkin programı ve okuduğunu anlama ile

yorum yapma süreçlerindeki etkinliği diğer derslerden ayrılan özelliklerindendir. Türkçe dersinin kazanımları işlenirken yalnızca dil becerilerine yönelik çalışmalar değil, aynı zamanda sosyal değerler de ele alınmaktadır. Bu nedenle Türkçe ders kitapları, değerleri kazandırmada etkin bir yol olarak öne çıkar (Deniz & Karagöl, 2018; Fırat & Mocan, 2014). Türkçe ders kitapları sözcük dağarcığını geliştirme, değerleri aktarma ve kültürel aktarımda önemli bir rol oynar. Bu kitaplarda yer alan metinler aracılığıyla değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın değerler eğitimindeki başarısı dikkat çekicidir. 2010 yılında gerçekleştirilen şurada değerler eğitimi konusu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Toplantıda değerler eğitiminin önemine vurgu yapılmış, öğretmenlerin donanımlarının artırılması ve materyal üretme gayretlerinin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Türkçe dersinin erdemler konusunda oynadığı rolün önemi vurgulanmış; bu dersin tüm eğitim kademelerinde aktif olarak yer alması gerektiği ifade edilmiştir (Meydan & Kaymakcan, 2011).

#### **1.5.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Tema Dağılımı**

Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre her sınıf seviyesinde toplam sekiz tema ele alınmaktadır. Bu temalardan "Erdemler", "Millî Kültürümüz" ile "Millî Mücadele ve Atatürk" başlıkları tüm sınıf düzeylerinde zorunlu olarak yer alırken diğer temalar isteğe bağlı olarak seçilmektedir (MEB, 2019, s.15). 2. sınıf düzeyinde dil becerilerini geliştiren metinlerin yanı sıra kültürel ve toplumsal normları öğreten içerikler de büyük önem taşır.

Vatanseverlik temasında verilen bir etkinlikte karışık kelimeler düzenlenerek anlamlı bir cümle oluşturulması istenmiştir: "okçuluğa, vermişlerdir, büyük, Türkler, önem" (DK, s.185). Bu tür etkinliklerle değerlerin aktarımı daha eğlenceli hale getirilerek hem konuların anlaşılması hem de kalıcılığın artırılması sağlanmaktadır. Öğrencilerin yaş seviyesine uygun şiirler, hikâyeler ve etkinliklerle değerlerin eğlenceli bir şekilde öğretilmesi hedeflenmiştir.

İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitapları değerlerin yeni nesillere aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. Dil ve okuma becerilerini geliştirmesinin yanı sıra kültürel aktarımın ilerleyebilmesi bakımından toplum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Değerlerimizi yansıtan şiirler, hikâyeler ve etkinlikler yaş seviyelerine uygun olarak sunulduğunda bu süreç daha verimli hale gelmektedir.

Türkçe dersi hem bireysel gelişime hem de toplumsal uyuma katkı sağlayan çok yönlü bir öğrenme alanıdır. Bu kitaplar, toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarılmasında ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir işleve sahiptir. Ders kitaplarında yer alan metinler ve görseller, öğrencilerin hem dil becerilerini geliştirmesine hem de toplumsal değerleri içselleştirmesine hizmet etmektedir. Bu bütünsel yaklaşım, Türkçe dersinin eğitim sistemindeki önemini ve değerler eğitimindeki rolünü güçlendirmektedir.

### **1.5.2. Türkçe Dersi Kitaplarındaki Görsel Materyallerin Değerler Eğitimindeki Rolü**

Metinlerde yer alan ifadelerin kültürel geçmişimizi yansıtan değerleri barındırması öğrencilerin topluma uyum sağlamasında büyük önem taşır. Bu süreçte görsel materyallerden de etkin bir şekilde yararlanılabilir. Yapılan incelemelerde ders kitaplarında yer alan görseller aracılığıyla bazı değerlerin dolaylı yollarla aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir (Küçüköğlü vd., 2020). Örneğin vatandaşlık temasında çevresini temizleyen çocuklara ait görsellerle sorumluluk değeri işlenmiştir (DK, s.177). Millî Kültürümüz temasında farklı ülkelerden ülkemize gelen öğrencileri resmeden görsellerle kültürel çeşitlilik vurgulanmıştır (DK, s.86). Bu tür görseller özellikle küçük yaş gruplarında bilgilerin kalıcılığını artırmaktadır.

Değerler eğitiminde görsel materyaller önemli bir yer tutar. Ders kitaplarında yer alan görseller, öğrencilerin değerleri daha kolay içselleştirmesine yardımcı olur. 2. sınıf Türkçe ders kitapları, okuma-yazma becerilerini geliştirmenin yanı sıra kültürel ve ahlaki değerlerin aktarılmasında da etkilidir.

### **1.5.3. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi**

Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2018 Türkçe öğretim programında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak tanımlanan 10 kök değer ilkökul Türkçe 2. sınıf ders kitabında yer alan sekiz ünite içerisinde işlenmektedir. Bu değerlerin ders kitaplarında somut örneklerle sunulması, öğrencilerin değerleri içselleştirmesini kolaylaştırmaktadır.

Örneğin 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Erol, ilkbaharın gelmesini ipe çekiyordu. Bütün kış bahçede yetiştireceği domateslerin hayalini kurdu" (DK, s.30) cümlesiyle sabır değerine vurgu yapılmıştır. Bir diğer örnekte "Sana boşuna üzülürsün

dememiş miydim? Bak kuşları kardan ve soğuktan koruyorsun. Kuşlar ne güzel yuva yapıyorlar dallarına. Güzel şarkılar söylüyorlar. Ne mutlu sana!" (DK, s.60) ifadesiyle dostluk ve paylaşmanın önemi vurgulanmıştır. Ayrıca "Anadolu'nun yokluk içerisindeki halkı yaralı, endişeli ama bir o kadar da mücadeleciydi" (DK, s.145) cümlesiyle öğrencilere vatanseverlik duygusu kazandırılmaya çalışılmıştır. "Hemen banyoya giderek elini yüzünü yıkadı. Dişlerini fırçaladı." (DK, s.175) ifadesi ise kişisel bakımın önemine dikkat çekerek öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirmeyi hedeflemiştir.

Yalancının Mumu adlı metinde geçen "Eğer bugün de balık tutamazsam çok mahcup olacağım" (DK, s.13) ifadesiyle sorumluluk değeri işlenmiştir. Aşı adlı metinde yer alan "Çocuklar, lütfen beni iyi dinleyin! Okulumuza sağlık görevlileri geldi. Hepinize hastalıklardan korunmanız için aşı yapacaklar. Şimdi eşyalarınızı çantalarınıza koyun ve sessizce bekleyin" (DK, s.198) cümlesiyle saygı değeri aktarılmıştır. Bir Telefon Yaptık adlı metinde geçen "Babacığım, öğretmenim bir ödev verdi. Bana yardım edebilir misin" (DK, s.218) ifadesiyle yardımseverlik değeri; Güzel Bir Gün adlı metinde yer alan "Bundan sonra seni de aramızda görmek istiyoruz Emre. Biz de seninle güzel vakit geçirdik" (DK, s.242) cümlesiyle dostluk değeri öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Bir metinde yer alan "Komşu kunduz, kendisini kısa sürede toparlayıp yardıma koşmuş" (DK, s.24) ifadesiyle de yardımseverlik değeri işlenmiştir.

### **1.6. Karakter ve Karakterizasyon Kavramları**

Karakter ve karakterizasyon, edebiyat, tiyatro ve sinema gibi sanat dallarında eserlerin temel yapı taşları arasında yer alır. Bu kavramlar, bir hikâyenin anlamını ve etkisini şekillendiren unsurlar olarak büyük bir öneme sahiptir. Türk Dil Kurumu (TDK), karakteri "Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik; öz yapı, ıra, seciye, ruh; bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse" (TDK, 2024) şeklinde tanımlarken, Oxford Dictionaries ise karakteri "Bir kitap, oyun veya filmdeki bir kişi veya hayvan; bir insanı diğerlerinden farklı kılan nitelikler ve özellikler" (Oxford Dictionaries, 2024) olarak ifade etmektedir.

Karakterizasyon ise karakterlerin eser içinde nasıl oluşturulduğunu, yorumlandığını ve sunulduğunu ifade eden bir kavramdır. Bu süreç, bir karakterin fiziksel görünümünden içsel düşüncelerine kadar birçok farklı özelliği kapsar. Karakterizasyonun

etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, okuyucuların veya izleyicilerin karakterle bağ kurmasını sağlar. Bu bağlamda on bir temel strateji kullanılarak karakterler detaylı bir şekilde tasvir edilebilir.

#### **1.6.1. Fiziksel Tanım**

Fiziksel tanım, karakterizasyonun en yaygın kullanılan stratejilerinden biridir. Karakterin fiziksel özellikleri okuyucuya detaylı bir şekilde sunularak onun zihninde somut bir görüntü oluşturulur. Bu yöntem, okuyucunun karakteri görselleştirmesine yardımcı olur. Örneğin:

“Hani şu marangoz olan kunduzlardan bahsediyorum. Ağağ dallarını ustaca üst üste koyup baraj kurarlar ya, işte onlardan...” (DK, s.22).

“Çiçekleri, meyveleri dağıtmış (...). Her yeri beyaza boyamış. Bir yandan da ‘Benim adım Kış, benim adım Kış,’ diye bağırmış.” (DK, s.52).

#### **1.6.2. İsimler**

Karakterlerin isimleri, onların geçmişi, eğitimi, mesleği ve yaşam tarzı hakkında önemli ipuçları verir. İsimler genellikle karakterin kimliğini ve hikâyedeki yerini yansıtarak okuyucunun onunla ilgili daha fazla bilgi edinmesini sağlar:

“Atatürk Selanik’te doğdu. Annesinin adı Zübeyde, babasının adı Ali Rıza’dır.” (DK, s.127).

“Türkler, tarih boyunca okçuluğa büyük önem vermişlerdir. Ata sporumuz olan okçulukta Türkiye’nin uluslararası başarıları bulunmaktadır.” (DK, s.183).

#### **1.6.3. Eylemler**

Karakterlerin diğer karakterlerle olan etkileşimleri ve hikâye boyunca gerçekleştirdikleri eylemler, onların kişiliklerini ve motivasyonlarını anlamada önemli bir rol oynar. Eylemler, karakterin aktif bir şekilde hikâye içinde yer almasını sağlar:

“Hacivat’la sokaklarda mâni söyleyip para kazanacaktım. Sana da elbiselik kumaş alacaktım.” (DK, s.93).

“Şehzade Mehmet, hafifçe sendeledi. Başını önüne eğdi., gözleri yaşardı.” (DK, s.101).

#### **1.6.4. Çevre**

Bir karakterin yaşadığı çevre veya mekân, onun kişiliği ve yaşam tarzı hakkında bilgi verir. Çevre tasvirleri genellikle karakterin duygusal durumunu ve hikâye içindeki bağlamını destekler:

“Bir zamanlar Toprak Ana, evinde yalnız yaşamış. Yalnız yaşamak zormuş, bu yüzden canı sıkılmış. Bir gün kalkmış, Gök Kralına misafirliğe gitmiş.” (DK, s.50).

“Osmanlı İmparatorluğunun en büyük sarayıdır.” (DK, s.112).

#### **1.6.5. İlgil Alanları**

Karakterlerin ilgil alanları ve hobileri onların kişiliği hakkında ipuçları verir. Bu strateji sayesinde karakterin değerleri ve tercihleri daha net anlaşılabilir:

“Göreceksin, bugün bir kova dolusu balık tutacağım ve seni utandıracağım.” (DK, s.12).

“Ben Sonbahar’ım. Yalnızlığı, sessizliği çok severim., demiş. Sonra da kuşları kovmuş. Her yeri sarıya boyamış. Ortalığa bir sessizlik çökmüş.” (DK, s.52).

#### **1.6.6. Davranışlar**

Jestler ve duruşlar gibi davranışsal özellikler, karakterin duygusal durumunu ve olaylara verdiği tepkileri ortaya koyar. Davranışlar genellikle karakterin iç dünyasına dair ipuçları sunar:

“Orhan ağlayarak özür diledi. Bir daha yalan söylememeye de yemin etti.” (DK, s.14).

“Bak, iki üç tane tüy takınca hayatım nasıl da değişti. Herkes beni sevip sayar oldu birden!” (DK, s.249).

#### **1.6.7. Tutum**

Karakterlerin olaylar karşısındaki tutumu veya bakış açısı onların kişiliklerini şekillendirir ve hikâyedeki rolünü belirler:

“Gözyaşlarını tutamayan çam ağacı ‘Sevmiyorlar işte,’ diye haykırmış.” (DK, s.58).

“Senin gibi küçücük bir karıncanın bana nasıl bir iyiliği dokunabilir.” (DK, s.29).

### **1.6.8. Diyalog**

Karakterlerin söyledikleri ve söyleme biçimleri onların düşüncelerini ve duygularını ortaya koyar. Diyaloglar aynı zamanda karakterler arasındaki ilişkileri anlamada önemli bir araçtır:

“Hayır, komşu falan dinlemem ben! Su senin artıklarını alıp benim yuvama getirecek. Onlarla uğraşacak halim yok! Ya bugün başka yere taşınırsın ya da ben yapacağımı bilirim!” (DK, s.23).

“Lütfen yardım edin! Yavrularımı sel götürüyor!” (DK, s.24).

### **1.6.9. Düşünceler**

Karakterlerin iç dünyasını anlamanın en etkili yollarından biri onların düşüncelerini analiz etmektir. Düşünceler genellikle karakterin duygusal durumunu ve motivasyonlarını yansıtır:

“İçinden, ‘Ah, şu ders zili çalsa da ebelikten kurtulsam!’ diyordu. Sonunda zil çaldı, o da ebelikten kurtuldu.” (DK, s.197).

“Ne güzel av! Diye içinden geçirmiş.” (DK, s.29).

### **1.6.10. Diğer İnsanların Bir Karaktere Bakış Açısı**

Diğer insanların bir karakter hakkındaki görüşleri ve tepkileri o karakterin toplumsal konumunu ve etkisini anlamada yardımcı olur.

### **1.6.11. Geçmiş Deneyimler**

Karakterlerin geçmişte yaşadıkları deneyimler onların kimliklerini şekillendiren önemli unsurlar arasında yer alır. Geçmiş deneyimler genellikle karakterin gelecekteki davranışlarını anlamada ipucu sağlar:

“Bir gün Erol’un aklına ektiği domates tohumları geldi. Koşarak domateslerin yanına gitti. Bir de ne görsün! Domatesler olgunlaşmış hatta toplanmıştı bile. İşte o zaman Erol’un aklı başına geldi. Sabırlı olsaydı o güzelim domatesleri kendisi toplayacaktı. Çok üzüldü.” (DK, s.33).

“Ben başkaları gibi olmaya çalışmakla hata ettim. Bu yüzden hem dostlarımı hem de tüylerimi kaybettim.” (DK, s.250).

Karakter ve karakterizasyon stratejileri edebi eserlerde ve diğer anlatılarda derinlik yaratmanın temel yollarıdır. Fiziksel tanım, isimler, eylemler ve diyalog gibi unsurlar aracılığıyla karakterlerin kimlikleri detaylı bir şekilde ortaya konulabilirken; çevre ve geçmiş deneyimler gibi unsurlar ise onların hikâye içindeki bağlamını güçlendirir. Bu stratejilerden yararlanarak yaratılan zengin ve etkileyici karakterler okuyucuların veya izleyicilerin hikâye ile daha güçlü bir bağ kurmasını sağlar.

### **1.7. Çalışmaya Konu Olan Değerler**

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı kapsamında belirlenen kök değerler, bireylerin toplumsal ve bireysel gelişimlerini desteklemek amacıyla eğitim sistemine entegre edilmiştir. Bu bağlamda, programda 10 temel kök değer ele alınmış ve bu değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Aşağıda bu kök değerler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

#### **1.7.1. Adalet Değeri**

Adalet, Türkçe Sözlükte “hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme” biçiminde tanımlanmıştır (TDK, 2022). Doğru davranış, hakka uygun hüküm verme, eşitlik ilkesine saygı gösterme gibi anlamlar taşır (TDV, 1988). Toplumsal düzenin her alanında gerekli olan adalet, eylemlerin toplum ya da bireyin sosyal çevresi tarafından kabul edilebilir bir tepkiyle karşılanmasını ifade eder (Güngör, 1995). Hökelekli (2011), adalet duygusunun insanın başkasına yapılan haksızlıklara karşı çıkmasına ve direnmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Anne ve babanın çocukları arasında adil davranması veya bir öğretmenin sınıfında adil olması, bu değerın bireyler tarafından benimsenmesinde önemli rol oynamaktadır.

#### **1.7.2. Dostluk Değeri**

Dostluk, “sevilen, güvenilen, yakın hissedilen, gönüldaş kişiyle dost olmak” şeklinde tanımlanır (TDK, 2019). Samimi, rıyasız ve güvenilir bir sevgi ile birine veya bir şeye duyulan özel bir bağlılık olarak da ifade edilir (Ayverdi, 2010). Dostluk, sevilen ve güvenilen yakın arkadaşlık ilişkisi olarak öne çıkar (Albayrak, 2004). Bu değer, bireyler arası ilişkilerin güçlenmesi için öğrencilere kazandırılması gereken önemli bir unsurdur.

### **1.7.3. Dürüstlük Değeri**

Dürüstlük, söz ve eylemlerinde doğru yoldan sapmayan bireylerin sergilediği erdemli tutum ve davranışlar olarak tanımlanır (TDK, 2019). Doğruluk ve dürüstlük kavramları birbirini hem destekler hem de tanımlar niteliktedir. Kaçmaz (2018), doğruluğu dürüst insanların yaptığı eylemlerin niteliği olarak tanımlarken dürüstlüğü kişilik tanımlaması açısından daha kapsamlı bir kavram olarak ifade etmektedir. Dürüstlük, toplumda güven ortamının oluşmasında kritik bir rol oynar ve bireylerin birbirlerine karşı güvenini artırır (Hökelekli, 2011).

### **1.7.4. Özdenetim Değeri**

Öz denetim, bireyin daha önemli bir hedefe ulaşmak için davranışlarını veya farklı bir amaca yönelme eğilimini kontrol etmesi olarak tanımlanır (TDK, 2022). Kişinin kendisini belli amaçlar doğrultusunda denetleyip kısıtlaması anlamına gelir (Ayverdi, 2010). Öz denetim; bireyin kendisiyle ve sosyal çevresiyle uyumlu olmasını sağlayan bir içsel kontrol mekanizmasıdır (Demirel, 2017).

### **1.7.5. Sabır Değeri**

Sabır, her türlü üzücü durum karşısında isyan etmeden bu durumların geçmesini bekleme erdemi olarak tanımlanır (TDK, 2022). Üzüntü ve sıkıntılar karşısında direnç gösterme yeteneği olarak ifade edilen sabır, olumsuzlukları olumluya çevirmek için sergilenen metaneti içerir (Çağrııcı, 2008; TDV, 1988).

### **1.7.6. Saygı Değeri**

Saygı, “değerli olma, üstün olma, yaşlı olma gibi nedenlerden dolayı bir kişiye karşı dikkatli ve özenli davranmayı gerektiren sevgi ve hürmet” şeklinde tanımlanır (TDK, 2019). İnsanlara hoşgörülü olma, onları dinleme ve bakış açılarına önem verme gibi unsurları kapsar. Saygı aynı zamanda herhangi bir varlığa veya insana değer vermeyle gelen ölçülü davranış hissi olarak ifade edilmektedir (Ayverdi, 2010).

### **1.7.7. Sevgi Değeri**

Sevgi, “insanın herhangi bir şeye ya da kimseye karşı ilgili olması ve bağlılık göstermesine sevk eden his” olarak tanımlanır (TDK, 2019). İnsanları birbirine bağlayan, paylaşmayı ve birlikte yaşamayı öğreten güçlü bir duygu olarak ifade edilir (Kumbasar, 2011). Sevgi aynı zamanda fedakârlıkları göze almayı sağlayan güçlü bir bağlıdır.

### **1.7.8. Sorumluluk Değeri**

Sorumluluk, “kişinin kendi davranışları ya da sorumluluğu altındaki olayların sonuçlarını üstlenmesi” olarak tanımlanır (TDK, 2019). Bireyin kendi davranışlarından dolayı hesap verebilecek durumda olması anlamına gelir (Babadoğan, 2003). Toplum düzeninin devamı için bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesi büyük önem taşır.

### **1.7.9. Vatanseverlik Değeri**

Vatanseverlik, ülkesini sevmek ve onun menfaatlerini ön planda tutmak anlamına gelir (TDK, 2022). Kendi vatanını daha ileriye taşımak için fedakârlık yapmayı içerir. Vatanseverlik öğrencilerin ülkesine olan bağlılığını artırmak adına önemli bir değerdir.

### **1.7.10. Yardımseverlik Değeri**

Yardımseverlik, insanların birbirlerine yardım ederek işleri ortaklaşa gerçekleştirmesi olarak tanımlanır. Yardımseverlik bilinci gelişen bireyler herhangi bir menfaat gözetmeksizin ihtiyaç sahiplerine yardım ederek toplumda barış ve kardeşlik ortamını güçlendirir (TDK, 2019; Çağrıcı, 2000).

### **1.7.11. Kök Değerler Dışındaki Diğer Değerler**

Türkçe ders kitabındaki metinler yalnızca kök değerlerle sınırlı değildir. Programda kök değerlerin yanı sıra aile birliğinin önemi, fedakârlık, kültürel mirasa sahip çıkma, alçakgönüllülük, selamlaşma, şefkat-merhamet gibi pek çok değer de yer almaktadır. Bu değerler arasında paylaşımcı olmak, iyilik yapmak, estetik duyguların geliştirilmesi, iyimserlik gibi bireyin sosyal hayatını zenginleştirecek unsurlar bulunmaktadır.

## **1.8. Benzer Araştırmalar**

Değerler eğitimi, bir toplumun kültürel ve ahlaki mirasının gelecek nesillere aktarılmasında merkezi bir rol oynar. Değerler, yalnızca bireylerin karakterini şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal uyumun ve devamlılığın da temelini oluşturur. Aydın ve Gürler'in (2014) de belirttiği gibi, değer kavramı, toplumdan topluma farklılık gösterebilen, kültürel geçişler ve geleneklerle beslenerek günümüze ulaşan dinamik bir yapıdır. Bu yapı, bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları karmaşık durumlarla başa çıkmalarında bir pusula görevi görür. Türkiye'de bu sürecin en önemli kurumsal araçlarından biri, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ve

okullarda temel kaynak olarak kullanılan ders kitaplarıdır. Özellikle ilkokul dönemi, çocukların karakter gelişiminin ve değer sistemlerinin temellerinin atıldığı kritik bir evre olduğundan, bu dönemde kullanılan Türkçe ders kitapları, değerler eğitiminin etkinliği açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Türkiye'deki akademik literatür, ilkokul Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından ne denli zengin ve aynı zamanda ne gibi eksiklikler barındırdığını ortaya koyan çok sayıda araştırmaya ev sahipliği yapmaktadır. Bu araştırmalar, genellikle nitel araştırma yöntemlerini ve doküman analizi tekniğini kullanarak, ders kitaplarındaki metinlerin, görsellerin ve etkinliklerin hangi değerleri ne sıklıkta ve ne şekilde yansıttığını sistemli bir biçimde incelemektedir.

Bu alanda yapılan öncü çalışmalardan biri, Alıcı (2019) tarafından gerçekleştirilen ve ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerleri mercek altına alan araştırmadır. Alıcı, Dikey Yayıncılık tarafından 2017-2018 eğitim yılında basılan ve 7 tema ile 36 metinden oluşan ders kitabını doküman analizi yöntemiyle incelemiştir. Araştırmanın temel amacı, metinlerde hangi değerlerin ne oranda örneklendirildiğini tespit ederek, programın hedefleri ile materyalin içeriği arasındaki uyumu değerlendirmektir. Araştırmanın bulguları, ders kitaplarındaki değer dağılımına ilişkin literatürde sıkça tekrarlanan bir eğilimi çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur: "sevgi" değerinin ezici bir üstünlükle en fazla vurgulanan değer olması. Buna karşılık, bireyin otonomisini, eleştirel düşünme becerisini ve toplumsal adalet duygusunu besleyen "bağımsız düşünebilme", "özgürlük" ve "empati" gibi çağdaş ve evrensel değerlere neredeyse hiç yer verilmediği saptanmıştır. Bu durum, değerler eğitiminin daha çok duyuşsal ve toplumsal uyuma yönelik değerlere odaklanırken, bireyin özerkliğini ve bilişsel yeteneklerini geliştiren değerleri göz ardı etme eğiliminde olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca, Alıcı'nın çalışması, değerlerin temalara göre de dengesiz bir dağılım sergilediğini ve bazı metinlerin yapısal olarak değer aktarımına uygun olmadığını göstermiştir. Bu bulgular, ders kitabı hazırlama komisyonlarının, değerleri yalnızca listelemekle kalmayıp, metinlere dengeli, sistematik ve pedagojik olarak etkili bir biçimde yerleştirmeleri gerektiği yönünde önemli bir uyarı niteliğindedir.

Benzer bir metodolojik çerçeveye, ancak MEB'in 2018 yılında güncellediği öğretim programında tanımlanan 10 kök değere odaklanarak yapılan bir diğer önemli çalışma, Akdağ ve Bozgün (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, ilkokul

4. sınıf Türkçe ders kitabını "sorumluluk, sabır, yardımseverlik, adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi ve vatanseverlik" olarak belirlenen kök değerler ekseninde incelemişlerdir. Nitel araştırma ve betimsel analizin kullanıldığı bu çalışma, MEB tarafından belirlenen tüm kök değerlerin kitapta bir şekilde yer aldığını ortaya koysa da bu yer almanın niceliksel olarak son derece dengesiz olduğunu teyit etmiştir. Bulgulara göre, "sorumluluk", "sabır" ve "yardımseverlik" gibi değerler metinlerde sıkça işlenirken; "adalet" ve "öz denetim" gibi hem bireysel erdem hem de toplumsal düzen için kritik olan değerlerin temsil düzeyinin oldukça yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, Alıcı'nın (2019) bulgularıyla paralellik göstermekte ve değerler eğitiminde belirli temaların tekrar tekrar vurgulanırken, bazı hayati alanların ihmal edildiği yönündeki genel kanıyı güçlendirmektedir. Akdağ ve Bozgün, çalışmalarının sonucunda, gelecekte hazırlanacak ders kitaplarında kök değerlerin daha dengeli bir dağılım göstermesi gerektiğini vurgulamış ve değerlerin metinlerden öğrencilerin iç dünyasına aktarılmasında öğretmenin rehberliğinin ve pedagojik becerisinin altını çizmişlerdir.

Değerler eğitimindeki geleneksel ve modern değerler arasındaki denge sorununa dikkat çeken bir diğer kapsamlı çalışma ise Duran ve Kaşkaya (2017) tarafından yapılmıştır. Bu araştırma, farklı yayınevlerine ait ilkököl 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek daha geniş bir perspektif sunmuştur. Örnek olay (case study) deseni ve doküman analizi yöntemiyle yürütülen çalışma, ders kitaplarındaki değerlerin genel olarak MEB öğretim programıyla uyumlu olduğunu, ancak sınıf düzeyleri arasında ve hatta aynı sınıf düzeyindeki farklı temalar arasında ciddi tutarsızlıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın en dikkat çekici bulgusu, geleneksel ve toplumsal değerlere (sevgi, saygı, vatanseverlik, aile birliği) yoğun bir şekilde yer verilirken, 21. yüzyıl becerileriyle doğrudan ilişkili olan bilimsel değerlere (eleştirel düşünce, merak, sorgulama, yaratıcılık) yeterince değinilmediğidir. Bu tespit, eğitim sisteminin bireyleri sadece mevcut toplumsal yapıya uyum sağlayan kişiler olarak değil, aynı zamanda bilgiyi sorgulayan, eleştiren ve yeniden üreten aktif özneler olarak yetiştirme hedefiyle ders kitabı içerikleri arasındaki potansiyel bir çelişkiye işaret etmektedir.

Değerler eğitiminin yalnızca ders kitabı metinleriyle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda öğretmenlerin ve ailelerin de bu sürecin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğini vurgulayan önemli bir çalışma Dökme ve Tunçer (2022) tarafından yürütülmüştür. Bu

araştırma, ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde kök değerlerin yer alma durumunu incelerken, aynı zamanda Gaziantep'te görev yapan 17 sınıf öğretmenin görüşlerine başvurarak teoriyi ve pratiği bir araya getirmiştir. Durum çalışması deseni kullanılan araştırmada, doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri bir arada kullanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler, değerler eğitiminin özellikle küçük yaş gruplarındaki çocuklar üzerinde olumlu davranış değişiklikleri yarattığına dair güçlü bir inanç olduğunu göstermiştir. Ancak öğretmenler, bu sürecin başarısının yalnızca okula bırakılamayacağını, ailelerin de aktif katılımının ve tutarlı bir tutum sergilemesinin mutlak bir gereklilik olduğunu vurgulamışlardır. Metin analizleri ise literatürdeki diğer çalışmalarla uyumlu sonuçlar vermiştir: İncelenen metinlerde kök değerlerin varlığı sınıf düzeyi yükseldikçe artsa da dağılımın eşit olmaktan uzak olduğu görülmüştür. Bu çalışma, değerler eğitiminin okul, aile ve toplum sacayakları üzerinde yükselen bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği gerçeğini somut verilerle desteklemektedir.

Farklı bir değer sınıflandırması kullanarak konuya yaklaşan Susar Kırmızı (2014), ilköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri Aydın ve Akyol Gürler'in (2012) değer sınıflandırmasını temel alarak analiz etmiştir. Bu sınıflandırmaya göre değerler; sosyal yaşama dair, evrensel düşüncenin gelişimine katkı sağlayan, ülkeye bağlılıkla ilgili ve bireyin kendini tanımasına yönelik olmak üzere dört ana başlıkta toplanmıştır. Araştırma sonucunda, ders kitabında en çok vurgulanan değerlerin sırasıyla "doğa sevgisi ve çevre duyarlılığı" (%35), "iyimserlik ve olumlu düşünce" (%27,5) ve "millet sevgisi" (%22,5) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, özellikle çevre bilinci ve pozitif psikolojiye yönelik temaların ders kitaplarında önemli bir yer tuttuğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bu, MEB'in kök değerler çerçevesindeki "sorumluluk" ve "vatanseverlik" gibi değerlerin daha spesifik alt temalarla işlendiğini göstermektedir.

Literatürdeki tutarlılığı pekiştiren bir diğer çalışma olan Türkben (2019), 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan ders kitaplarını, geliştirdiği "Değerler İnceleme Formu" aracılığıyla değer aktarımı açısından incelemiştir. Nitel araştırma ve doküman analiziyle yürütülen çalışma, kitaplarda en sık karşılaşılan değerlerin "sevgi", "saygı", "yardımlaşma", "duyarlılık", "çalışkanlık" ve "dayanışma" olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Buna karşın, ekonomik bilinç ve sosyal eşitlik gibi modern toplumun temel taşlarından olan "tasarruf", "eşitlik" ve "adalet" gibi değerlere ise oldukça az yer verildiği saptanmıştır. Türkben de diğer araştırmacılar gibi, değerlerin metinler ve temalar arasında

dengeli bir şekilde dağıtılmadığını, bu durumun değerler eğitiminin sistematik ve kapsamlı bir şekilde yürütülmesinin önünde bir engel teşkil ettiğini belirtmiştir.

Öyküleyici metinlerin değer aktarımındaki özel rolünü inceleyen Eken ve Öksüz (2019), ilkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 44 öyküleyici metni betimsel araştırma modeliyle analiz etmiştir. Toplam 1931 cümlelerin incelendiği çalışmada, cümlelerin 742'sinin doğrudan bir değer içerdiği tespit edilmiştir. Bu, öykülerin değer aktarımı için ne denli yoğun bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Ancak bu potansiyelin kullanımında yine bir dengesizlik göze çarpmaktadır. En çok vurgulanan değerler "sevgi", "yardımseverlik" ve "vatanseverlik" olurken; "adalet", "dürüstlük" ve "saygı" gibi temel ahlaki ve sosyal değerlerin daha az işlendiği görülmüştür. Bu çalışma, öyküleyici metinlerin değer eğitiminde güçlü bir araç olduğunu, ancak içerik seçiminde değerlerin dengeli temsiline özen gösterilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

En güncel çalışmalardan biri olan Sur (2024), 2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan ilkokul Türkçe ders kitaplarını kök değerler açısından inceleyerek mevcut durumu resmetmiştir. Doküman incelemesi ve betimsel analiz sonucunda elde edilen bulgular, yıllar içinde bu konuda önemli bir değişim olmadığını göstermiştir. "Sevgi", "vatanseverlik" ve "yardımseverlik" yine en sık işlenen değerler olarak zirvede yer alırken; "adalet", "öz denetim", "saygı" ve "dürüstlük" gibi değerlerin yine sınırlı düzeyde kaldığı belirlenmiştir. Sur'un çalışması, sınıf düzeylerine göre bir farklılaşmaya da işaret etmiştir: 2. sınıf kitaplarında değerlerin temalara göre dağılımı oldukça dengesizken, 3. ve 4. sınıflarda daha dengeli bir yapıya doğru bir ilerleme olduğu gözlemlenmiştir. Bu, program geliştiricilerin ve kitap yazarlarının eleştirileri dikkate alarak ilerleyen sınıflarda daha dikkatli davranmış olabileceğini düşündürmektedir.

Bu genel eğilimin tarihsel bir perspektifle ele alındığı Çiçek ve Asar (2022) çalışması, yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği 2005 yılı öncesi ve sonrası ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kök değerleri karşılaştırmıştır. Bulgular, eğitim felsefesinde yaşanan bu köklü değişime rağmen, ders kitaplarındaki değer sunumunda önemli bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Her iki dönemde de "sevgi" ve "vatanseverlik" değerleri ön planda kalmaya devam ederken, diğer değerlerin sistematik bir şekilde işlenmediği tespit edilmiştir. Bu durum, eğitim paradigmalarındaki değişimlerin,

toplumun değer önceliklerine ilişkin yerleşik kabulleri kolayca dönüştüremediğini ve değerler eğitiminin daha derin kültürel kodlardan beslendiğini göstermektedir.

Bölgesel bir örnek sunan Ketenalp ve Bulut (2020), Bingöl ilinde okutulan 1. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değer iletimi açısından incelemiştir. Araştırma, MEB'in belirlediği 10 kök değerinin tamamının incelenen kitaplarda yer almadığı gibi şaşırtıcı bir sonuç ortaya koymuştur. En çok "sevgi" ve "sorumluluk" değerleri işlenirken, evrensel bir erdem olan "adalet" değerine hiçbir metinde rastlanmamıştır. Bu bulgu, ders kitaplarının değerler eğitimi açısından yalnızca dengesizlik değil, aynı zamanda ciddi eksiklikler de içerebildiğini ve bu durumun coğrafi veya yayınevi farklılıklarına göre değişebileceğini göstermektedir. Son olarak, Yılar (2016) tarafından 2014-2015 eğitim yılında kullanılan ilkököl Türkçe ders kitapları üzerine yapılan çalışma da bu genel tabloyu destekler niteliktedir. Doküman analizi sonucunda en fazla vurgulanan değerlerin "sevgi", "tabiat sevgisi", "insan sevgisi", "dayanışma" ve "çalışkanlık" olduğu belirlenmiştir.

Özet olarak, Türkiye'de ilkököl Türkçe ders kitapları üzerine yapılan bu kapsamlı araştırmalar bütünü, birkaç temel noktada birleşmektedir. Birincisi, ders kitapları değerler eğitimi açısından zengin bir materyal barındırmakta, ancak bu zenginlik belirli değerler etrafında kümelenmektedir. "Sevgi", "vatanseverlik", "yardımseverlik" ve "saygı" gibi daha çok toplumsal uyumu ve duyuşsal gelişimi hedefleyen değerler tekrar tekrar işlenirken; "adalet", "dürüstlük", "öz denetim", "eleştirel düşünce" ve "eşitlik" gibi bireyin ahlaki otonomisini, bilişsel bağımsızlığını ve yurttaşlık bilincini geliştiren değerler sistematik olarak ihmal edilmektedir. İkincisi, değerlerin ders kitabı içindeki dağılımı (temalara ve metinlere göre) genellikle dengesizdir. Üçüncüsü, değerler eğitiminin başarısı yalnızca metnin kalitesine değil, aynı zamanda öğretmenin pedagojik yaklaşımına ve ailenin sürece katılımına bağlıdır. Bu bulgular, gelecekte hazırlanacak ders kitaplarında ve öğretim programlarında, değerlerin daha dengeli, kapsamlı, bütüncül ve sistematik bir yaklaşımla ele alınması gerektiği yönünde güçlü bir akademik fikir birliği olduğunu ortaya koymaktadır.

## İKİNCİ BÖLÜM

### YÖNTEM

Eğitim materyalleri, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra kişisel ve sosyal gelişimlerine de önemli katkılar sağlar. Özellikle ilkokul düzeyindeki ders kitapları, çocukların değerler eğitime yönelik temel kazanımlar elde etmelerinde kritik bir rol oynar. Türkçe ders kitapları, dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra toplumsal değerlerin aktarılmasında da etkili bir araçtır. Bu bağlamda, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterlerin nitelediği değerlerin incelenmesi hem eğitim materyallerinin etkinliğini değerlendirmek hem de öğrencilerin değerler eğitimi sürecindeki kazanımlarını anlamak açısından önemli bir çalışma alanıdır. Bu araştırma, söz konusu ders kitabında yer alan karakterlerin özelliklerini ve bu karakterlerin temsil ettiği değerleri analiz etmeyi amaçlamaktadır.

#### 2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterlerin temsil ettiği değerlerin incelenmesi üzerine tasarlanmış bir nitel araştırmadır. Araştırma modeli olarak doküman analizi yöntemi seçilmiştir. Doküman analizi, yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle veri toplamayı ve analiz yapmayı içeren bir yöntemdir. Bu yöntemde mevcut dokümanlar, araştırmanın ana veri kaynağı olarak kullanılır. Araştırmada kullanılan dokümanlar, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı ve Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu süreçte, dokümanların orijinallliği ve anlaşılabilirliği kontrol edilmiş, ardından elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

## 2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen "İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı" oluşturmuştur. Bilim ve Kültür Yayınları tarafından 2023 yılında basılan kitap, 8 ünite ve 292 sayfadan oluşmaktadır.

Çalışmada örneklem olarak söz konusu ders kitabında yer alan tüm karakterler ele alınmıştır. Örneklem seçiminde herhangi bir sınırlamaya gidilmemiş olup, kitabın tamamı analiz kapsamına alınmıştır. Bu durum, araştırmanın bütüncül bir değerlendirme sunmasını sağlamıştır.

## 2.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada, temel veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda sıkça tercih edilen doküman analizi yöntemi, ders kitapları, öğretim programları ve diğer yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Çalışmada kullanılan veri toplama araçları ve teknikleri şunlardır:

### 2.3.1. Veri Toplama Araçları

Bu süreçte kullanılan araçlar şunlardır:

1. Karakter Değer Analiz Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen bu form, karakterlerin fiziksel ve psikolojik özelliklerini, davranış kalıplarını ve sosyal etkileşimlerini sistematik bir şekilde kaydetmek amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca, her karakterin temsil ettiği düşünülen değerler bu form üzerinden kayıt altına alınmıştır.

2. Millî Eğitim Bakanlığı Kök Değerler Listesi: Analiz sürecinde temel alınan kök değerler, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen 10 temel değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, özenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) oluşmaktadır. Bu değerler, karakterlerin davranışlarının değerlendirilmesinde bir referans noktası olarak kullanılmıştır.

3. Metin Alıntıları: Karakterlerin değerleri yansıtan davranışları, ders kitabında yer alan metinlerden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Örneğin, bir karakterin "yardımseverlik" değerini temsil ettiği durumlar, ilgili metinden alınan ifadelerle

kanıtlanmıştır. Örnek olarak “Ayşe’nin hasta komşusuna yemek götürmesi” gibi doğrudan alıntılar bu bağlamda kullanılmıştır.

### **2.3.2. Veri Toplama Kaynağı**

Araştırmanın temel veri kaynağı olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış olan ilköğretim 2. sınıf Türkçe ders kitabı seçilmiştir. Kitap, Bilim ve Kültür Yayınları tarafından hazırlanmış olup üç yazar, bir editör, bir dil uzmanı ve bir görsel tasarım uzmanından oluşan bir ekip tarafından geliştirilmiştir. Kitabın yapısal özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

**İçerik Yapısı:** Kitap toplamda 292 sayfadan oluşmakta olup, 8 tematik üniteye ayrılmıştır. Bu üniteler içerisinde 47 özgün metin (hikâye, şiir ve bilgilendirici metin) yer almakta ve 112 görsel materyal ile desteklenmektedir.

**Öğrenme Alanları:** Kitapta yer alan içerikler Türkçe Dersi Öğretim Programındaki öğrenme alanlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Dinleme/izleme (%25), konuşma (%20), okuma (%30) ve yazma (%25) alanlarına yönelik etkinlikler dengeli bir şekilde dağıtılmıştır.

Kitapta yer alan hikâyeler, şiirler ve bilgilendirici metinler, karakter analizi açısından zengin bir veri sunmaktadır. Bu içerikler aracılığıyla karakterlerin temsil ettiği değerler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

### **2.3.3. Verilerin Analizi**

Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, temalar önceden belirlenir ve veriler bu temalara göre özetlenip yorumlanır. Bu yöntemde doğrudan alıntılara sıkça yer verilerek verilerin çarpıcı bir biçimde yansıtılması hedeflenir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Analiz sürecinde öncelikle karakterlerin isimleri ve özellikleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Daha sonra bu karakterlerin hangi değerleri temsil ettiği Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki kök değerler ile ilişkilendirilerek ortaya konulmuştur.

Analiz süreci şu adımları içermiştir:

1. Kodlama: 235 karakterin tüm özellikleri detaylı şekilde kodlanmış, her karakter için ortalama 5-7 davranış kalıbı belirlenmiş ve toplamda 412 davranış kodu

oluşturulmuştur. Ayrıca her karakterin özellikleri ve davranışları kök değerlerle eşleştirilerek kodlanmıştır. Örneğin, "adil davranma" adalet değeri ile ilişkilendirilmiştir.

2. Tematik Gruplandırma: Benzer değerleri temsil eden karakterler aynı tema altında sınıflandırılmıştır. 10 ana değer için 15 alt tema tanımlanmıştır. Örnek: "Yardımseverlik" ana teması altında "yaşlılara yardım", "akran dayanışması", "hayvan sevgisi" alt temaları belirlenmiştir.

3. Alıntılarla Destekleme: Her değer, kitaptan alınan doğrudan alıntılarla örneklendirilmiştir.

4. Tablolaştırma: Değerler ve karakterler tablo haline getirilerek görselleştirilmiştir.

Örnek bir tablo şu şekilde oluşturulmuştur:

| <b>Değerin İsmi (Dİ)</b><br><b>Değerin vurgu sayısı (DVS)</b> | <b>Karakter çeşidi (KÇ)</b><br><b>Karakter sayısı (KS)</b> | <b>Kullanılan bağlam (KB)</b>       | <b>(KD/ATD) Kök Değer</b><br><b>Alt tutum ve değer (KD) (ATD)</b> |
|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| <b>Adalet/2</b>                                               | İnsan /2<br>Hayvan                                         | Adil davranma,<br>Aile de paylaşım, | KD1/ Eşit davranma, paylaşma                                      |

Bu çalışma, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının değerler eğitimi açısından ne kadar etkili olduğunu anlamak için önemli bir kaynak sağlamış ve eğitim materyallerinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunmuştur.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### BULGULAR

#### 3.1. İkinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Karakterleri Niteleyen Değerler

##### 3.1.1. Adalet Değeriyle İlgili Bulgular

###### 3.1.1.1. Kral Kuskunduz Karakterini Niteleyen Adalet Değeri

İkinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan iki farklı karakter üzerinden adalet değerinin ele alındığı görülmektedir. İlk örnekte Kral Kuskunduz, ikinci örnekte ise bir erkek çocuk karakteri aracılığıyla adalet kavramı vurgulanmıştır. Kitapta yer alan metinlerden biri olan "Komşu Kunduzlar," adalet değerini toplumsal bir çatışma üzerinden ele almaktadır. Öyküde, bir yabancı kunduzun Anne Kunduz'un yuvasına yakın bir alana ev yapmasıyla başlayan çatışma dikkat çekmektedir. Anne Kunduz'un yaptığı sabotaj girişimi, kendi yavrularını tehlikeye atan bir süreci başlatır. Bu durum, bireysel çıkarların toplumsal zararlara yol açabileceği ve adaletsizliklerin birbirini doğurabileceği gerçeğini ortaya koyar. Ancak öykünün devamında, Yabancı Kunduz'un zarar görmüş yavruları kurtarma davranışı, çatışmayı yumuşatma ve uzlaşma sürecini başlatır. Bu noktada hikâyenin çözüm merkezi olan Kral Kuskunduz devreye girer. Kral, bütün kunduzları toplayarak şunları ifade eder: "Küçük bir haksızlığa uğradığınız zaman, onu gidermek için daha büyük bir haksızlık yapmayın!" (DK, s.24). Kral Kuskunduz'un bu sözü, adalet kavramına ilişkin bir temel ilkeyi vurgulamakta ve bireyler arası çatışmalarda ölçülülüğün önemine dikkat çekmektedir. Kral Kuskunduz'un fiziksel özellikleri kitapta belirtilmemiş olsa da onun toplum içindeki otorite figürü olduğu ve adalet değerlerini temsil ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Kral karakteri sadece bir bireyin hikâyesini değil, aynı zamanda adaletin orman toplumundaki işlevsel rolünü sembolize etmektedir.

### 3.1.1.2. Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Adalet Değeri

Ders kitabındaki ikinci metin olan bir aile şiiri ise, adalet değerini aile içindeki ilişki bağlamında işlemektedir. Şiire eşlik eden görselde baba, anne, kız çocuğu ve erkek çocuktan oluşan mutlu bir aile resmedilmiştir. Görseldeki mavi kıyafetler giymiş ve neşeli yüz ifadesine sahip bir erkek çocuk figürü özellikle dikkat çekmektedir. Şiirde geçen şu dizeler, kırsal yaşamda adalet kavramının somut bir yansıması olarak değerlendirilebilir: "Ailemiz dört kişi, Paylaşırsınız her işi, Her zorluğu yeneriz, Mutlu yaşar gideriz." (DK, s.45). Metindeki "Paylaşırsınız her işi" ifadesi, adaletin aile içinde eşit iş bölümü ve dayanışma yoluyla sağlandığına işaret etmektedir. Bu ifade, bireylerin kişisel sorumluluklarının yanında hem eşitlik hem de paylaşım gibi değerlerin günlük yaşam bağlamındaki önemini ortaya koymaktadır.

Karakterlerin işlendiği her iki örnek birlikte incelendiğinde, adalet değerinin hem toplumsal hem de bireysel düzeylerde ele alındığı görülmektedir. Anne Kunduz ile Yabancı Kunduz arasındaki çatışmaya Kral Kuskunduz'un müdahalesi toplumsal düzeyde adaletin prensiplerine odaklanırken; aile şiirindeki çocuk karakter üzerinden vurgulanan değerler, gündelik yaşam pratiklerinde adaletin nasıl somutlaştırılabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, ikinci sınıf Türkçe ders kitabında işlenen adalet değeri, çocuklara bu soyut kavramı farklı bağlamlarda anlaşılır kılmayı amaçlamaktadır. Ders materyalleri, değerler eğitimi açısından soyut kavramları somut örneklerle destekleme ilkesi doğrultusunda başarıyla tasarlanmıştır. Adaletin evrensel ilkelerini temsil eden Kral Kuskunduz örneği ile aile ilişkilerindeki paylaşımı vurgulayan şiir arasında tutarlı bir bütünlük bulunmaktadır. Bu strateji hem toplumsal hem de bireysel düzeyde uyum sağlamanın sırrını adaletle ilişkilendirmektedir ve çocukların bu değerleri içselleştirmesine yönelik rehberlik etmektedir.

**Tablo 3. 1:** Adalet Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu

| (Dİ/DVS) | (KÇ/KS)           | (KB)                                | (KD/ATD)                        |
|----------|-------------------|-------------------------------------|---------------------------------|
| Adalet/2 | İnsan/2<br>Hayvan | Adil davranma, Aile<br>de paylaşım, | KD1/ Eşit davranma,<br>Paylaşma |

Özetle ikinci sınıf Türkçe ders kitabında adalet değeri hem toplumsal hem de bireysel düzeyde ele alınarak çocukların bu kavramı çok boyutlu şekilde kavraması amaçlanmıştır. Kral Kuskunduz örneğiyle adaletin evrensel ilkeleri, aile şiiiriyle ise günlük yaşamdaki uygulamaları vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, değerler eğitiminde soyut kavramların somut örneklerle desteklenmesi ilkesine uygun şekilde tasarlanmıştır.

### **3.1.2. Dostluk Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.2.1. Anne Kunduz ve Komşu Kunduz Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Komşu Kunduzlar öyküsünde yabancı bir kunduz, Anne Kunduz'un yuvasının yakınına ev yapar. Bu duruma öfkelenen Anne Kunduz, yeni komşusuyla konuşmaya karar verir. Ancak konuşmanın ardından Komşu Kunduz taşınmayacağını belirtir. Bunun üzerine herkes uyumuşken Anne Kunduz gizlice yeni komşunun yuvasına gider ve yuvadaki ağaçları birbirine bağlayan ipleri çözer. Bu hareket sonucunda büyük odun parçaları Anne Kunduz'un yuvasına doğru sürüklenir ve yavruları neredeyse boğulma tehlikesi geçirir. Komşu Kunduz ise bu durumu fark eder ve yavruları hemen kurtarır. Hikâyede geçen hayvan karakterleri görsellerde detaylı şekilde betimlenmiştir. Anne Kunduz, kolunda bir çanta ve saçında pembe bir kurdeleyle kahverengi bir kunduz olarak tasvir edilir, beş yavrusu ise onun ellerinden tutmaktadır. Komşu Kunduz ise Anne Kunduz'un yuvasının yakınında tahta parçalarıyla evini inşa etmiş aynı renk tonlarında resmedilmiştir. Yaşam alanları bir göl kenarındadır; çevresi ise orman atmosferini yansıtmaktadır.

#### **Anne Kunduz ve Komşu Kunduz Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Hikâyede Komşu Kunduz: “Niye kıızıyorsun komşu? Allah'ın koca deresi, sana da yeter, bana da.” (DK, s.23) derken, Anne Kunduz: “Hayır, komşu falan dinlemem ben! Su senin artıklarını alıp benim yuvama getirecek. Onlarla uğraşacak halim yok! Ya bugün başka yere taşınırsın ya da ben yapacağımı bilirim!” (DK, s.23) şeklinde tepki gösterir. “Ya bugün başka yere taşınırsın ya da ben yapacağımı bilirim” ve “Allah'ın koca deresi, sana da yeter, bana da” ifadelerinin dostluk değerini ortaya koyduğu görülür.

### **3.1.2.2. Karınca Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Birinci tema kapsamında sunulan “Komşu Kunduzlar” metninin altıncı etkinliğinde yer alan “Güvercin ile Karınca” adlı öyküde Karınca karakteri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu öyküde, bir karıncanın suya düştüğü ve hayatta kalma mücadelesi verdiği aktarılmaktadır. Zavallı karınca, sudan kurtulmak için çırpınırken zorlu bir durum içindedir. Ancak metnin görsel unsurlara başvurmadağı dikkat çekmektedir, olaylar tamamen metin üzerinden okuyucunun hayal gücüyle şekillenmektedir.

#### **Karınca Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Karınca karakterinin dostluk değeri ile ilişkilendirilmesi, hikâyedeki belirli ifadeler vasıtasıyla açıkça ortaya konmuştur. Metinde geçen: “Güvercin kardeş, ne olursun kurtar beni! Beni kurtarırsan belki bir gün benim de sana iyiliğim dokunur.” (DK, s.29) şeklindeki ifadenin son kısmında yer alan “benim de sana iyiliğim dokunur” söylemi, dostluk ve dayanışma değerini ön plana taşımaktadır. Karınca, zor anında yardım almaktan çekinmezken, aynı zamanda gelecekte yardım eden kişiye iyilik yapma niyetini dile getirerek karşılıklı destek fikrini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca bireysel ihtiyaçlardan doğan bir yardım talebi değil, aynı zamanda ilişkilerin sürdürülebilirliği bağlamında destek kültürünü işaret etmektedir.

### **3.1.2.3. Toprak Ana, Nöbetçi, Üçüncü Kardeş, Dördüncü Kardeş ve Mevsim Kardeşler Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metin, evinde yalnız başına yaşayan bir karakter olan Toprak Ana'nın hikayesini anlatmaktadır. Canı sıkılan Toprak Ana, bir gün Gök Kralı'nı ziyaret etmek için yola çıkar. Bu sırada Mevsim Kardeşler 'in gürültüsünü duyar ve yalnızlığını gidermek adına onları evine davet etmeye karar verir. Böylece Mevsim Kardeşler evine gelir ve her biri sırayla kendini tanıtır. Ancak bir noktada kardeşler arasında kavga çıkar. Bunun üzerine çok sinirlenen Toprak Ana, onların sırayla ve üçer ay arayla misafır olmasını, ardından evden ayrılmalarını istemiştir. Karakterlerin fiziksel özellikleri metin içinde detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir. Toprak Ana kırmızı bir kaftan giymekte, kahverengi toplu saçları ve elinde bastonuyla resmedilmektedir. Gök Kral ise kırmızı bir pelerin, başında taç ve sakallarıyla tanıtılmaktadır. Nöbetçi, mavi bir tulum ve elinde mavi bir asa tutan, beyaz saçlı ve beyaz bıyıklı bir karakterdir. Mevsim Kardeşlerden İlkbahar yeşil kıyafetler giyer,

üzerinde sarı çiçekler bulunur ve çantasının içinde çiçek taşır. Yaz mevsimi, sarı ve kırmızı kıyafetleriyle elinde meyveler olan, sarı saçlı genç bir kızdır. Sonbahar ise sarı saçlı, sarı gömlekli, kahverengi pantolon giyen erkek bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Kış ise beyaz saçlı, mor kazaklı ve yeşil pantolonlu erkek olarak görünmektedir.

#### Toprak Ana, Nöbetçi, Üçüncü Kardeş, Dördüncü Kardeş ve Mevsim Kardeşler Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri

Dostluk temasına değinilen metinde şu şekilde aktarım yapılmaktadır: “Bir zamanlar Toprak Ana, evinde yalnız yaşamış. Yalnız yaşamak zormuş, bu yüzden canı sıkılmış. Bir gün kalkmış, Gök Kralı’na misafirlige gitmiş” (DK, s.50). Nöbetçinin şu sözleri dikkat çekicidir: “Ne olacak, demiş. Mevsim Kardeşlerin gürültüsü. İkisi kız, ikisi oğlan, dört yaramaz çocuk var. Kavga edip duruyorlar” (DK, s.50). Üçüncü Kardeş ise şöyle der: “Ben Sonbaharım. Yalnızlığı, sessizliği çok severim.” diyerek kuşları kovmuş ve her yeri sarıya boyamıştır. Huzurlu bir sessizlik ortamı yaratmıştır (DK, s.52). Dördüncü Kardeş olan Kış ise “Çiçekleri, meyveleri dağıtmış (...) Her yeri beyaza boyamış. Bir yandan da benim adım Kış, benim adım Kış, diye bağırması” şeklinde anlatılmaktadır (DK, s.52). Ancak Dört Mevsim Kardeş ’in hiçbirisi Toprak Ana’nın evinden ayrılmak istemeyince işler karışmış ve kavga çıkmıştır (DK, s.52). Metindeki ifadeler genel olarak dostluk kavramından uzak bir temayı işler.

#### **3.1.2.4. Koca Çınar Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metinde, aynı ormanda yaşayan Koca Çınar ile Çam ağacının sıcak ve samimi arkadaşlığı üzerine bir hikâye anlatılmaktadır. Yaz boyunca Çam ağacı, Koca Çınar’ın dallarına konan kuşları kıskanır ve bu durum karşısında kendini üzgün hisseder. Çam ağacı, bu konuda Koca Çınar ile derin bir sohbete girer. Hikâyede, Koca Çınar’ın görseline yer verilmiş ve ağacın farklı mevsimlerdeki değişimi üzerinde durulmuştur. Çınar ağacının yemyeşil yaprakları yaz mevsiminde ormanı süslerken, sonbaharın gelişiyle yapraklarını dökülmüş halde görürüz. Kış mevsiminde ise Çınar ağacı karla kaplanmış ve yapraksız haliyle karşımıza çıkar.

#### Koca Çınar Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri

Hikâyenin dostluk temasını öne çıkardığı nokta ise şu şekilde ifade edilir: Koca Çınar’ın Çam ağacına yönelttiği; “Sana boşuna üzülyyorsun dememiş miydim? Bak kuşları kardan ve soğuktan koruyorsun. Kuşlar ne güzel yuva yapıyorlar dallarına. Güzel

şarkılar söylüyorlar. Ne mutlu sana!” sözlerinde, özellikle “Bak kuşları kardan ve soğuktan koruyorsun” ve “Ne mutlu sana!” ifadeleri dostluk değerinin altını çizmektedir. Bu ifadeler, bir arkadaşlık ilişkisi içinde bencillikten uzak, karşılıklı destek ve anlayışın kıymetini betimliyor.

### **3.1.2.5. Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

İkinci temada yer alan “Güneş Uykuda” adlı parçada, güneşe el feneri tutan bir kız çocuğu tasvir edilmektedir. Güneş burada sanki uyku halindedir. Ortam tamamen karanlık, gökyüzü ise yıldızlarla doludur. Kızın üzerinde kahverengi bir etek, mavi bir kazak bulunmaktadır; saçları uzun ve bağlıdır. Yüz ifadesi ise endişeli bir ifadeyi yansıtır. Ayrıca boynunda bir atkı takılıdır ve elindeki el fenerini güneşe doğru tutmaktadır.

#### **Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metinde yer alan “Heeey! Baksana Güneş! Neden uyanmıyorsun? Hadi kalksana!” (DK, s.66) ifadelerinde, özellikle “Hadi kalksana” sözü, dostluk değerinin altını çizen bir söylemdir. Bu ifade, kız çocuğunun güneşe karşı duyduğu samimiyeti ve yakınlığı ortaya koymaktadır.

### **3.1.2.6. Türkiye Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Bu bölümde ele alınan metin, şiir formunda sunulmuş olup, Türkiye'nin bir konuşmacı olarak temsil edildiği bir anlatım sergilemektedir. Metinde, çeşitli ülkelerden gelen çocukların bir araya gelişini tasvir eden çizimler bulunmaktadır. Bu bağlamda, üç kız ve iki erkek çocuğunun yer aldığı sahneler mevcuttur. Şiir, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na ithafen yazılmıştır ve bu özel günün taşıdığı değerleri ön plana çıkarmaktadır.

#### **Türkiye Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Türkiye'nin karakterini dostluk değeri üzerinden ifade eden bu şiir, belirli dizeler aracılığıyla bu temayı öne çıkarır. Şiirde geçen şu dizeler: Siyah, beyaz, sarı olsun, Gelsin bize dostluk bulsun. Neşemize ortak olsun (DK, s. 86), "Dostluk bulsun" ifadesi aracılığıyla birlik ve beraberlik temasına dikkat çekmekte, dostluğun evrensel bir değer olarak kabul edilmesini vurgulamaktadır. Bir diğer örnek olarak: Her ülkeden koşup gelen, bizi candan bir dost bilen (DK, s. 86), Burada ise "Bizi candan bir dost bilen" ifadesiyle samimi, içten bir dostluk anlayışına işaret edilmektedir. Şiir genel yapısı

itibarıyla farklılıkların bir arada uyum içinde bulunmasını ve bu uyumun dostluk temelinde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu yönüyle metin hem sosyal hem uluslararası düzeyde dostluk değerinin önemine işaret etmektedir.

### **3.1.2.7. Mehmet ve Mehmet'in Ailesi Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Mehmet ve ailesi birlikte Çanakkale'ye gezi düzenlemektedir. Mehmet, Çanakkale'yi görmek konusunda büyük bir heyecan taşımaktadır ve tüm aile keyifli bir şekilde şehri keşfe çıkar. Özellikle Çanakkale Şehitliği'ni ziyaret ettiklerinde ortak bir heyecan ve duygusal yoğunluk yaşarlar. Gezinin ardından Mehmet, o özel günü günlüğüne kaydederek anılarını ölümsüzleştirir. Metin, karakterlerin görsel tasvirlerini de detaylı bir şekilde sunmaktadır. Çanakkale'de gezerken Mehmet kırmızı bir tişörtle mavi pantolon giymiştir. Babasının tarzı ise mavi gömlek ve gri pantolonla tamamlanmıştır. Annesi kısa kahverengi saçları, yandan bakışlı ifadesi, sarı bir gömlek ve kırmızı eteğiyle betimlenmiştir. Aile, Truva Atı önünde çekilmiş bir fotoğrafa sahiptir ve ayrıca feribotun içinde Çanakkale Şehitliği'ni gösteren başka bir fotoğraf bulunmaktadır. Ancak anne ve babanın yüzleri bazı karelerde belirgin değildir. Birlikte geçirilen bu özel zamanlar, aile üyeleri arasındaki dostluk bağının ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Metinde yer alan alıntılarda dostluk, paylaşım ve geçmişe duyulan saygı teması ön plandadır.

#### Mehmet ve Mehmet'in Ailesi Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri

Mehmet, “Buradan manzara harika! Siz de gelip görmelisiniz” diyerek (DK, s.118) gördükleri güzellikleri paylaşmaya davet ederken; “Anıt, sanki gelip geçen gemileri selamlıyordu. O günleri hayal edip hüzünlendiler” (DK, s.119) cümlesiyle de Çanakkale'nin taşıdığı tarihi duygusalığa vurgu yapmaktadır. Bu ifadeler, dostluk ve ortak değerlerin aile içinde nasıl yaşatıldığını açıkça ortaya koyar.

### **3.1.2.8. Vatan Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Dördüncü temanın serbest okuma metni olan “Bayrağıma sesleniş” parçasında “Vatan” konuşturulmaktadır. Anadolu'muz ve vatan topraklarımız işgal edilmiş, ordularımız dağıtılmıştır. Düşman dört bir yandan gelmiş. Ve masum halka saldırmıştır. Anadolu yokluk içerisinde. Halkı yaralı endişelidir. Vatan ise toprağıyla kurtarılmayı bekliyordur. Üzerinde yaşayan her bir insanın ne kadar vatansever olduğunu görmektedir. Bağımsızlığı için tüm imkanların kullanılarak mücadele edildiğini görmek onu

duygulandırmaktadır. Vatan ve Bayrak karşılıklı olarak bu metinde konuşturulmaktadır. Bayrak dalgalandığı müddetçe Vatan'a kimse zarar veremeyecektir. Elinde Türk bayrağıyla vatan toprağında savaşan askerler resmedilmektedir. Askerlerin ellerinde tüfekleri vardır. Nöbet tutan bir askerde bu metinde resmedilmektedir.

#### Vatan Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri

Metinde; “Gözlerim dolmuştu anlatırken. Yutkundum ve anlatmaya devam ettim.” (DK, s.146).

Dördüncü temanın serbest okuma metni olan “Bayrağıma Sesleniş” parçasında, "Vatan" sembolik bir biçimde konuşturulmaktadır. Bu metinde vatanın durumu iç burkan bir tabloyla tasvir edilir: Anadolu toprakları işgal altındadır, ordular dağıtılmış ve düşman, dört bir yandan ülkeye saldırmıştır. Halk yoksulluk, endişe ve yaralı bir ruh hali içinde yaşamaktadır. Vatan ise onlara rağmen umut dolu bir şekilde kurtarılmayı bekleyen bir varlık gibidir. Metin, vatanın üzerinde yaşayan insanların fedakarlıklarına, bağımsızlık uğruna verdikleri mücadelelere tanıklık ettiğini dile getirir. İnsanların bu kararlılığı ve azmi, vatan için tarifsiz bir anlam taşır ve onu derinden etkiler. Ayrıca metinde, vatan ile bayrak arasında sembolik bir diyalog oluşturularak bayrağın dalgalandığı sürece vatanın güvende olduğu vurgulanır. Metin boyunca Türk askerlerinin elinde bayrakla ve tüfekleriyle savaşırken tasvir edildiği sahneler dikkat çekmektedir. Güvenlik nöbeti tutan bir asker de metnin tasvirlerinden biri olarak yer alır; bu durum vatan sevgisinin somut bir ifadesi olarak karşımıza çıkar.

Dostluk değeriyle ilişkilendirilen bu metinde, “Gözlerim dolmuştu anlatırken. Yutkundum ve anlatmaya devam ettim.” (DK, s.146) ifadesiyle duygusal bir vurgu yapılır. Bu ifade, vatan sevgisinin boyutunu ve onun insanlar üzerindeki etkilerini derinlemesine hissettirir.

#### **3.1.2.9. İhtiyar Adam Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Beşinci temada yer alan "Şule Piknikte" adlı metnin "Neler Öğrendik?" bölümünde anlatılan “İhtiyar Adamın Çocuklarına Öğüdü” başlıklı parçada ihtiyar adamın karakterine dair ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. Ancak bu metinde fiziksel özellikler veya görsellik unsurlarına yer verilmemektedir; daha çok ihtiyar adamın bilgeliği ve düşüncelerindeki derinlik ön plana çıkarılmaktadır. Hikâyede ihtiyar adam, üç oğluna öğütlerde bulunurken, bir alegori üzerinden anlamlı bir ders vermektedir.

Birkaç daldan oluşan bir demeti çocuklarına uzatıp, onların bu demeti kırmaya çalışmasını ister. Çocuklarını dikkatle gözlemleyen ihtiyar adam, dal demetini eline alıp yöntemi göstermek üzere harekete geçer. Demetleri önce teker teker ayırır ve ayrı ayrı kırar; ardından hepsinin bir arada iken kırılmayacak kadar güçlü olduğunu ifade eder. Bu örnek üzerinden insanlara birlik ve beraberlik içinde olmanın önemini vurgulamaktadır. Metindeki bu eylem, dostluk ve dayanışma değerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

#### İhtiyar Adam Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri

İhtiyar adam, çocuklarına verdiği öğütlerle dostluk değerine dikkat çekerken şu sözleriyle mesajını net biçimde ifade eder: “Sevgili Çocuklarım, siz de birlik ve beraberlik içinde olun.” Birlik ve beraberlik içindeki insanların zarar görmeyeceklerini anlatan bu söz, dostluk ve dayanışma değerinin altını çizmektedir. Bu ifadeler, metnin özündeki ahlaki ve sosyal öğretinin güçlü bir şekilde kavranmasını sağlamaktadır.

#### **3.1.2.10. Yağız’ın Babası Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metinde yer alan insan karakteriyle ilgili görsel bir tasvir sunulmaktadır. Sarı gömlek, kahverengi pantolon ve kahverengi saçlarla resmedilmiş, yüzünde sıcak bir gülümseme olan bir baba tasvir edilmektedir. Yanında çocuğu bulunmakta ve ona sevgiyle gülümseyerek bakmaktadır. Baba ve oğul birlikte bir etkinlik içindedir; bu etkinlik, bir telefon icat etme sürecidir. Bulundukları mekân, metinde verilen görselden yola çıkarak ev içerisinde geçmektedir. Mekânda koltuk, perde ve pencere gibi ayrıntılar yer alır. Metindeki eylem doğrudan yaratıcı bir faaliyet olan telefon icat etme yönündedir.

#### Yağız’ın Babası Karakterini Niteleyen Dostluk Değeri

Metinde, Yağız'ın Babası şu sözleriyle aktarılan bir dostluk değerine dikkat çekilmektedir: "Birlikte bir telefon yapmaya ne dersin?" (DK, s.218). Bu ifade, birlikte vakit geçirme ve iş birliği yapma önerisiyle dostluk değerinin önemini vurgulamaktadır. Baba, çocuğu ile paylaşım yoluyla hem ilişkiyi güçlendirmekte hem de ortak bir faaliyeti keyifli bir deneyime dönüştürmektedir.

### **3.1.2.11. Tolga, Emre ve Yüzme Eylemi Gerçekleştiren Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Yedinci temaya ait “Güzel Bir Gün” adlı serbest okuma metninde yaşanan olaylar ele alınmaktadır. Metinde, karakterlerin fiziksel özellikleri detaylı şekilde aktarılmıştır. Emre, siyah saçlı, sarı şortlu ve üzgün bir yüz ifadesine sahip olarak tanımlanmıştır. Tolga ise mavi tişört ve yeşil pantolon giymektedir; konuşurken ellerini havada tutması dikkat çekmektedir. Cenk, yüzü dönük bir şekilde tasvir edilirken, Tolga ve Cenk karakterleri Emre ile evin kapısında konuşurken görülmektedir. Metindeki karakterlerin öğrenci oldukları vurgulanmış ve ayrıca Emre’nin günlerini televizyon izleyerek ve bilgisayar oyunu oynayarak geçirdiği belirtilmiştir. Bu durumdan rahatsızlık duyan arkadaşları, Emre’yi dışarı çıkmaya teşvik etmeye çalışmışlardır. Sonrasında, Emre arkadaşlarının ısrarına dayanamayarak dışarı çıkmayı kabul etmiştir. Bu olaylar, karakterlerin dostluk bağlamında hareket ettiğini göstermektedir. Özellikle Emre’nin arkadaşlarının onun iyiliği için verdikleri çaba, dostluğa verdikleri önemin altını çizmektedir. Metindeki görselde ise üç arkadaşın yüzme ve top oynama gibi neşeli aktiviteler gerçekleştirdikleri görülmektedir. Eğitim seviyelerine bakıldığında, tüm karakterlerin öğrenci oldukları anlaşılmaktadır.

### **Tolga, Emre ve Yüzme Eylemi Gerçekleştiren Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metinde yer alan şu ifadeler dostluk değerini açıkça ortaya koymaktadır: “Emre, biz yarın havuza gideceğiz. Sen de bizimle gelir misin?” (DK, s.240), “Birlikte havuzda neşeyle yüzüyor ve top oynuyorlar” (DK, s.242), “Bundan sonra seni de aramızda görmek istiyoruz Emre. Biz de seninle güzel vakit geçirdik” (DK, s.242), ve “Anne, harika bir gün geçirdim! Haklıymışsın.” (DK, s.243). Özellikle “Sen de bizimle gelir misin?” ve “Seni de aramızda görmek istiyoruz” ifadeleri, karakterler arasındaki dostluk değerini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

### **3.1.2.12. Tavus Kuşları, Alacakarga’nın Arkadaşları Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri**

Metinde yer alan karakterlerin fiziksel özellikleri kapsamlı bir şekilde tasvir edilmiştir. Tavus kuşları ormanda rengârenk tüyleriyle dikkat çekici bir şekilde resmedilirken, Alacakarganın arkadaşları pembe bir tavşan ve kahverengi bir sincap

olarak tanıtılmıştır. Alacakarga, tavus kuşlarının tüylerini kendi kuyruğuna ve kanatlarına yapıştırarak ormanda dolaşmaya başlamış, ancak tavus kuşları bu durumu fark ettiğinde ona zarar vermişlerdir. Olayın sonucunda Alacakarga, ağlayarak arkadaşlarının yanına geri dönmüş ve yaptığı hatayı anlamıştır. Metinde karakterlerin meslek bilgisiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tavus kuşları ve Alacakarganın arkadaşlarının eylemleri incelendiğinde, dostluk değerinin düşmanlığın zıttı bağlamında ele alındığı anlaşılmaktadır.

### Tavus Kuşları, Alacakarganın Arkadaşları Karakterlerini Niteleyen Dostluk Değeri

Metinde yer alan ifadeler şöyledir: “Tavus kuşları Alacakargayı didik didik etmişler. Tüylerini yolup onu oradan kovalamışlar.” (DK, s. 250). Bu olay, dostluk değerini sorgulayan bir eylem olarak göze çarpmaktadır. Aynı metinde yer alan “Bizim böyle arkadaşımız yok! Kendini beğenmeyip başkası gibi olmaya çalışana aramızda hiç yer yok!” (DK, s. 250) ifadesi, kişiliği koruma ve özgünlüğü sahiplenme ekseninde dostluk kavramını derinleştirmektedir. Ayrıca etkinlik bölümünde geçen “Tavus kuşları, kendilerine benzemek isteyen Alacakargaya nasıl davranmışlar?” (DK, s. 252) sorusu da dostluk değerini irdelemekte önemli bağlantılar sunmaktadır. Metnin etkinlikler bölümünde yer alan “Arkadaşları tavus kuşlarına benzemek isteyen Alacakargaya nasıl davranmışlar?” (DK, s. 252) sorusu ile dostluk değeri bir kez daha vurgulanmıştır.

**Tablo 3. 2:** Dostluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu

| (Dİ/DVS)          | (KÇ/KS)                              | (KB)                                                                                                                                                                                                                              | (KD/ATD)                                                                           |
|-------------------|--------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Dostluk/12</b> | İnsan/25<br>Hayvan<br>Bitki<br>Nesne | Hakkını savunmak amacıyla mücadele etmek, Komşuluk Hakkı, Arkadaşı önemseme, Görülen bir güzelliği sevdikleriyle paylaşma, Birlik içinde olma, Geçmiş insanlığa özlem, Bir arada çalışma, Düşmanca davranma, Birisine güven duyma | KD2/ Diğerkamlik, Güven duyma, Anlayışlı olma, Dayanışma, Vefalı olma, Yardımlaşma |

Tablo 3.2'ye göre dostluk değeri farklı bağlamlarda ele alınmaktadır: insan, hayvan, bitki ve nesne üzerinden çift yönlü olarak aktarılmaktadır. Bu bağlamda dostluk değerinin, hakkını savunmak için mücadele etmek, komşuluk hakkını gözetmek, arkadaşlarını önemsemek, görülen güzellikleri sevdikleriyle paylaşmak, birlik içinde çalışmak, geçmiş insanlığa özlem duymak, düşmanca davranışlardan uzak durmak ve güven duyma gibi bireysel ve toplumsal bağlantılar kurduğu anlaşılmaktadır. Ek olarak

diğerkâmlık, anlayışlı olma, dayanışma, vefa ve yardımlaşma gibi erdemler de bu değerin bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

Belirtilen ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında dostluk değeri toplam 25 karakter üzerinden işlenmektedir ve metin içinde on iki farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitabın karakter detaylarında ise insanlardan hayvanlara ve bitkilere kadar geniş bir yelpazede temsil olduğu görülür. İnsan karakteri bakımından 16 kişi yer almakta; bunlardan 11'i erkek, 5'i kadındır. Ayrıca dokuz hayvan karakter kullanılmaktadır. Belirtilen kitapta dostluk değeri, “Anne Kunduz, Komşu Kunduz, Karınca, Toprak Ana, Nöbetçi, Mevsim Kardeşler, Koca Çınar, Kız Çocuk, Türkiye, Mehmet, Vatan, İhtiyar Adam, Yağız'ın Babası, Tolga ve Tolga'nın Arkadaşları, Tavus kuşları, Alacakarga'nın Arkadaşları” karakterleri üzerinden aktarılmaktadır. Dostluk değeri bu kitabın anlatımında yoğun olarak şu bağlamlarda sunulmuştur: Hakkını savunmak amacıyla mücadele etmek, komşuluk Hakkı, arkadaşı önemseme, görülen bir güzelliği sevdiklerinle paylaşma, birlik içinde olma, geçmiş insanlığa özlem, bir arada çalışma, düşmanca davranma, birisine güven duyma gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Ek olarak diğerkâmlık, anlayışlı olma, dayanışma, vefa ve yardımlaşma gibi erdemler de bu değerin bir parçası olarak öne çıkmaktadır.

### **3.1.3. Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.3.1. Orhan Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde Orhan karakterinin görünüşü ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Sarı montu, kahverengi şortu, beyaz çorapları, kahverengi saçları ve mavi şapkasıyla betimlenen Orhan, elinde bir olta ve tam görünümleri belirgin olmasa da diğer elinde sarı bir kova taşımaktadır. Her hafta sonu düzenli olarak balık tutmaya çalışan Orhan, bu çabalarından genellikle eli boş dönmektedir. Yine bir hafta sonu balık tutmaya karar verir ama beklediği gibi balık yakalayamaz. Bu hoşnutsuzlukla nehir kenarındaki ölü balıkları toplayarak eve götürür. Annesi, Orhan'ın balık tuttuğuna inanarak akşam yemeği için bu balıkları pişirir. Evin kedisi Pamuk'a da yemesi için bu balıklardan verir. Ancak, Pamuk balıkları yedikten sonra rahatsızlanır. Durumu fark eden Orhan, kedisini veterinerine götürür ve Pamuk'un zehirlendiğini öğrenir. Bu gerçeği öğrendiğinde hızla ailesinin yanına döner ve sofrada onları bulur. Hiç vakit kaybetmeden doğruları açıklayarak, onları

balıkların tehlikesinden kurtarır. Metinde anlatılan bu olaylar, Orhan'ın dürüstlük değerini nasıl benimsediğini ve bunun olayın akışındaki önemini vurgular.

#### Orhan Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri

Orhan karakteri, balık tutma eylemiyle başlayan süreçte veteriner ziyareti ve ailesine gerçeği açıklama ile dürüstlüğü değerini sergilemektedir. Özellikle “Yemeyin! O balıkları yemeyin durun... Her şeyi size anlatacağım. Evet, yalan söyledim! Ama inanın çok pişmanım!” şeklindeki sözleri, dürüstlüğü samimi bir itirafla birleştirdiğini göstermektedir (DK, s.14). Metnin etkinlik bölümünde yer alan “Orhan, kendisinin tuttuğunu söylediği balıkları nerede bulmuştur?” (DK, s.17) gibi ifadeler de dürüstlük temasına dikkat çekmektedir. Orhan'ın itirafı ve pişmanlığı, dürüstlüğü bir insanın değerlerinden biri olarak nasıl güçlü bir şekilde ortaya çıkabileceğini okuyucuya etkili bir şekilde sunmaktadır.

#### **3.1.3.2. Toprak Ana Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### Toprak Ana Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri

Toprak Ana karakterini öne çıkaran dürüstlük değeri, metinde şu şekilde ifade edilmektedir: “Beni dinleyin, demiş. Ya sırayla gelip evimde üçer ay misafir olun ya da çekip gidin. Hepinizi birlikte istemiyorum.” (DK, s.52). Buradaki "Hepinizi birlikte istemiyorum" sözünden, bu yaklaşımın dürüstlük değeriyle ilişkili olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

#### **3.1.3.3. Koca Çınar Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### Koca Çınar karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri

Metinde geçen “Bak sevgili çam ağacı, bir gün ne kadar yanıldığını anlayacaksın. İnan bana, bu üzüntün boşuna.” (DK, s.59) ifadesi, Koca Çınar karakterinin dürüstlük değerine vurgu yaptığını göstermektedir. Burada dürüstlük, karakterin olaylara karşı açık ve samimi bir şekilde yaklaşımıyla ilişkilendirilmiştir. Özellikle “Bir gün ne kadar

yanıldığını anlayacaksın” cümlesi, Koca Çınar’ın doğru bildiklerini ifade etmekten çekinmediğini ve karşısındakini bu doğrultuda yönlendirdiğini ortaya koymaktadır.

#### **3.1.3.4. Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

##### **Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde geçen “Lütfen uyan, çok üşüyorum.” (DK, s.66) ifadesi, kız çocuk karakterinin dürüstlük değerini ön plana çıkaran bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bu cümlede, karakterin hissettiği fiziksel durumu olduğu gibi ifade etmesi, samimiyet ve doğruluk özelliklerini yansıtmaktadır.

#### **3.1.3.5. Karagöz ve Karagöz’ün Karısı Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde yer alan görselde Karagöz ve Karagöz’ün Karısı pencerenin kenarında konuşmaktadır. Bulundukları mekân, kendi evleridir. Karagöz’ün Karısı kırmızı ve sarı işlemelere sahip bir kaftan giymektedir. Sarı saçları varken başında turuncu bir yazma bulunmaktadır. Yüz ifadesi gülümsemektedir ve ellerini havaya kaldırmış durumdadır. Karşısında ise Karagöz bulunmaktadır. Karagöz, sakallı olup kırmızı ve yeşil renkte pantolon ile gömlek giymiştir. Başında bu renklerle uyumlu bir şapka yer almaktadır. İkisi, karşılıklı sohbet ettikleri bir konumda resmedilmiştir. Bu karakterlerin gerçekleştirdiği eyleme bakıldığında ana eylemin konuşma olduğu anlaşılmaktadır.

##### **Karagöz ve Karagöz’ün Karısı Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde geçen; “Öyleyse şaka söyledim. Kömürlükte duruyor, git de al...” (DK, s.93) ve “Bekçinin davulunu çalayım da polisler beni yakalasınlar, öyle mi?” (DK, s.92) ifadeleri değerlendirildiğinde dürüstlük temasının bu karakterlerle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Özellikle “Öyleyse şaka söyledim” ve “Bekçinin davulunu çalayım da polisler beni yakalasınlar” şeklindeki ifadeler, metinde dürüstlük değerine vurgu yapan birer örnek niteliği taşımaktadır.

### **3.1.3.6. Nasreddin Hoca Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Üçüncü temada yer alan “Neler Öğrendik?” başlıklı metinde Nasrettin Hoca karakteri, dürüstlük değeriyle ön plana çıkmaktadır. Metinde hocanın fiziksel özelliklerine dair bir bilgi bulunmamakla birlikte, çarşıda geçen bir olay üzerinden karakterinin özellikleri vurgulanmaktadır. “Ertesi gün hindisini koltuğuna sıkıştırıp çarşıya gitmiş” ifadesi, hocanın çarşıya hindi satmak amacıyla gittiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, hocanın mesleğinin pazarcılık olabileceği değerlendirilebilir.

#### **Nasreddin Hoca Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde geçen diyaloglar, hocanın dürüstlük ilkesine bağlı kaldığını göstermektedir. Özellikle, “Bu nasıl iş, diye bağırır Hoca. Daha dün, güvercin kadar bir kuşu tam on iki akçeye sattınız...” (DK, s.114) cümlesi, hocanın adalet ve hakkaniyet duygusunu yansıtmaktadır. Bu ifade hem ticari bir durumdaki tutumunu hem de toplumsal değerleri koruma çabasını açıkça ortaya koymaktadır. Nasrettin Hoca’nın bu yaklaşımı, onun dürüstlük değerini temsil eden bir karakter olarak ele alınmasını sağlamaktadır.

### **3.1.3.7. Selin Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metindeki Selin karakteri, fiziksel özellikleri ve çevresel bağlamıyla detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir. Selin’in okul bahçesinde körebe oynadığı bir sahne betimlenmektedir. Gözleri beyaz bir mendille bağlı olan Selin, mavi süveteri, gri eteği ve pembe ayakkabılarıyla dikkat çekmektedir. Uzun, siyah ve bağlı saçları ile hareketli bir pozisyonda, elleri havada arkadaşlarını yakalamaya çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda, okul bahçesinde bulunmaları ve üzerlerindeki okul formaları, karakterlerin öğrenci olduklarına işaret etmektedir.

#### **Selin Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri**

Metinde Selin’in iç sesi üzerinden dürüstlük değeri vurgulanmaktadır. “Ah, şu ders zili çalsa da ebelikten kurtulsam!” ifadesi, onun duygularını açıkça dile getirdiğini göstermektedir (DK, s.197). Ders zili çalmasıyla ebelikten kurtulması, dürüstlüğün yanı sıra rahatlama hissini de yansıtmaktadır. Bu detaylar hem karakterin fiziksel görünümünü hem de değerlerini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

### 3.1.3.8. Emre Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Emre Karakterini Niteleyen Dürüstlük Değeri

Metinde, "Emre, arkadaşlarıyla parkta buluştu." (DK, s.241) ifadesi, Emre'nin dürüstlük değerini ortaya koymaktadır. Bu cümlede, Emre'nin arkadaşlarına verdiği sözü tutarak parkta buluşması, onun güvenilir ve sözünün eri bir birey olduğunu göstermektedir.

**Tablo 3. 3: Dürüstlük Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS)           | (KÇ/KS)          | (KB)                                                                                                                                                                         | (KD/ATD)                                                                     |
|--------------------|------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Dürüstlük/7</b> | İnsan/8<br>Bitki | Gerçeğe uymayan söz söylememenin önemi, Açık ve anlaşılır bir dil kullanan, Açık sözlü olmak, Kurallara uymayan, Dürüst olmayan, Haksızlığa karşı dürüst olma, Sözünde durma | KD3/ Açık ve anlaşılır olma, Doğru sözlü olma, Güvenilir olma, Sözünde durma |

Belirtilen ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında dürüstlük değeri, toplamda 8 karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde yedi farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta dürüstlük temasını temsil eden karakterler arasında insanlar ve bitkiler yer almakta, insan karakterleri olarak 4 erkek ve 3 kadın olmak üzere toplamda 7 kişi bulunmaktadır. Ayrıca bir bitki karakteri de anlatıya dahil edilmiştir. Dürüstlük değeri, "Orhan, Toprak Ana, Koca Çınar, Kız Çocuk, Karagöz ve Karagöz'ün Karısı, Nasrettin Hoca ve Emre" gibi karakterler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Bu değer, gerçeğe uymayan söz söylemenin önemi, açık ve anlaşılır bir dil kullanma, açık sözlü olma, kurallara uyma, haksızlığa karşı durma ve sözünde durma gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden işlenmektedir. Kitapta dürüstlük temasının hem bireysel hem de toplumsal bağlamda önemi vurgulanarak öğrencilerin bu değeri içselleştirmesi hedeflenmiştir.

### 3.1.4. Özdenetim Değeriyle İlgili Bulgular

#### 3.1.4.1. Orhan ve Orhan'ın Ablası Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri

Bu metindeki Orhan Karakterin karakterizasyonu dürüstlük değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Orhan'ın Ablası, kırmızı bir kazak, yeşil bir pantolon ve kırmızı terliklerle dikkat çekici bir görünüm sergilemektedir. Kahverengi, uzun saçlarını kırmızı bir tokayla toplamış olan Ablası, aktif bir şekilde Orhan ile konuşurken ellerini açık bir biçimde kullanmaktadır.

#### Orhan ve Orhan'ın Ablası Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metindeki diyaloglar, karakterlerin özdenetim değerini yansıtmaktadır. Metinde Ablası, "İnat etme Orhan... Balık tutamıyorsun işte! Bugünü başka bir şekilde değerlendirebilirsin." (DK, s.12) diyerek durumun gerçekçi bir değerlendirmesini yapmış ve özdenetim konusunda olgun bir yaklaşım sergilemiştir. Orhan ise "Göreceksin, bugün bir kova dolusu balık tutacağım ve seni utandıracağım." (DK, s.12) ifadesiyle kararlı bir tutum ortaya koymuş, kendi özdenetimini farklı bir biçimde göstermiştir. Bu diyaloglar, karakterlerin bireysel hedefleri ve duygusal tepkileri üzerinden özdenetim kavramını ele almakta ve metne derinlik kazandırmaktadır.

#### **3.1.4.2. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakter, dolaylı bir aktarıcı özellik taşımaktadır.

#### Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde; "Hani şu marangoz olan kunduzlardan bahsediyorum. Ağaç dallarını ustaca üst üste koyup baraj kurarlar ya, işte onlardan..." (DK, s.22). Buradaki "Ağaç dallarını ustaca üst üste koyup baraj kurarlar ya, işte onlardan" ifadesi özdenetim değerini vurgulamaktadır.

#### **3.1.4.3. Avcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Birinci temanın altıncı etkinliğinde yer alan "Güvercin ile Karınca" adlı parçada avcı karakterine değinilmektedir. Bu karakterle ilgili herhangi bir fiziksel özellik belirtilmediği gibi, metinde görsellik unsurlarına da rastlanmamaktadır. Metin, avcının su kenarında duran güvercini görmesiyle başlar ve karakterin bu durumu karşısında büyük bir mutluluk duymasıyla gelişir. Avcının eylemi, hedefe odaklanması ve nişan alma sürecinden ibarettir.

#### Avcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde, "Diye içinden geçirmiş (DK, s.29)" ifadesine yer verilir. Bu cümlede yer alan "Ne güzel av!" şeklindeki düşünce, özel bir niteliğe vurgu yapmaktadır. Bu vurgu, avcı karakterinin özdenetim değerini ifade etmektedir. Özdenetim, avcının davranışlarının belli bir sınır çerçevesinde kontrol edilebildiğini gösterir ve metinde bu değer dikkat çekici bir unsur olarak karşımıza çıkar.

#### **3.1.4.4. Erol'un Annesi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

"Bahçeye Ekilen Domatesler" başlıklı metinde, Erol'un Annesi karakterine dair hem fiziksel betimlemeler yapılmış hem de davranışlarına işaret edilmiştir. Metne göre, resimde Erol ve annesi birlikte görünmektedir. Mekân ise ağaçlık bir alan olarak tanımlanmıştır. Annenin, mavi başörtüsü, kırmızı kazağı ve mavi eteğiyle betimlenen fiziki özellikleri, güler yüzlü bir kadın imajıyla tamamlanmaktadır. Çocuğuna ellerini uzatarak bakan anne, oğluna domates tohumları uzatmakta ve bunlara özenle bakması gerektiğini ifade etmektedir. Bu eylem, annenin oğluyla iletişim hâlinde olduğunu göstermektedir.

#### Erol'un Annesi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde dikkati çeken bir diğer unsur ise Erol'un Annesi'nin özdenetim değerine olan vurgu yapılmasıdır. Eklenen diyalogda, anne, "İyi ama oğlum, bu domateslere bakabilecek misin?" biçiminde bir ifade kullanmaktadır (DK, s.30). Buradaki "bakabilecek misin" sorusu, annenin çocuğuna yönelik bir beklenti içerisinde olduğunu ve sorumluluk bilincini desteklediğini ortaya koymaktadır. Böylece, annenin özdenetimi teşvik eden bir figür olarak betimlendiği görülmektedir.

#### **3.1.4.5. Çam Ağacı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Çam Ağacı karakterine dair fiziksel bir tanım metinde verilmemektedir. İlk başta oldukça üzgün bir şekilde betimlenen Çam Ağacı, bir dere kenarında yaşlı ve bilge Çınar Ağacı ile birlikte bulunmaktadır. Çam Ağacı ormandaki kuşların onu sevmediğini düşündüğü için derin bir üzüntü içindedir. Bu duygusal durum resimde de gözlerinden yaş akarken gösterilmiştir. Koca Çınar, Çam Ağacı'nın kendisini sevmesi için onu ikna etmeye çalışsa da Çam Ağacı bu fikri kabullenmekte zorlanır ve hala kuşların ona karşı sevgisiz olduğuna inanır. Zamanla duyguları değişen Çam Ağacı, biraz daha mutlu bir

şekilde tasvir edilmeye başlanır. Sonbaharın gelişiyle birlikte Çınar Ağacı'nın yaprakları dökülürken, Çam Ağacı'nın yaprakları yerinde kalmaktadır. Bu durum kuşların Çam Ağacı'nı tercih etmesine yol açar. Kış mevsiminde ise hâlâ Çam Ağacı üzerinde kuşlar bulunurken, Çınar Ağacı yapraksız olduğu için kuşlar ona yaklaşmaz. Bu gelişmeler, Çam Ağacı'nı çok mutlu eder. Metin boyunca Çam Ağacı'nın üzülme, ağlamak ve mutlu olmak gibi eylemlerinin ifade edildiği görülmektedir.

#### Çam Ağacı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde yer alan ifadelerde özdenetim değerine vurgu yapılmıştır. “Koca Çınar bu ormandaki herkes seni çok seviyor. Kuşlar, senin dallarına konup sana güzel şarkılar söylüyorlar. Ama benim yapraklarım iğne gibi sivri olduğu için dallarıma hiç konmuyorlar. Eğer sevselerdi benim de dallarıma konarlardı” (DK, s.58) ve “Aslında onlara hak vermiyorum değilim. Çünkü yapraklarım yüzünden böyle davranıyorlar. Benim de senin gibi insan eline benzeyen yapraklarım olsaydı her şey başka türlü olurdu belki” (DK, s.58) ifadeleri özdenetim bağlamında ele alınmıştır. Özellikle “Eğer sevselerdi benim de dallarıma konarlardı” ve “Benim de senin gibi insan eline benzeyen yapraklarım olsaydı her şey başka türlü olurdu belki” sözleri karakterin kendini tam anlamıyla tanıyamadığını ve farkında olmadığını göstermektedir.

#### **3.1.4.6. Güneş Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Güneş Uykuda metninde, güneş endişeli ve huzursuz bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Üstlendiği birçok görev olmasına rağmen, günlük rutininden sıkılmış ve artık farklı şeyler yapmak istemektedir. Dünyayı aydınlatıp ısıtma görevine her sabah insanlar uyanmadan önce başlamaktan yorulmuş ve bu sorumluluğunu terk etmeye karar vermiştir. Hikâyede güneş, gözlerini kapatmış bir şekilde tasvir edilmiştir; karanlık her yanı sarmış ve ormanlık bir arazi görünmektedir. Saat ilerlemesine rağmen etraf hâlâ zifiri karanlıktır. Bu nedenle çocuklar okullarına zamanında gidememiştir, çünkü güneş doğmayı reddettiği için gün başlayamamıştır. Küçük bir çocuk, güneşi görevini aksattığı için uyardığında, güneş yaptığı davranış nedeniyle büyük bir utanç yaşamış ve aslında herkesin onu ne kadar çok önemseydiğini fark etmiştir. Bunun üzerine, bir daha görevini aksatmama kararı almıştır. Burada güneşin karakteri, dünyayı ısıtma, uyuma ve utanma gibi eylemlerle şekillenmiştir.

#### Güneş Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde geçen "Ben olmasam da olur. İnsanlar kendi başlarının çaresine baksınlar canım." cümlesi ile güneşin sorgulayıcı bir tavrı sergilenmektedir. Güneş," Zaten hiçbiri beni sevmiyor. Beni biraz fazla gördüler mi ya ellerine şemsiye alıp geriyorlar ya da evlerine saklanıyorlar. Bugün hiçbir şey yapmayacağım." (DK, s.66) diyerek duygusal bir karamsarlığa kapılmaktadır. Bu durumda, "Ben olmasam da olur." ve "Zaten hiçbiri beni sevmiyor." gibi ifadeler güneşin özdenetim değerini ifade etmekte olup hikâyeye önemli bir katkı sağlamaktadır.

#### **3.1.4.7. Rehber Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Üçüncü temanın serbest okuma metni olan "Taju, Topkapı Sarayı'nda" adlı hikâyede, Rehber karakteri fiziksel özellikleriyle tasvir edilmektedir. Rehber, beyaz gömlek giymiş, pembe etekli, uzun kahverengi saçlı, gözlüklü ve kırmızı ayakkabılı bir kadın olarak tanımlanır. Bunun yanında, karakterin anlatıcılık rolünü yerine getirdiği vurgulanmaktadır.

#### Rehber Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metnin bir bölümünde geçen; "Merhaba, benim adım Ayşe Öz. On beş yıldır rehberlik yapıyorum. Topkapı Sarayı gezimizde size ben rehberlik edeceğim." (DK, s. 112) ifadesi, karakterin özdenetim değerine işaret etmektedir. Özellikle "On beş yıldır rehberlik yapıyorum" cümlesi, profesyonellik ve disiplinli bir çalışma süreciyle özdenetimi öne çıkarmaktadır.

#### **3.1.4.8. Mehmet'in Babası Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### Mehmet'in Babası Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde, "İyi bak oğlum, dedi. Bu anıt Çanakkale şehitlerimizin anısına dikildi." (DK, s.119) ifadesi dikkatle incelendiğinde, bilgi aktarımı üzerinden özdenetim değerine işaret ettiği görülmektedir. Burada geçen "Bu anıt Çanakkale şehitlerimizin anısına dikildi" söylemi, bağlamı itibarıyla aktarılan bilginin bilinçli bir şekilde seçilerek ifade edildiğini göstermekte ve Mehmet'in babasının karakterinde değerleri hassasiyetle gözetken özdenetim tutumunu öne çıkarmaktadır.

#### **3.1.4.9. Taner ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu bölümde, metinde yer alan karakterlerin fiziksel görünüşleri ayrıntılı bir biçimde tasvir edilmektedir. Öğretmen karakteri, kırmızı kravat, mavi gömlek ve gri pantolon giyen erkek bir öğretmen olarak betimlenmiştir. Elleri açık bir biçimde tahtaya doğru yönelmiş durumdadır. Eylemler okul ortamında, bir sınıf içinde gerçekleşmektedir; burada sıraların bulunduğu bir düzen söz konusudur. Akıllı tahta aktif pozisyonda olup ekran açıktır. Öğrenciler sıralarda oturmuş şekilde tasvir edilmiştir. Taner karakteri ise okul formasını giymektedir ve mavi süveter, kahverengi pantolon ile mavi ayakkabılara sahiptir. Kıvrık kahverengi saçları ile fiziksel özellikleri tamamlanmaktadır. Metin kapsamında öğretmen, sınıfta Atatürk'ün hayatını konu edinen bir filmi açarak bilgilendirme yapmaktadır. Taner ise Atatürk'ün yaşam hikayesini canlandırarak anlatmaya devam etmektedir. Bu bağlamda erkek karakter öğretmenlik mesleğini icra eden bir figürken, çocuk karakter öğrenci rolündedir. Her iki karakter de fiziksel hareketler kapsamında konuşma ve yürüme eylemleri sergilemiştir.

#### **Taner ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metin bağlamında Taner karakteri şu ifadeleri dile getirmektedir: “Ortaokulda çok çalıştım. Matematik öğretmenim, ‘Sana Kemal adını veriyorum. Bundan sonra adın Mustafa Kemal olsun.’ dedi. O günden sonra Mustafa Kemal adını kullandım” (DK, s. 128). Öte yandan öğretmen karakteri ise şu bilgiyi paylaşmaktadır: “Atatürk Selanik’te doğdu. Annesinin adı Zübeyde, babasının adı Ali Rıza’dır” (DK, s. 127).

#### **3.1.4.10. Vatan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Vatan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

İlgili metinde şu ifadeye yer verilmektedir: "İnsanlarımız gözyaşı döküyordu ve ben, hüznü doluydum o yıllarda. Ama geleceğe dair umudumu hiçbir zaman kaybetmemiştim" (DK, s.145). Bu bağlamda, metindeki "geleceğe dair umudumu hiçbir zaman kaybetmemiştim" ifadesinin bireyin özdenetim değerini açıkça ortaya koyduğu görülmektedir. Burada kişi, karşılaştığı olumsuzluklara rağmen umut ve direyet

gösterebilmiş, içsel kontrol mekanizmasını koruyarak zorlukların üstesinden gelme sürecine işaret etmiştir.

#### **3.1.4.11. Şule Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Beşinci temaya ait serbest okuma metni olan “Şule Piknikte” adlı metinde, Şule karakterinin dış görünüşüne dair bilgiler yer almaktadır. Şule, turuncu bir kazak, mavi pantolon giymiş ve uzun kahverengi saçlara sahip bir kız çocuğu olarak tasvir edilmiştir. O gün, Şule sabah erkenden kalkar çünkü ailesiyle birlikte pikniğe gitme planları vardır. Sabah temizliğini tamamladıktan sonra mutfığa yönelir. Annesi piknik için hazırlık yapmakla meşguldür, babası ise eşyaları arabaya yerleştirme görevini üstlenmiştir. Çok geçmeden, piknik yapılacak alana ulaşırlar. Herkesin keyif dolu bir şekilde eğlendiği bu ortamda, akşam üzeri Şule çevresine göz gezdirirken bir anda üzülür. Sabah geldiklerinde tertemiz olan piknik alanı, gün sonunda çöplerle dolmuş bir hâle gelmiştir. Şule arkadaşlarını toplayarak ortak bir karar alır ve tüm çöpleri temizler. Şule, piknik etkinliğine katılarak, oyunlar oynayarak ve sonunda arkadaşlarıyla birlikte alanı temizleyerek bir dizi eylemde bulunmuştur.

#### **Şule Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinden alınan; “Bir süre sonra Şule acıktığını hissetti.” (DK, s.175) ifadesi, Şule’nin kendi bedeninin ihtiyaçlarını fark etmesi bağlamında özdenetim değeriyle ilişkilendirilmiştir.

#### **3.1.4.12. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakter ile ilgili herhangi bir fiziksel tanımlamada bulunulmamıştır ve cinsiyeti belirtilmemiştir. Altıncı tema olan “Okçuluk” başlığı altında geçmektedir.

#### **Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metin içerisinde; “Okçulukta, sporcunun ok ve yay olmak üzere iki ekipmanı vardır. Yaylar, ahşap ya da çelikten üretilir.” (DK, s.182) ifadesi ile “Sporcunun ok ve yay olmak üzere iki ekipmanı vardır. Yaylar, ahşap ya da çelikten üretilir” bölümü doğrudan özdenetim değeriyle bağlantılandırılmıştır.

### **3.1.4.13. Kaldırımda Yürüyen Erkek Çocuk, Kaldırımda Yürüyen Bir Kadın ve Bir Erkek Çocuk, Üst Geçitte Yürüyen Kız ve Erkek Çocuk, Alt Geçide İnen Erkek Çocuk, Yolda Sağına Soluna Bakan Kız Çocuğu, Bahçede Oyun Oynayan Çocuklar, Araba da Arkaya Oturan Çocuk ve Polisi Dinleyen Sınıf Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Altıncı tema kapsamında yer alan "İlk Yardım" bölümünde, çeşitli günlük eylemleri gerçekleştiren bireyler ve çocukların görselleştirildiği bir sahne tasvir edilmektedir. Caddede, kaldırım üzerinde turuncu tişörtlü, mavi pantolonlu ve siyah saçlı bir çocuk yürümektedir. Aynı kaldırımın sağ tarafında ise sarı tişörtlü, yeşil pantolonlu ve kısa saçlı bir kadın ile pembe tişört ve mavi şort giymiş bir kız çocuğu bulunmaktadır. Üst geçitte, bir erkek çocuk ile bir kız çocuğu yürürken resmedilmişken; alt geçide inen sırtında okul çantası olan kırmızı tişörtlü, sarı pantolonlu başka bir çocuk görselde yer almaktadır. Kaldırımdan yolun karşısına geçen bir kız çocuğu dikkat çekmektedir. Bu kız turuncu kazak, siyah etek giymiş olup uzun sarı saçlara sahiptir. Bahçede ise ikisi kız, ikisi erkek olmak üzere toplamda dört çocuk top oynamaktadır. Arabada, arka koltukta oturan sarı saçlı, mavi tişörtlü ve kırmızı pantolonlu bir erkek çocuğu, emniyet kemerini takmış şekilde görüntülenmektedir. Ayrıca bir kadın polisin öğrencilere bilgi verdiği sahne bulunmaktadır. Bu polis, kısa saçlı olup elinde şapka taşımaktadır. Yanında ise masada oturan bir öğretmen yer almaktadır. Sınıfta dört erkek ve dört kız çocuktan oluşan bir grup öğrenci görülmektedir. Bu sahnelerdeki karakterler yürüme, merdiven inme, karşıdan karşıya geçme, top oynama, araç içinde oturma ve bilgilendirme dinleme gibi çeşitli eylemleri gerçekleştirmektedir.

Kaldırımda Yürüyen Erkek Çocuk, Kaldırımda Yürüyen Bir Kadın ve Bir Erkek Çocuk, Üst Geçitte Yürüyen Kız ve Erkek Çocuk, Alt Geçide İnen Erkek Çocuk, Yolda Sağına Soluna Bakan Kız Çocuğu, Bahçede Oyun Oynayan Çocuklar, Araba da Arkaya Oturan Çocuk ve Polisi Dinleyen Sınıf Karakterlerini Niteleyen Özdenetim Değeri

Metinde yer alan ifadeler, trafik kurallarına uyulması gerektiği konusunda özdenetim değerinin önemine işaret etmektedir. “Yaya kaldırımının her zaman sağ tarafında yürümeliyiz. (DK, s.188)” ifadesinde, kaldırımda yürüyüş esnasında dikkat edilmesi gereken yön belirtilmiştir. Benzer şekilde, “Sokakta ve caddede her zaman yaya kaldırımından yürümeliyiz. (DK, s.188)” cümlesi, yaya yolu kullanımı konusunda bilinç

oluşturmayı hedeflemektedir. “Karşıdan karşıya geçerken varsa alt ve üst geçitleri, yaya geçitlerini, trafik polisinin olduğu yerleri veya trafik ışıklarının olduğu yerleri kullanmalıyız. (DK, s.188)” cümlesi ise yaya geçişlerinde güvenli alanların tercih edilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, “Yolun ortasından tekrar sağa bakıp yine koşmadan hızlı adımlarla yürüyerek geçişimizi tamamlamalıyız. (DK, s.189)” ifadesi, karşıdan karşıya geçiş sürecindeki dikkat seviyesinin artırılmasının önemini açıklamaktadır. “Oyunlarımızı sokaklarda, caddelerde, kaldırımda değil; boş arsada, okul bahçelerinde veya oyun bahçesinde oynamalıyız. (DK, s.190)” cümlesi, çocukların oyun oynadığı alanların güvenli olmasına yönelik uyarı niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra, “On bir yaşını bitirmeden önce taşıtların ön koltuğuna oturmayağımızı bilmeliyiz. (DK, s.190)” ifadesi, çocukların araç güvenliği konusunda bilgilendirilmesini amaçlamaktadır. Son olarak, “Trafik kazalarına karşı öğrencilerin bilinçli olmaları için çalışmalar yapılır. (DK, s.191)” ifadesi ise trafik eğitimi yoluyla öğrencilerde bilinç oluşturulmasının hedeflendiğini göstermektedir. Tüm bu cümleler bir arada değerlendirildiğinde, kuralların özdenetimle ilişkilendirilip bireylerin trafik konusunda daha duyarlı olmalarının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

#### **3.1.4.14. Yağız Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinde insan karakterine dair verilen örneklerden yola çıkarak, Yağız’ın mavi bir kazak giymiş bir çocuk olarak tasvir edildiği görülmektedir. Elinde kalem ve defter bulunan Yağız, kendi odasında babasıyla birlikte bulunmaktadır. İkili birbirlerine bakarak gülümsemekte ve samimi bir aile ortamı sergilemektedir. Bu bağlamda, Yağız’ın öğretmeni tarafından verilen bir ödevi baba-oğul iş birliğiyle tamamladıkları ifade edilmektedir. Ödevi tamamladıktan sonra Yağız, sınıfta arkadaşlarına sunum yapmaktadır. Sunum sırasında öğretmenin onun çalışmasını takdir ettiği ve sınıftaki diğer öğrencilerin Yağız’ı alkışladığı belirtilmektedir. Ayrıca, Yağız’ın ödevi kapsamında evde babasıyla yaptığı telefon maketini tutar halde görüntülediği ve öğretmeniyle kucaklaşarak başarılı bir sunumun ardından duygusal bir an yaşadığı tasvir edilmektedir.

#### **Yağız Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinde özdenetim değerine vurgu yapılırken özellikle şu ifadeye yer verilmektedir: "Bu aletin, bu kadar kısa bir sürede yapıldığına inanmadım. Şaşırarak sordum" (DK, s.219). Burada geçen "Bu aletin, bu kadar kısa bir sürede yapıldığına

inanamadım" ifadesi, Yağız'ın özverili çalışması ve özdenetim yeteneği ile doğrudan ilişkilendirilerek onun bu değere sahip olduğu düşüncesini desteklemektedir.

#### **3.1.4.15. Kanatlı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinde geçerli hayvan karakterine baktığımızda, bu hayvan görsel olarak detaylı bir şekilde resimlerle tarif edilmiştir. Kanatlı, beyaz tüylere sahip ve kolları siyah tüylerle kaplı bir leylek olarak tanımlanmıştır. Kurbağacık ile konuştuğu sırada, bir ağacın dalında konumlanmış şekilde gösterilirken; Kurbağacık ise bir gölde durmakta ve ona hediye paketi uzatma pozisyonunda görülmektedir. Kurbağacık, arkadaşı Dafi'ye çilek reçeli göndermek için Kanatlı'dan yardım istemekte, Kanatlı da bu talebi memnuniyetle kabul ederek bir yolculuğa çıkmaktadır. Bu yolculuk sırasında bir denizci, Kanatlı'ya bir pusula vermiş ve onu kullanma isteği öne çıkmıştır. Kanatlı hediye paketini sırtında taşıırken elinde pusula ile resmedilmiş, gökyüzünde uçarken tasvir edilmiştir. Yolculuğun sonunda Kanatlı Dafi'ye ulaşarak hediye paketinden çıkan çilek ve çilek reçelini ona teslim etmektedir. Metinde; oturmak, uçmak, hediye paketi uzatmak ve yön bulmak gibi çeşitli eylemler gerçekleştirilmiştir.

#### **Kanatlı Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinde; “Güneye doğru uçmam gerekiyor” dedi ve yönünü güneye çevirdi (DK, s.231). Buradaki “Güneye doğru uçmam gerekiyor” ifadesi, bilgiyi kullanma yeteneği üzerinden özdenetim değerini vurgulamaktadır.

#### **3.1.4.16. Emre Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### **Emre Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Emre karakterinin özdenetim değeri, metinde geçen “Evde oturup güzel bir film izleyebilirdi. Ne diye gelmişti sanki?” (DK, s.241) ifadesi üzerinden vurgulanmaktadır. Bu ifade, bireyin kendi tercihlerine yönelik içsel bir sorgulama yaparak davranışlarını kontrol etme yeteneğini ortaya koymaktadır. Metindeki örnek, Emre'nin içsel çatışmasını ve bu çatışma üzerinden özdenetim mekanizmasının nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir.

### **3.1.4.17. Alacakarga Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### **Alacakarga Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Metinde yer alan “Bak, iki üç tane tüy takınca hayatım nasıl da değişti. Herkes beni sevip sayar oldu birden!” (DK, s.249) ifadesi, karakterin özdenetim değerine dikkat çekmektedir. Bu ifade, bireyin dış görünüşünde yaptığı küçük değişikliklerin çevresindeki algıyı nasıl etkilediğini ve bu durumun özdenetimle nasıl ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

### **3.1.4.18. Ezgi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Sekizinci tema kapsamında yer alan “Ezgi’nin Ödevi” bölümünde Ezgi karakteri üzerine görsel bir tanımlama yapılmaktadır. Görsellere göre Ezgi, turuncu bir kazak ve pembe bir pantolon giymiş şekilde tasvir edilir; yanında ablası bulunmaktadır. Bir masada ablasıyla konuşurken resmedilmiştir. Ayrıca elinde meslekleri tanıtan bir poster tutarken de gösterilmektedir. Bu hikâyede, öğretmeni Ezgi’ye meslekleri tanıtaacağı bir ödev verir. Ezgi, bu ödevi başlamadan önce ablasından fikir alır. Meslekleri sınıfta tanıttığı sahne de görsellerle desteklenmektedir. Bu sahnede Ezgi, sarı bir kazak ve kahverengi tişört giymiş; elinde bahçıvan mesleğini anlatan bir poster bulunmaktadır. Bir diğer görselde öğretmenin yanında ayakta dururken görülmektedir. Hikâyede Ezgi’nin kendi mesleği tanımlanmamış, görsellere dayanarak onun bir öğrenci olduğu anlaşılmıştır. Hikâye boyunca Ezgi’nin konuşma, yürüme ve anlatma eylemleri gerçekleştirdiği görülmektedir.

#### **Ezgi Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri**

Ezgi karakterini niteleyen özdenetim değeri, metinde verilen örneklerle açıklanmıştır. “Bahçelerde toprağın ve bitkilerin bakımı ile ilgilenen kişidir.” (DK, s.258) ifadesi, özdenetim değerinin sorumluluk ve düzenlilik yönünü vurgulamaktadır. Aynı şekilde, “Hayvanların sağlıklarını kontrol eden, bakımlarını yapan, hasta olduklarında onları iyileştiren kişilerdir.” (DK, s.258) cümlesi, bireyin görevlerini yerine getirirken özdenetim becerilerini nasıl kullandığını göstermektedir. Ayrıca, “Onlar iki gruba ayrılırlar. Biri trafikteki düzeni sağlar, diğeri de bizim güvenliğimizi sağlar.” (DK, s.258) ifadesi, toplum düzeni ve güvenliği bağlamında özdenetimin önemine işaret etmektedir.

Bu cümleler, bilgiyi sunma ve paylaşma bağlamında özdenetim değerinin bireyin sosyal sorumluluklarıyla ilişkisini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

### 3.1.4.19. Mimar Sinan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Başında beyaz börk olan, beyaz yelekli, kırmızı kuşaklı düşünme eylemi yapan bir çocuk resmedilmektedir. Düşünme balonlarında cami resmedildiği görülmektedir. Dinleme metninin üçüncü etkinliğinde verilen ifade özdenetimle ilişkilendirilmektedir.

Başında beyaz börk bulunan, beyaz yelek ve kırmızı kuşak giymiş bir çocuğun düşünme eylemini gerçekleştirdiği bir görsel tasvir edilmektedir. Bu görselde, düşünme balonlarında cami resimlerinin yer aldığı görülmektedir. Dinleme metninin 3. etkinliğinde ifade edilen bu durum, özdenetim değeri ile ilişkilendirilmektedir.

#### Mimar Sinan Karakterini Niteleyen Özdenetim Değeri

Mimar Sinan'ın karakterini niteleyen özdenetim değeri, metinde geçen “Zamanla baş mimarlığa kadar yükselip hayallerine kavuşmuş.” (DK, s.109) ifadesiyle açıkça vurgulanmıştır. Bu cümle, bireyin kendi hedeflerine ulaşabilmesi için özdenetim ve disiplinle hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Mimar Sinan'ın hayatındaki başarıları, özdenetim değerinin önemini somut bir şekilde gözler önüne sermektedir.

**Tablo 3. 4: Özdenetim Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS)     | (KÇ/KS)                                          | (KB)                                                                                                                                                                                                                                            | (KD/ATD)                                                                 |
|--------------|--------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| Özdenetim/26 | İnsan/39<br>Hayvan<br>Bitki<br>Gökcismi<br>Nesne | Yaptığı işi devam ettirememe, Hedefe odaklanma, Eşsiz bir özelliği olan, Beklentiyi karşılama, Kendinin farkında olma, Davranışlarının sonucuna katlanma, Bilgi sunan, Kendini kontrol edememe, Bilgiyi kullanabilirlik, Hassas bir yapıda olan | KD4/ Davranışlarını kontrol etme, Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme |

İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı, özdenetim değerini toplamda 39 farklı karakter üzerinden işlemekte ve metin içerisinde yirmi altı farklı noktada vurgulamaktadır. Kitap, insanlardan hayvanlara, bitkilerden gök cisimlerine ve nesnelere kadar geniş bir karakter çeşitliliği sunmaktadır. İnsan karakterleri arasında 16 erkek, 15 kadın ve cinsiyeti belirtilmeyen 3 kişi bulunurken, iki hayvan, bir bitki, bir gök cismi ve bir nesne de anlatımda yer almaktadır. Özdenetim değeri; Orhan, Orhan'ın Ablası, Kunduz, Avcı, Erol'un Annesi, Çam Ağacı, Güneş, Rehber, Mehmet'in Babası, Taner, Öğretmen gibi

bireylerin yanı sıra Vatan, Şule, Kaldırımda Yürüyen Erkek Çocuk, Bahçede Oyun Oynayan Çocuklar, Arabada Arkada Oturan Çocuk ve Polisi Dinleyen Sınıf gibi farklı bağlamlar içerisinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte Dolaylı Aktarıcı, Yağız, Kanatlı, Emre, Alacakarga ve Ezgi gibi karakterler üzerinden de özdenetim kavramı öğrencilerle buluşturulmaktadır. Bu değer öğrencilere; yaptığı işi sürdürme ya da sürdürmemeye, hedefe odaklanma, beklentiyi karşılama, kendini tanıma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme, bilgi sunma ve kullanılabilirlik gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları ile aktarılmaktadır. Kitapta özdenetim kavramı hem bireysel hem de toplumsal bağlamda önemli bir unsur olarak ön plana çıkarılmaktadır.

### **3.1.5. Sabır Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.5.1. Orhan Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dürüstlük değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Orhan Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Metinde; “Allah’ım ne olur bana yardım et.” (DK, s.13). Bu cümlede yer alan “Ne olur bana yardım et” ifadesi, istenilen bir şeyi bekleme bağlamında sabır değeriyle bağlantılandırılmıştır.

#### **3.1.5.2. Erol, Erol’un Annesi, Erol’un Kız Kardeşi Ayşe Karakterlerini Niteleyen Sabır Değeri**

Erol’un Annesi karakterinin özdenetim değeri altında ele alındığı için bu metinde karakterizasyon tekrarlanmamıştır. Erol karakterinin fiziksel özellikleri doğrudan metinde geçmemektedir. Ancak fiziksel özelliklerine, metin içerisinde yer alan görsellerden ulaşılabilmektedir. Görsellerde siyah saçları, mor tişörtü ve turuncu şortuyla tasvir edilmiştir. Yeşillik bir ormanda annesiyle beraber bulunmaktadır ve karşılıklı gülümseyen ifadelerle birbirlerine bakmaktadırlar. Avuçlarının içinde domates tohumları görünmektedir. Annesiyle birlikte domates tohumlarını toprağa diktığı sahne görsellerde yer alır; elinde bir kürek taşıdığı ve tohumları yere doğru attığı görülmektedir. Bir başka görselde ise arkadaşlarıyla top oynarken betimlenmiştir. Erol'un eğitim hayatıyla ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Metinde yer alan eylemleri arasında tohumları taşımak, toprağa ekmek ve top oynama bulunmaktadır. Ayşe karakteri metinde görseller

aracılığıyla betimlenmiştir. Kahverengi kısa saçlara sahip olan Ayşe'nin üzerinde kırmızı bir tişört ve mavi bir etek vardır. Başka bir görselde sarı pantolon giydiği görülmektedir. Elinde domateslerle dolu bir sepet tutmaktadır ve domates toplama eylemini gerçekleştirmektedir. Ayrıca Erol'un sulamadığı fideleri, annesiyle birlikte ara ara sulamış ve olgunlaşan domatesleri toplamıştır. Ayşe, fideleri sulamak ve domatesleri toplamak gibi belirli eylemlerde bulunmuştur.

#### Erol, Erol'un Annesi, Erol'un Kız Kardeşi Ayşe Karakterlerini Niteleyen Sabır Değeri

Metinde sabır değerine ilişkin ifade ve olaylar şu şekilde sıralanmaktadır: “Erol, ilkbaharın gelmesini iple çekiyordu. Bütün kış bahçede yetiştireceği domateslerin hayalini kurdu.” (DK, s.30). Erol'un annesi ise şöyle der: “Tabii ki bakarım anneciğim. Onlar bugüne kadar yetiştirilen en güzel domatesler olacak.” (DK, s.30); “Oğlum, şimdi bir süre beklememiz gerekiyor. Tohumların filizlenmesi için zaman gerek. Bunun için sabırlı olmalısın.” (DK, s.32). Ayrıca anlatıda şu bilgiye yer verilmektedir: “Kızı Ayşe ile fideleri suladılar. Belirli aralıklarla sulanan fidelerden nihayet domates çıkmaya başladı.” (DK, s.33). Erol'un sabırsızlığı ise şu sözlerle belirtilmiştir: “Erol bir iki gün domateslerin yanına gidip filizlenmelerini bekledi. Sonra beklemekten sıkıldı.” (DK, s.32); “Bir gün Erol'un aklına ektiği domates tohumları geldi. Koşarak domateslerin yanına gitti. Bir de ne görsün! Domatesler olgunlaşmış, hatta toplanmıştı bile. İşte o zaman Erol'un aklı başına geldi. Sabırlı olsaydı o güzelim domatesleri kendisi toplayacaktı. Çok üzüldü.” (DK, s.33). Buradaki “İlkbaharın gelmesini iple çekiyordu”, “Bahçede yetiştireceği domateslerin hayalini kurdu” ve “Sabırlı olsaydı o güzelim domatesleri kendisi toplayacaktı” ifadeleri, istemek ve beklemek bağlamında sabır değerinin önemine işaret etmektedir.

#### **3.1.5.3. Çiftçi Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Birinci temanın “Neler Öğrendik?” başlıklı bölümünde yer alan "Çiftçiyle Çocukları" adlı metinde, çiftçi karakteri üzerinde durulmaktadır. Ancak, metin boyunca çiftçiyle ilgili herhangi bir fiziksel betimleme ya da tanımlama yer almamaktadır. Metin genelinden, çiftçinin hasta ve varlıklı bir kimse olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, çiftçinin mesleği çiftçilik olarak ifade edilmektedir. Çiftçi, hayat tecrübelerini çocuklarına aktarmaktadır.

### Çiftçi Karakterini Niteleyen Sabır Değeri

Metin incelendiğinde şu ifadelere rastlanmaktadır:

“Koşun durmadan çalışın, didinin;

Topraklar altındır çalışanlara.” (DK, s.46) Burada yer alan “Koşun durmadan çalışın, didinin” ifadesi, sürekli çaba göstererek bir işte kararlılıkla çalışmanın ve sonucunu görmenin, kişide sabır değerini beslediğini vurgulamaktadır.

Devam eden dizelerde de benzer şekilde sabır değerinin altı çizilmektedir:

“Bir parçacık gayretle hakkından gelirsiniz;

O hazine sayesinde de yükselirsiniz.

Kazın, çapalayın, sürün, belleyin, tarayın;

El değmedik yerini bırakmayın.

Sarıldılar kazmaya çocuklar.

Sürüldü, çapalandı tarlanın dört bir yanı;

Mahsul pek bol oldu harman zamanı.” (DK, s.46) Bu ifadelerde geçen “Bir parçacık gayretle hakkından gelirsiniz” ve “Kazın, çapalayın, sürün, belleyin, tarayın” sözleri de yapılan işte gereken emeği göstererek sabırla sonuca ulaşma düşüncesini öne çıkarmaktadır. Özellikle "Kazın, çapalayın, sürün, belleyin" ifadeleri bu süreçte sabırlı olmanın önemini somut bir şekilde gözler önüne sermektedir.

#### **3.1.5.4. Davulcu Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Üçüncü temanın "Karagöz Davulculuk Yapıyor" adlı metnin hazırlık bölümünde, bir davulcu resmine yer verilmiştir. Resimdeki davulcu karakteri, bıyıklarıyla dikkat çekmekte olup, elinde büyük bir davul ve tokmak taşımaktadır. Bu karakterin nitelikleri arasında sabır değeri ön plana çıkmaktadır.

Metinde geçen:

“Cebimin ağzı dardır,

İçinde şeker vardır.

Sabreyle aman gönül,

İftara neler vardır?” (DK, s.92) ifadeleri, sabır değerini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Özellikle “Sabreyle aman gönül” ifadesi, metnin ana fikriyle uyumlu bir şekilde sabır kavramını öne çıkararak, davulcu karakterinin bu değerle ilişkilendirilmesine olanak tanımaktadır.

#### **3.1.5.5. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Metin, bir şiir formunda sunulmuş olup, içerikteki değerleri dolaylı olarak aktaran kişi şairdir. Şairin fiziksel özelliklerine dair herhangi bir bilgi metinde veya görselde yer almamaktadır. Şiirde geçen ifadeler, sabır ve tutumluluk gibi değerlerin vurgulanmasına yönelik bir anlatım sergilemektedir.

##### Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sabır Değeri

Metinde;

“Örnek al karıncadan,

Bir ders çıkar arıdan.

Hiç gereksiz malları,

Satın alma çarşıdan!” (DK, s.152). Buradaki özellikle, “Hiç gereksiz malları, satın alma çarşıdan” (DK, s.152) dizesi, bireylerin tüketim alışkanlıklarında sabırlı olmalarını ve gereksiz harcamalardan kaçınmalarını öğütlemektedir. Bu ifade, sabır değerinin tutumlu davranışlarla ilişkilendirilerek okuyucuya aktarılmasını sağlamaktadır.

#### **3.1.5.6. Kimyager Karakterini Niteleyen Sabır Değeri**

Resimde gözlük takan sakallı bir kimyager resmedilmektedir. Bu görselden yola çıkarak, kimyagerin mesleği gereği sabır ve azimle çalıştığı, düşünülmektedir.

##### Kimyager Karakterini Niteleyen Sabır Değeri

Metinde; görselin çağrışımlarına dayanarak kimyager karakterinin bir buluş yapmak adına kararlılık gösterip sabırla beklediği ifade edilmektedir (DK, s.237).

**Tablo 3. 5: Sabır Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS) | (KÇ/KS) | (KB)                                                                                                                                                            | (KD/ATD)                                               |
|----------|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
| Sabır/6  | İnsan/9 | İstediğini bekleme,<br>Kararlılık gösterip hedefe<br>ulaşma, Sabırsız davranma,<br>Sabrın önemini kavrama,<br>Tutumlu olmaya sabır<br>gösteren, Gayret gösteren | KD5/ Azimli olma,<br>Tahammül etme,<br>Beklemeyi bilme |

Belirtilen ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında sabır değeri, toplam sekiz farklı karakter aracılığıyla işlenmekte olup, metin içindeki beş farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterlerin detaylarına bakıldığında, sabır değerinin insan karakterleriyle temsil edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, kitapta sekiz insan figürü bulunmaktadır; bunlardan beşi erkek, ikisi kadın, birinin ise cinsiyeti belirtilmemiştir. Sabır değeri, "Orhan, Erol, Erol'un Annesi, Erol'un Kız Kardeşi Ayşe, Çiftçi, Davulcu, Dolaylı Aktarıcı ve Kimyager" gibi karakterler üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Kitapta bu değer, yoğun biçimde aşağıdaki bağlamlarda sunulmaktadır: İstenilen bir durumu bekleme, kararlılık göstererek hedefe ulaşma, sabırsızlık gibi olumsuz tutumlardan kaçınma, sabrın önemini kavrama, tutumlu olmak adına sabır gösterme ve çaba sarf etme gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları. Bu unsurlar aracılığıyla öğrencilerin sabır değerini içselleştirmesi hedeflenmektedir.

### 3.1.6. Saygı Değeriyle İlgili Bulgular

#### 3.1.6.1. Güvercin Karakterini Niteleyen Saygı Değeri

Metne bağlı 6. etkinlikte "Güvercin ile Karınca" parçasında geçen Güvercin karakteri ele alınmaktadır. Altıncı etkinlikte hiçbir görsele yer verilmemektedir. Güvercin ve Karınca karşılıklı konuşmaktadır. Karınca ile karşılıklı olarak konuşma eylemi gerçekleştirmektedir.

Metne bağlı olarak düzenlenen altıncı etkinlikte, "Güvercin ile Karınca" adlı parçadaki Güvercin karakteri incelenmiştir. Bu etkinlikte görsel unsurlara yer verilmemiştir. Metinde, Güvercin ve Karınca arasında karşılıklı bir diyalog gerçekleşmektedir. Karınca, Güvercin ile konuşarak etkileşimde bulunmuştur.

### Güvercin Karakterini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde yer alan “Senin gibi küçücük bir karıncanın bana nasıl bir iyiliği dokunabilir.” (DK, s.29) ifadesinde, "Bana nasıl bir iyiliği dokunabilir" şeklindeki söylem, alçak gönüllülükle bağdaşmayan bir tutumu göstererek saygı değeriyle ilişkilendirilmektedir.

#### **3.1.6.2. Çocuk Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

İkinci temanın \*Güneş Uykuda\* adlı metnine dayalı olarak hazırlanan 7. etkinlikte bulunan görselde bir kadın öğretmen, iki kız çocuk ve iki erkek çocuk tasvir edilmektedir. Görselde herhangi bir eylem sergilenmemiş olup statik bir durum resmedilmiştir.

### Çocuk Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri

Metin içerisinde yer alan “Bana öğrettiğin her şey için çok teşekkür ederim.” (DK, s.72) ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ifade, bireyin başkalarına karşı nezaketli bir tutum sergilemesine işaret ettiği için, saygı değerini niteleyici bir unsura işaret etmektedir.

#### **3.1.6.3. Muhafız Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

“Fatih Sultan Mehmet” adlı metinde, Osmanlı sarayının girişinde bir muhafız bulunmaktadır. Bu muhafız görsel bir şekilde tasvir edilmiştir. Kıyafeti kırmızı ve gri tonlarında, uzun bir giysiden oluşmakta, siyah botlar giymektedir. Başında çelikten yapılmış bir başlık bulunurken, elinde ucu sivri ve uzun bir bıçak taşımaktadır.

### Muhafız Karakterini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde yer alan; “Edirne’den haber getirmiş. Huzurunuz kabulünü diliyor” (DK, s.100) ifadesi, muhafızın taşıdığı saygı değerini açık bir şekilde öne çıkarmaktadır. Özellikle “Huzurunuz kabulünü diliyor” cümlesi, karakterin hitap biçimiyle bu değerini altını çizmektedir.

#### **3.1.6.4. Abdülmecid ve İngiliz Büyükelçi Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri**

Üçüncü temada yer alan serbest okuma metni “Tanju Topkapı Sarayı’nda” adlı metindeki görselde iki erkek figürü tasvir edilmiştir. Görselde Abdülmecid ve İngiliz Büyükelçi yer almaktadır. Abdülmecid lacivert bir takım elbise giymiş, başında kırmızı

fes ve üzerinde bir tüy taşıtmaktadır. İngiliz Büyükelçi ise yine lacivert bir takım elbise içindedir, sarı saçları ve mavi gözleriyle tasvir edilmiştir. Metinden anlaşıldığı üzere, bulundukları mekân Topkapı Sarayı'dır. Abdülmecid, İngiliz Büyükelçi'ye sarayı tanıtılmaktadır ve ikili sarayı gezme etkinliğini gerçekleştirmektedir.

#### Abdülmecid ve İngiliz Büyükelçi Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde; Abdülmecid ve İngiliz Büyükelçi karakterleri birbirlerine karşılıklı olarak saygılı bir tutum sergilemektedir. Bu durum, metinde saygı değeri ile ilişkilendirilmiştir. (DK, s.113).

#### **3.1.6.5. Mehmet'in Annesi Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### Mehmet'in Annesi Karakterini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde yer alan;

“Dur yolcu!

Bilmeden gelip baştığın

Bu toprak,

Bir devrin battığı yerdir.” (DK, s.118). İfadesi, tarihe duyulan derin bir saygıyı temsil etmektedir. Bu bağlamda, kullanılan “Dur yolcu” hitabı, geçmişe yönelik bir farkındalık oluşturmayı ve tarihi değerlere saygıyı ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Mehmet'in annesi karakterine atfedilen bu değer, metindeki tarih bilinciyle örtüşmekte ve bireylerin geçmişe duyduğu saygıyı sembolik bir şekilde ifade etmektedir.

#### **3.1.6.6. şule, şule'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri**

şule karakterinin özdenetim değerı kapsamında karakterizasyonu daha önce ele alındığı için burada tekrar edilmemiştir. şule'nin Annesi'nin fiziksel tanımı görsellerden elde edilen bilgilere dayanarak yapılmaktadır. Görsellerde pembe başörtüsü ve pembe kazak giymiş şekilde tasvir edilen şule'nin Annesi, elinde bir tabak tutarken gülümsemektedir. Masanın üzerinde bir piknik sepeti bulunmakta olup, pikniğe gitmek üzere hazırlandıkları anlaşılmaktadır. Karşısında bulunan şule ile karşılıklı olarak gülümseyerek bakıştıkları görülmektedir.

### Şule, Şule'nin Annesi karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri

Metindeki ifadeler incelendiğinde, “Günaydın anneciğim...” (DK, s.175) ve “Günaydın yavrum...” (DK, s.175) şeklindeki nezaket dolu diyaloglar, karakterler arasında saygı değerini öne çıkaran bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

### **3.1.6.7. Dolaylı Aktaran karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Altıncı temada yer alan “İlk Yardım” adlı konunun 2. etkinliğinde, yazarın sormuş olduğu soru üzerinden metindeki saygı değerine ulaşılmaktadır.

### Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde geçen “Yaya kaldırımda yürürken diğer yayalara karşı nasıl davranmalıyız?” (DK, s.193) ifadesi, bireylerin toplumsal yaşamda birbirlerine karşı göstermesi gereken saygıyı vurgulamaktadır. Özellikle yayalara yönelik davranış biçimlerini ele alan bu ifade, dolaylı olarak aktarılan karakterin niteliklerini ve toplumsal etkileşimdeki saygı değerini ön plana çıkarmaktadır.

### **3.1.6.8. Öğretmen, Sınıfta Sırada Duran Öğrenciler ve Sağlık Görevlileri Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri**

Altıncı temaya ait “Aşı” adlı bölümde, sınıf ortamında gerçekleşen bir sahne resmedilmektedir. Bu sahnede, sarı kısa saçlı, mavi ceket ve mor etek giymiş bir öğretmen yer almaktadır. Öğretmen, elleri havada öğrencilere hitap ederek konuşma eylemini gerçekleştirmektedir. Öğrenciler ise öğretmeni saygıyla dinlemektedir. Görselde aşı olmak için sırada bekleyen dört kız ve iki erkek öğrenci bulunmaktadır. Kız öğrenciler mavi süveter, beyaz gömlek ve gri etek, erkek öğrenciler ise mavi süveter ve gri pantolon giymektedir. Ayrıca, iki sağlık görevlisi de görselde yer almaktadır; biri mavi başörtülü ve beyaz kıyafetli bir kadın, diğeri ise beyaz kıyafetli bir erkektir. Sağlık görevlileri aşı yapma eylemini gerçekleştirirken, öğrenciler ise sırada beklemektedir.

### Öğretmen, Sınıfta Sırada Duran Öğrenciler ve Sağlık Görevlileri Karakterlerini Niteleyen Saygı Değeri

Metinde geçen “Çocuklar, lütfen beni iyi dinleyin! Okulumuza sağlık görevlileri geldi. Hepinize hastalıklardan korunmanız için aşı yapacaklar. Şimdi eşyalarınızı çantalarınıza koyun ve sessizce bekleyin.” (DK, s.198) ve “Arkadaşları bu güzel davranışları için onları tebrik ettiler.” (DK, s.199) ifadeleri, öğretmenin ve öğrencilerin

birbirlerine karşı gösterdiği saygı değerini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle “Lütfen beni iyi dinleyin” ve “Onları tebrik ettiler” ifadeleri, saygı temasını vurgulamaktadır.

#### **3.1.6.9. Elinde Top Tutan Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Altıncı temada yer alan dinleme metninde, yeşil kapüşonlu kıyafetiyle resmedilen bir kız çocuğu karakteri dikkat çekmektedir. Kız çocuğunun elinde bir basketbol topu bulunmakta, uzun kahverengi saçları bağlı bir şekilde tasvir edilmiştir ve yüzünde samimi bir gülümseme yer almaktadır. Çocuğun yanında düşünce baloncukları bulunmaktadır; bu baloncuklardan biri sabah erkenden uyandığını, diğeri sağlıklı öğünlerden oluşan bir yemek düzenini ve sonuncusu ise kahvaltı öğününü temsil etmektedir. Bu detaylar, kız çocuğunun sağlığa önem verdiğini açıkça göstermektedir.

#### **Elinde Top Tutan Kız Çocuk Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Metin, vücuduna saygı duyan bir kız çocuğunu konu aldığından dolayı bu görsel, "saygı değeri" ile ilişkilendirilmektedir (DK, s.205).

#### **3.1.6.10. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Altıncı tema kapsamında yer alan “Neler Öğrendik?” bölümünde, “Neden Abur Cubur Yememeliyim?” başlıklı bir metinde bedenine saygı kavramına vurgu yapılmaktadır. Bu bölümde herhangi bir görsel kullanılmamış olup, metin içeriği üzerinden değer aktarımı gerçekleştirilmiştir.

#### **Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Saygı Değeri**

Metinde yer alan “Abur cuburlar bazı insanları çok şişman ve hatta obez yapabilir. Obezite gittikçe daha çok yaygınlaşan, ciddi bir sağlık sorunudur.” (DK, s.214) ifadeleri, bireyin bedenine saygı göstermesi gerektiğini vurgulamakta ve bu bağlamda saygı değeri ile ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin sağlıklı yaşam alışkanlıkları edinmesi ve beden sağlığına önem vermesi gerektiğini dolaylı bir şekilde ifade etmektedir.

**Tablo 3. 6: Saygı Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS) | (KÇ/KS)  | (KB)                                                                                                                                                                                 | (KD/ATD)                                                                                                                                                                                   |
|----------|----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Saygı/10 | İnsan/23 | Alçak gönüllü olmamak, Başkalarına incelikli davranma, Nezaketli olmanın önemi, Tarihe saygı, Trafikte saygı, Öğretmene saygı, Birilerini tebrik etme, Bedenine saygı, Sağlığa saygı | KD6/ Alçak gönüllü olma, Başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, Diğer insanların kişiliklerine değer verme, Muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme |

Belirtilen ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında "saygı" değeri, toplamda 23 farklı karakter aracılığıyla işlenmiş ve metin içerisinde on ayrı noktada vurgulanmıştır. Kitapta yer alan karakterler insan ve hayvan temsiliyle çeşitlendirilmiştir. İnsan karakterler arasında 22 kişi bulunmaktadır; bunlardan 7'si erkek, 13'ü kadın ve 2'sinin cinsiyeti belirtilmemiştir. Hayvanlar arasında ise bir güvercin karakteri öne çıkmaktadır. "Saygı" değeri, şu kişiler ve varlıklar üzerinden aktarılmaktadır: Güvercin, öğretmen ve öğrenciler, muhafız, Abdülmecid ve İngiliz Muhafız, Şule ve Şule'nin annesi, dolaylı aktarıcılar, sınıfta sırada duran öğrenciler, sağlık görevlileri, elinde top tutan kız çocuk gibi çeşitli semboller ve figürler. Kitapta "saygı" değerinin anlatımı yoğun şekilde belirli bağlamlarda sunulmuştur: alçakgönüllülük eksikliği, başkalarına kibar davranış, nezaketin önemi, tarihi değerlere saygı, trafikte saygı, öğretmene gösterilen saygı, birilerini tebrik etme alışkanlığı, bedenine saygı ve sağlığa duyulan değer gibi sosyal ve bireysel davranış örnekleri üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Saygı değerinin ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında 23 farklı karakter aracılığıyla vurgulanması ve on farklı noktada ele alınması dikkat çekicidir.

### 3.1.7. Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular

#### 3.1.7.1. Orhan, Orhan'ın Annesi Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Orhan karakterinin karakterizasyonu dürüstlük değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Orhan'ın Annesi'nin fiziksel tanımı metin içerisinde doğrudan verilmemekle birlikte, görselde kahverengi uzun saçları, pembe bir kazağı ve kahverengi eteği ile yemek masasında oturduğu görülmektedir. Şaşırmış bir ifadeyle ellerini tabağın yanından kaldırdığı dikkat çekmektedir. Eğitim ve meslek bilgisi hakkında herhangi bir bilgi sunulmamış olup, oturma ve konuşma eylemleri gerçekleştirdiği belirtilmiştir.

### Orhan, Orhan'ın Annesi Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde yer alan “Annesi bu sevimli kediye balıkların başlarını verdi.” (DK, s.13) ve “Pamuk’u çok seven Orhan yerinden fırladı.” (DK, s.14) ifadeleri, sevgi değerinin ön plana çıkarıldığını göstermektedir. Özellikle “sevimli kediye balıkların başlarını verdi” ve “Pamuk’u çok seven Orhan” ifadeleri, karakterlerin sevgi dolu yaklaşımlarını vurgulamakta ve bu değer metin boyunca önemli bir tematik unsur olarak işlendiğini ortaya koymaktadır.

#### **3.1.7.2. Nine Kunduz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

“Komşu Kunduzlar” metninde yer alan Nine Kunduz karakterine ait hiçbir fiziksel tanım belirtilmemiştir.

“Komşu Kunduzlar” metninde yer alan Nine Kunduz karakterine ilişkin herhangi bir fiziksel tanım sunulmamıştır.

### Nine Kunduz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde geçen “Nine kunduz da torunları da bu işe çok sevinmişler.” (DK, s.22) ifadesi, karakterin aile sevgisi bağlamında sevgi değerini taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu ifade, Nine Kunduz’un torunlarına olan bağlılığını ve onların mutluluğu üzerinden kendi sevincini paylaşma özelliğini vurgulamaktadır.

#### **3.1.7.3. Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Birinci temada yer alan serbest okuma metninde” Ailemiz” şiirinde bir erkek çocuğun anlatımı vardır. Bu erkek çocuk, karakteri oluşturmaktadır. Erkek çocuğa ait fiziksel tanım bu şiirin içerisinde bulunmamaktadır. Görsel içerisinde bir aile resmedilmektedir. Burada erkek çocuğun tanımına ulaşılmaktadır. Mavi kazaklı, mavi pantolonlu, kahverengi, saçlı, gülümseyen bir erkek çocuk bulunmaktadır.

### Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Erkek çocuğun karakteri, metindeki sevgi ve bağlılık ifadeleriyle ön plana çıkmaktadır. Şiirde geçen:

“Sık sık gelirler bize,

Gün doğar evimize.

Hasta olsak birimiz

Üzülürüz hepimiz” (DK, s.45) dizeleri, aileye olan bağlılığı ve sevgi değerini vurgulamaktadır. Benzer şekilde,

“Birimizin sevinci

Mutluluğu, erinci,

Hepimize can verir,

Sonsuz heyecan verir.” (DK, s.45) dizeleri de aile içindeki sevgi ve dayanışma duygusunu yansıtmaktadır. Bu ifadeler, erkek çocuğun karakterini niteleyen sevgi değerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

#### **3.1.7.4. Erol’un Annesi Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterinin karakterizasyonu sabır değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

##### Erol’un Annesi Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Erol’un Annesi karakteri, metinde yer alan “O halde sana güveniyorum.” (DK, s.31) ifadesiyle evladına duyduğu derin sevgiyi ortaya koymaktadır. Bu ifade, bir annenin çocuğuna olan güveni ve ona karşı beslediği koşulsuz sevgiyi gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla, Erol’un Annesi’nin sevgi değerine sahip bir karakter olduğu açıkça görülmektedir.

#### **3.1.7.5. Küçük Kardeş, İkinci Kardeş Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterlerin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

##### Küçük Kardeş, İkinci Kardeş Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde geçen “Benim adım ilkbahar, demiş. Size ufak bir armağan getirdim.” (DK, s.51) ve “Haydi çekil bakalım; bak ben geldim, demiş. Sonra çantasından çilek, kiraz, şeftali, erik gibi meyveler çıkarmış. Bunları Toprak Ana’ya sunmuş.” (DK, s.51) ifadeleri, karakterlerin sevgi dolu ve cömert kişiliklerini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle “Size ufak bir armağan getirdim” ifadesi, hediye verme eylemi üzerinden sevgi ve paylaşma değerini vurgulamaktadır. Bu tür eylemler hem karakterlerin birbirleriyle olan

ilişkilerini hem de doğa ile kurdukları bağın sıcaklığını yansıtarak metnin duygusal derinliğini artırmaktadır.

### **3.1.7.6. Koca Çınar, Çam Ağacı Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterlerin karakterizasyonu dostluk değeri ve öz denetim değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

#### **Koca Çınar, Çam Ağacı Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde, sevgi değeri yaşlı çınar ve çam ağacı karakterleri üzerinden işlenmiştir. “Yaşlı Çınar, koca dalları ile çam ağacının başını okşarmış. Bir gün bakmış ki çam ağacı çok üzgün. -Evlât! Neyin var, diye sormuş. Bana derdini anlatmak ister misin?” (DK, s.57) ifadesi, çınarın merhametli ve anlayışlı tavrını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, “Çam ağacı üzgün bir şekilde dallarını sallamış, -Ormandaki kuşlar beni sevmiyor.” (DK, s.57) ifadesi, çam ağacının sevildiğini hissetme arzusunu vurgulamaktadır. Çınar ağacı ise bu duruma karşılık olarak, “Olur mu öyle şey, demiş yaşlı çınar. Kuşlar, ağaçları özellikle senin gibi genç ağaçları çok severler.” (DK, s.57) diyerek sevgi ve güven duygusunu pekiştirmiştir. Çam ağacının gözyaşlarıyla dile getirdiği “Sevmiyorlar işte, diye haykırmış.” (DK, s.58) ifadesi ise bu duygusal bağlamı güçlendirmektedir. Sonbahar geldiğinde yapraklarını döken çınar ağacına yuva yapan kuşların ayrılmasıyla çam ağacı bir nebze mutluluk hissetmiş ve “Evet, ne mutlu bana, demiş.” (DK, s.60) şeklinde sevincini ifade etmiştir. Bu bağlamda metinde sevilme, sevildiğini hissetmek ve merhametli olmak gibi unsurlar bir arada ele alınmış ve sevgi değeri ile ilişkilendirilmiştir.

### **3.1.7.7. Sevinen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

“Güneş Uykuda” metninde yer alan resimde dört çocuk görülmektedir. Bunların öğrenci olduğu “Bu ses okula giderken üşüyen bir çocuktan geliyordu.” ifadesiyle bilinmektedir. Üzerlerinde yeşil forma, kahverengi etek ve kahverengi pantolon bulunmaktadır. Görsel de iki kız, iki erkek çocuğu vardır. Kızların saçının birisi uzun, birisi kısadır. Erkeklerden birisi tekerlekli sandalyededir. Güneşin açtığını gördüklerinden sevinmektedirler.

Metinde yer alan "Güneş Uykuda" başlıklı bölümde, dört çocuğun sevgi değeri üzerinden karakterize edildiği görülmektedir. Görselde, yeşil forma, kahverengi etek ve

pantolon giymiş, ikisi kız ikisi erkek olmak üzere dört öğrenci bulunmaktadır. Kızlardan birinin saçları uzun, diğerinin ise kısadır; erkeklerden biri tekerlekli sandalyede yer almaktadır. Çocukların güneşin açtığını fark ettiklerinde sevinçle dolduğu ifade edilmiştir.

#### Sevinen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metindeki “İnsanlar Güneş’in uyandığını gördüklerinde gerçekten çok sevindiler.” (DK, s.67) cümlesi, sevgi değerini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Bu ifade, çocukların mutluluğunu ve doğaya duydukları sevgiyi yansıtan önemli bir anlatım olarak öne çıkmaktadır.

#### **3.1.7.8. Kardan Adam Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

İkinci temada yer alan “Kardan Adamın Şarkısı” adlı metinde, çocukların yaptığı bir kardan adam tasvir edilmektedir. Kardan adamın fiziksel özellikleri görselde detaylı bir şekilde aktarılmıştır; boynunda sarı bir atkı, burnunda büyük bir havuç ve kafasında siyah bir şapka bulunmaktadır. Bahçede konumlanmış olan kardan adamın elinde bir süpürge yer almakta, çevresinde kar yağışı devam ederken çocuklar oyun oynamaktadır. Bu esnada kardan adam, sevinmek eylemini gerçekleştirmektedir.

#### Kardan Adam Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde geçen;

“Kar yağıyor lapa lapa

Kar, oyundur çocuklara...”

Söyledikçe neşelendi, neşelendikçe söyledi.” (DK, s.81) ifadeleri, kardan adam karakterinin sevgi değerini ön plana çıkarmakta ve metnin duygusal yönünü güçlendirmektedir.

#### **3.1.7.9. Türkiye Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Türkiye Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Türkiye karakterini oluşturan temel unsurlardan biri olan sevgi değeri, metinde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

“Tüm dünyaya kucak açtık,

Herkese yeter sevgimiz.” (DK, s.86) ifadesi, Türkiye'nin hoşgörüsü ve tüm insanlara karşı beslediği sınırsız sevgi anlayışını vurgulamaktadır. Bu değer, ülkenin kültürel yapısında önemli bir yer tutmakta ve toplumsal dayanışma ile evrensel barışa olan inancını ortaya koymaktadır.

#### **3.1.7.10. Hacivat Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Hacivat bu metinde iki görselde resmedilmektedir. Yeşil gömlekli, yeşil turuncu şapkalı, sakallı, ellerini havaya kaldırarak konuşuyor eylemi gerçekleştiren bir kişi olarak resmedilmektedir. Yürüme, konuşma eylemleri gerçekleştirmektedir. Mesleği hakkında bir bilgi yoktur.

Hacivat, bu metinde iki farklı görselde tasvir edilmektedir. Yeşil gömlek, yeşil ve turuncu renklerden oluşan bir şapka ile resmedilmiş, sakallı bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Ellerini havaya kaldırarak konuşma eylemini gerçekleştiren Hacivat, aynı zamanda yürüme ve konuşma gibi eylemleri sergilemektedir. Ancak mesleği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

#### **Hacivat Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde yer alan “Benim güzel komşularım, arzulayıp size geldim.” (DK, s.94) ifadesi, Hacivat'ın karakterini niteleyen sevgi değerini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle “Benim güzel komşularım” şeklindeki hitap biçimi, onun sevgiyi ve bağlılığı ön plana çıkaran bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

#### **3.1.7.11. Şehzade Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Üçüncü temada yer alan “Fatih Sultan Mehmet” adlı bölümde, şehzade Mehmet'in fiziksel özellikleri görseller aracılığıyla tanımlanmaktadır. Görselde, elinde bir harita tutan ve endişeli bir ifadeyle bakan şehzade, yeşil kaftanı ve başındaki sarığı ile tasvir edilmiştir. Siyah sakalları, iri ve siyah gözleri, çatık kaşlarıyla dikkat çeken karakter, ulağın getirdiği haber üzerine atına binerek elini ileriye doğru kaldırmış bir şekilde gitme eylemini gerçekleştirmektedir. Metinden hareketle şehzade olduğu anlaşılan Mehmet'in konuşma ve ata binme gibi eylemleri de gözlemlenmektedir.

### Şehzade Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Şehzade Mehmet'in sevgi değeri, metin içerisindeki ifadelerle öne çıkmaktadır. “Şehzade Mehmet, hafifçe sendeledi. Başını önüne eğdi., gözleri yaşardı.” (DK, s.101) ve “Beni seven, arkamdan gelsin.” (DK, s.101) gibi cümleler, onun babasına duyduğu derin sevgiyi yansıtmaktadır. Ayrıca, “Babasının ölüm haberini alan şehzade ne yapmış?” (DK, s.101) sorusu, metnin etkinlik kısmındaki 2. Etkinlik bölümünde sevgi değerini temsil eden bir unsur olarak yer almaktadır. Bu bağlamda, şehzade Mehmet'in karakteri sevgi değeri ile nitelendirilmektedir.

### **3.1.7.12. Satıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Üçüncü tema kapsamında, “Neler öğrendik?” başlığı altında Nasrettin Hoca ile Satıcı arasında geçen bir diyalogda, Satıcı karakteri hakkında bazı bilgiler yer almaktadır. Satıcıya dair herhangi bir fiziksel tanımlama yapılmamakla birlikte, mesleğinin pazarcılık olduğu belirtilmiştir. Metinde Satıcı'nın konuşma eylemi gerçekleştirdiği görülmektedir.

### Satıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Karakterin sevgi değerini yansıtan ifadeler arasında, “Hoca Efendi demiş. O dediğin sıradan bir kuş değil. Allah'ın özene bezene yarattığı bir papağan.” (DK, s.114) ifadesi dikkat çekmektedir. Özellikle “Allah'ın özene bezene yarattığı bir papağan” ifadesi, Satıcı'nın doğaya ve yaratılmış olana duyduğu sevgi değerini ön plana çıkarmaktadır.

### **3.1.7.13. Nasrettin Hoca Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Üçüncü tema kapsamında yer alan “Neler öğrendik?” başlığı altında, Nasrettin Hoca ile bir satıcı arasında geçen bir diyalog bulunmaktadır. Bu metinde, Nasrettin Hoca'ya dair herhangi bir fiziksel tanımlama yapılmamış olup karakterin özellikleri dolaylı olarak diyalog üzerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, parçanın sonunda yer alan B etkinliği kısmında sorulan sorular ile sevgi değerinin zıttı arasında bir ilişki kurulmaktadır.

### Nasrettin Hoca Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde Nasrettin Hoca karakteri için “Hoca neden sinirlenmiş?” sorusu üzerinden karakterin duygusal tepkilerine yer verilmektedir: (DK, s.114).

#### **3.1.7.14. Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Mehmet Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Mehmet karakterinin sevgi değeriyle ilişkilendirilmesi, metindeki ifadeler üzerinden açık bir biçimde ortaya konmaktadır. Özellikle, “Mehmet sevinçle bağırdı. Çünkü en çok onu merak ediyordu.” (DK, s.118) cümlesi, karakterin duygusal yoğunluğunu ve sevgi temelli bir bağ kurma eğilimini yansıtmaktadır.

#### **3.1.7.15. Merve Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Dördüncü temada yer alan "Atatürk'ün Hayatı" adlı metinde, Merve karakterinin fiziksel özellikleri görsel üzerinden tanımlanmaktadır. Siyah uzun saçları olan ve mavi tokalı bir çocuk olarak tasvir edilen Merve, elleri havada ve konuşma eylemi gerçekleştiren bir öğrenci olarak sınıf ortamında yer almaktadır.

#### **Merve Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde, Merve'nin sevgi değerini yansıtan ifadeler dikkat çekmektedir. Özellikle, “Atatürk'ü ve Türk milletinin bizim için yaptıklarını öğrendim. Atatürk'ü ve emeği geçenleri çok seviyorum.” (DK, s.130) cümlesi, Merve'nin Atatürk'e ve katkı sağlayanlara duyduğu sevgiyi açıkça ortaya koymakta ve bu değerle örtüşmektedir.

#### **3.1.7.16. Atatürk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Atatürk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri başlığı altında, dördüncü temada yer alan “Atatürk'ün Çocuk Sevgisi” dinleme metninin 4. ve 5. etkinliklerinde sevgi değeri ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, Atatürk'e ait bir fotoğraf verilmekte ve fotoğrafta Atatürk asker kıyafetleri içerisinde görülmektedir.

#### **Atatürk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde yer alan “Gazi, yanına sokulan çocuğu yakaladı, gülümseyerek ona adını sordu.” (DK, s.143) ve “Atatürk, küçük çocuğa sevgiyle baktı.” (DK, s.143) ifadeleri, Atatürk'ün sevgi değerini yansıtan önemli örnekler olarak sunulmaktadır. Özellikle “Gülümseyerek ona adını sordu” ve “Sevgiyle baktı” ifadeleri, Atatürk'ün çocuklara olan sevgisini ve şefkatini açıkça göstermektedir.

### **3.1.7.17. Vatan Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Vatan Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metindeki “Bağımsızlığımız için tüm imkanlarını kullanarak mücadele ettiklerini görmek beni daha çok duygulandırıyordu.” (DK, s.146) ifadesi üzerinden vatan sevgisi vurgulanmaktadır. Bu ifade, bağımsızlık mücadelesine duyulan derin bağlılığı ve vatan sevgisini güçlü bir şekilde ifade etmektedir.

### **3.1.7.18. Dede ve Kız Çocuğu Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Beşinci temada yer alan “Tutumlu Ol” şiirinde, sevgi değerini temsil eden bir dede ve küçük bir kız çocuğu tasvir edilmektedir. Şiirdeki dede karakteri, saçsız, gözlüklü ve bıyıklı olarak betimlenmiş olup, mutlu bir yüz ifadesine sahiptir. Yeşil gömlek ve kahverengi pantolon giymekte olan dedenin elinde bir baston bulunmaktadır. Kız çocuğu ise sarı ve uzun saçlarıyla, mor tişörtü ve yeşil pantolonu ile dikkat çekmektedir. Elinde bir kumbara taşıyan kız çocuğu, dedesinden harçlık aldığı için sevinç dolu bir tavır sergilemektedir.

#### **Dede ve Kız Çocuğu Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde, dede ile torunun arasındaki sevgi bağı görsel olarak vurgulanmış ve bu bağın önemine işaret edilmiştir (DK, s.152).

### **3.1.7.19. Ekmek Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Ekmeğin fırınlanmış haline dair herhangi bir fiziksel görsel paylaşılmamış, bunun yerine ekmek, un olmadan önceki haliyle buğday olarak tasvir edilmiştir.

#### **Ekmek Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde yer alan;

“Güzel kokulu ekmek!

Olmaz seni sevmemek.

Sensin yemeklere baş,

Her yemeğe arkadaş.” (DK, s.165) ifadeleri, ekmeğin yemek kültüründeki önemini ve ona duyulan sevgiyi vurgulamaktadır. Özellikle “Olmaz seni sevmemek” ifadesi, ekmeğin sevgi değeriyle ilişkilendirildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

#### **3.1.7.20. Alışveriş Yapan Kadın ve Erkek Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Beşinci temada yer alan “Bilinçli tüketiyorum” dinleme metninin dördüncü etkinliğinde, bir kadın ve bir erkek karakterin yer aldığı bir karikatür bulunmaktadır. Kadının üzerinde pembe bir elbise, erkeğin üzerinde ise mavi bir ceket resmedilmiştir. Her iki karakter de şaşkın bir ifade ile etrafa bakmaktadır.

##### Alışveriş Yapan Kadın ve Erkek Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde geçen, “Eyvah, oğlumuz kayıp! Ömeerr Ömeerr!” (DK, s.173) ifadeleri, evlat kaybetme endişesini yansıtarak sevgi değerini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına duyduğu derin sevgi ve bağlılığı etkili bir şekilde ortaya koymaktadır.

#### **3.1.7.21. Şule’nin Babası Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

“Şule Piknikte” adlı metinde Şule’nin babası, kahverengi saçlı, bıyıklı ve kahverengi süveterli bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Babasının arabalarına piknik malzemelerini yerleştirdiği bir görsel ile karakteri desteklenmektedir.

##### Şule’nin Babası Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde yer alan “Aferin Şule. Bugün sen ve arkadaşların çok faydalı şeyler yaptınız. Ülkesini seven herkes böyle davranmalı. Sizinle gurur duyuyorum.” (DK, s.177) ifadesi, babanın çocuklara duyduğu gururu ve sevgiyi açıkça ortaya koymaktadır. Bu ifadeler, Şule’nin babasının sevgi değerini ön plana çıkararak, onun çocuklarla kurduğu olumlu ilişkiyi ve ülkesine olan bağlılığını vurgulamaktadır. Sayfa numarası ve referanslar metnin güvenilirliğini artırmaktadır.

#### **3.1.7.22. Yağız ve Yağız’ın Öğretmeni Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Yağız karakterinin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Yağız'ın Öğretmeni, görselde kahverengi saçlı, pembe gömlek ve mavi etek giymiş, gülümseyen yüz ifadesiyle resmedilmektedir. Aynı zamanda bir sahnede Yağız'a sarıldığı görülmektedir.

#### Yağız ve Yağız'ın Öğretmeni Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde, Yağız'ın “Şaşkınlığım geçince içime bir sevinç doldu: -Oyuncak telefon mu, diye bağırarak fırladım.” (DK, s.219) ve “Öğretmenimiz çalışmamı çok beğendi. Yağız, konuyu iyi anlattı.” (DK, s.221) ifadeleri, sevgi değerini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle “İçime bir sevinç doldu” ve “Çalışmamı çok beğendi” gibi cümleler, karakterler arasındaki sevgi bağı ve pozitif duygusal etkileşimi vurgulamaktadır.

#### **3.1.7.23. Hastalanan Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde, yedinci temada yer alan dinleme metninde hastalanan bir çocuğun iyileşme süreci ele alınmaktadır. Çocuğun, doktoruna gülümseyen bir yüzle bakması, metinde sevgi değerinin ön plana çıktığını göstermektedir (DK, s.237). Gülümseme, burada sevgi ve minnettarlık duygularını ifade eden önemli bir sembol olarak kullanılmaktadır.

#### Hastalanan Erkek Çocuk Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metinde, hasta çocuk ile doktor arasındaki sevgi bağı görsel olarak etkileyici bir şekilde ifade edilmiştir. (DK, s.237). Bu bağ, metnin duygusal derinliğini artırarak okuyucunun karakterle empati kurmasını sağlamaktadır.

#### **3.1.7.24. Emre, Emre'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri**

Emre karakterinin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Emre'nin Annesi, siyah uzun saçlı, pembe tişörtlü ve gri etekli olarak tasvir edilmiştir. Anne ve oğul, birbirlerine sarılmış ve neşe içinde gülümserken resmedilmiştir. Annesi, Emre'nin dışarı çıkabilmesi için sürekli destek sağlamakta ve sevinçli, merhametli bir düşünce yapısına sahip olduğu metinde açıkça vurgulanmaktadır.

#### Emre, Emre'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sevgi Değeri

Metindeki ifadeler, anne ve çocuk arasındaki sevgi ilişkisini ön plana çıkarmaktadır. Örneğin; “Oğlum, sen de git. İyice sıkıldın, senin için değişiklik olur.”

(DK, s.240) ve “Annesini ve arkadaşlarını üzmemek için bu teklifi kabul etmek zorunda kaldı.” (DK, s.241) gibi cümleler, annenin çocuğuna gösterdiği anlayış ve desteği ifade etmektedir. Ayrıca, “Ertesi sabah annesi, Emre’nin çantasını hazırladı. Yiyecek bir şeyler koydu.” (DK, s.241) ve “Emre içeri girer girmez annesinin boynuna sarıldı.” (DK, s.243) gibi ifadeler, anne ve oğul arasındaki sıcak ilişkiyi pekiştirmektedir. “Evet yavrum, doğru olan bu zaten. Ben çocukluğumu doyasıya yaşamayı istiyorum.” (DK, s.243) ifadesi ise annenin çocuğunun mutluluğunu önceliklendirdiğini göstermektedir. Resimde de anne ve çocuğun neşe içinde birbirine sarıldığı görülmektedir (DK, s.243). Tüm bu ifadeler ışığında, Emre ve Emre’nin Annesi karakterlerini niteleyen temel değerın sevgi olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

#### **3.1.7.25. Oğuz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Sekizinci temada yer alan “Boya Kalemleri” adlı metinde Oğuz karakteri görsellerde fiziksel özellikleriyle tasvir edilmektedir. Kırmızı kazak ve mavi pantolon giymekte olan Oğuz’un gözleri yeşil, saçları ise kahverengidir. Düzenli bir yapıya sahip olan Oğuz’un tüm eşyaları masasının üzerinde düzenli bir şekilde bulunmaktadır. Oğuz’un kardeşi Tuğçe, sürekli olarak Oğuz’un kalemlerini kaybedip uçlarını kırmaktadır. Bu durumdan rahatsızlık duyan Oğuz, annesiyle konuşarak çözüm arayışına girmektedir. Karakterin gerçekleştirdiği eylemler arasında eşyalarını düzenlemek ve iletişim kurmak yer almaktadır.

#### **Oğuz Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Metinde geçen “Oğuz bu fikri beğendi. Hem belki böylece Tuğçe hatasını da anlardı.” (DK, s.265) ifadesi, Oğuz’un sevgi değerini vurgulamaktadır. Özellikle “Bu fikri beğendi” cümlesi, karakterin kardeşine karşı duyduğu anlayış ve sevgi dolu yaklaşımı ön plana çıkarmaktadır.

#### **3.1.7.26. Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri**

Sekizinci tema kapsamında yer alan serbest okuma metni “Sihirli Sözcükler”de yazar, sevgi ifadelerine vurgu yapmaktadır. Metinde fiziksel bir tanımlama yapılmamakla birlikte, dolaylı aktarıcı karakter üzerinden sevgi değeri ön plana çıkarılmaktadır.

### Dolaylı Aktarıcı Karakterini Niteleyen Sevgi Değeri

Metindeki özellikle “Bu sihirli sözcükleri kullanırsanız daha kolay arkadaşlık kurabilir, daha sevilen bir insan olabilirsiniz.” (DK, s.275) ifadesi, sevgi değerinin önemini vurgulayan bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Bu cümle, bireyler arası ilişkilerde sevgi ve samimiyetin rolünü dolaylı bir şekilde ifade etmektedir.

**Tablo 3. 7: Sevgi Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS) | (KÇ/KS)  | (KB)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | (KD/ATD)                                                                                    |
|----------|----------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| Sevgi/31 | İnsan/37 | Hayvan sevgisi, Aile sevgisi, Evlada güven, Armağan veren, Merhametli olma, Sevildiğini hissedememe, Değer verme, Doğa sevgisi, Arkadaş sevgisi, Sevildiğini hissetme, Güneş sevgisi, İnsan sevgisi, Çocuk sevgisi, Keyiflenmek, Komşu sevgisi, Baba sevgisi, Padişah sevgisi, Bir şeyden üzüntü duyma, Hoşa gitmeyen bir durum, Tarih sevgisi, Vatanı savunanları sevmek, Çocuk sevgisi, Halk sevgisi, Ekmek sevgisi, Çocuklarla gurur duyma, Ebeveynle bir arada eğlenmek, Öğrenci sevgisi, Doktor sevgisi, Anne sevgisi, Kardeş sevgisi, Arkadaşlık sevgisi | KD7/ Aile birliğine önem verme, Fedakârlık yapma, Güven duyma, Merhametli olma, Vefalı olma |
|          | Hayvan   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                             |
|          | Bitki    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                             |
|          | Nesne    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                             |

İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında "sevgi" değeri, toplamda 37 farklı karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde otuz bir ayrı noktada vurgulanmaktadır. Kitabın karakter çeşitliliği oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir; insanlardan hayvanlara, bitkilerden nesnelere kadar çeşitli temsil türleri bulunmaktadır. İnsan karakteri açısından toplamda 30 kişi yer alırken, bunların 18'i erkek, 11'i kadın, 1'inin ise cinsiyeti belirtilmemiştir. Bunun yanı sıra bir hayvan, iki bitki ve dört nesne karakteri de yer almaktadır. Sevgi teması, metinde şu karakterler aracılığıyla yansıtılmıştır: Orhan, Orhan'ın Annesi, Nine Kunduz, Erkek Çocuk, Erol'un Annesi, Küçük Kardeş, İkinci Kardeş, Yaşlı Çınar, Çam Ağacı, Sevinen Çocuklar, Kardan Adam, Türkiye, Hacıvat, Şehzade Mehmet, Satıcı, Nasrettin Hoca, Mehmet, Atatürk, Vatan, Merve, Dede ve Kız Çocuğu, Ekmek, Alışveriş Yapan Kadın ve Erkek, Yağız ve Yağız'ın Öğretmeni, Hastalanan Erkek Çocuk, Emre'nin Annesi, Emre, Oğuz ve Dolaylı Aktarıcı. Kitap, sevgi değerini geniş bir bağlamda sunmaktadır. Hayvan sevgisi, aile sevgisi, çocuklarla gurur duyma gibi bireysel ve sosyal davranış kalıpları aracılığıyla sevgi teması işlenmiştir. Öne çıkan diğer bağlamlar arasında evlada güven duyma, armağan verme, merhametli olma, sevildiğini hissetme ya da hissedememe gibi duygu durumları ile doğa sevgisi, arkadaşlık

sevgisi ve tarih sevgisi gibi konular yer alır. Ayrıca komşu sevgisi, ebeveynlerle eğlenme, doktor sevgisi, öğrenci sevgisi ve baba sevgisi gibi çeşitli alt temalar da bulunmaktadır.

### **3.1.8. Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.8.1. Orhan, Veteriner Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Orhan karakteri, dürüstlük değeri çerçevesinde ele alındığı için bu bölümde tekrar edilmemiştir. Veteriner karakteri ise beyaz önlüklü, eldivenli, kahverengi saçlı bir erkek olarak tanımlanmış ve mesleği veterinerlik olarak belirtilmiştir.

#### Orhan, Veteriner Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan ifadeler, sorumluluk değerinin karakterler üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, Orhan'ın “Eğer bugün de balık tutamazsam çok mahcup olacağım.” (DK, s.13) ifadesi, kişisel sorumluluk bilincini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, veterinerin “Bu hayvan zehirlenmiş. Verdiğim ilaçlarla yakında iyileşir.” (DK, s.14) ifadesi, mesleki sorumluluğunu ve çözüm odaklı yaklaşımını göstermektedir. Her iki karakterin söylemleri, sorumluluk değerinin metindeki tematik yapı içerisindeki önemini desteklemektedir.

#### **3.1.8.2. Erol Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Erol karakterinin karakterizasyonu sabır değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Erol Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan; “Merak etme anne, güvenini boşa çıkarmam.” (DK, s.31) ve “Merak etme anneciğim. Onlara çok iyi bakacağım.” (DK, s.32) ifadeleri, Erol karakterinin sorumluluk değerine vurgu yapmaktadır. Bu cümleler, Erol'un annesine karşı duyduğu güveni koruma isteğini ve kendisine verilen görevleri yerine getirme konusunda gösterdiği kararlılığı açıkça ortaya koymaktadır. Metindeki bu ifadeler, sorumluluk değerinin bireyin ilişkilerindeki önemini ve güven temelli bir yaklaşımın nasıl şekillendiğini profesyonel bir şekilde yansıtmaktadır.

#### **3.1.8.3. Güneş Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Bu karakterinin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Güneş Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan “Her gün insanlar kalkmadan önce Dünyayı aydınlatıp ısıtmaktan bıkmıştı.” (DK, s.65) ifadesi, sorumluluk değerini açık bir şekilde ön plana çıkarmaktadır. Güneş’in düzenli olarak üstlendiği görevi yerine getirme sürecinde yaşadığı yorgunluk ve bıkkınlık hali, sorumluluk kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, Güneş’in görev bilinci ve sürekli olarak yerine getirdiği işin önemine vurgu yapılmaktadır. Söz konusu ifade, bireyin sorumluluklarını yerine getirirken karşılaşılabileceği zorluklara rağmen bu görevleri sürdürme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

#### **3.1.8.4. Karagöz Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Bu karakterinin karakterizasyonu dürüstlük değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Karagöz Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan; “Hacivat’la sokaklarda mâni söyleyip para kazanacaktım. Sana da elbiselik kumaş alacaktım.” (DK, s.93) ifadesi, çalışarak bir şeyler elde etme çabasını ve bu çabanın başkalarına yönelik bir sorumluluk bilinciyle ilişkilendirildiğini göstermektedir. Burada geçen “Para kazanacaktım. Sana da elbiselik kumaş alacaktım.” cümlesi, Karagöz’ün sorumluluk değerini temsil eden bir örnek olarak değerlendirilebilir.

#### **3.1.8.5. Ulak Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Üçüncü tema kapsamında yer alan “Fatih Sultan Mehmet” adlı metinde, Ulak karakteri mavi bir kaftan ve başında mavi bir fes ile tasvir edilmiştir. Çantalı ve bıyıklı bir erkek olarak betimlenen Ulak, yanında kahverengi bir at bulundurmaktadır. Ayrıca, Şehzade Mehmet’in önünde eğilme pozisyonunda resmedilmiştir. Metinde, Ulak karakteri verilen vazifeyi yerine getirme ve konuşma eylemleri gerçekleştirmektedir. Mesleki bilgisine bakıldığında, kendisinin ulak olduğu ifade edilmektedir.

#### Ulak Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde geçen “Şehzade’mize önemli bir haber getirdim. Hemen kendilerini görmeliyim.” (DK, s.99) ve “Şehzade’m! Size kötü bir haber getirdim. Hünkarımız babanız Murat Han sizlere ömür...” (DK, s.100) ifadeleri, Ulak karakterinin sorumluluk değerini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle “Hemen kendilerini görmeliyim” ve “Size kötü

bir haber getirdim” gibi ifadeler, karakterin görev bilinci ve sorumluluk anlayışını açıkça ortaya koymaktadır.

### **3.1.8.6. Atatürk Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Dördüncü temada yer alan dinleme metni olan “Atatürk’ün Çocuk Sevgisi” adlı metnin 6. etkinliğinde, Atatürk’e ait konuşmalar ve bir resmi kullanılmaktadır. Resimde, Atatürk kırılmış saçları ve bıyığıyla tasvir edilmektedir. Metinde yer alan ifadeler, Atatürk’ün sorumluluk değerini vurgulayan sözlerini ön plana çıkarmaktadır.

#### Atatürk Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

“Küçük hanımlar, küçük beyler! Kendinizin ne kadar önemli, değerli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şey bekliyoruz.” (DK, s.144) ve “Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin İnsanlık görevidir.” (DK, s.144) ifadeleri, bireylerin vatanına karşı sorumluluk taşıması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. “Sizlerden çok şey bekliyoruz” ve “Hepimizin İnsanlık görevidir” gibi ifadeler, çocukların gelecekteki rolünü vurgularken aynı zamanda toplumun ortak sorumluluğunu da işaret etmektedir.

### **3.1.8.7. İtfaiye Eri, İtfaiyeciler Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metinde yer alan görsellerde, bir itfaiye binasının içerisinde bulunan itfaiyeciler tasvir edilmektedir. İtfaiyecilerden biri elinde telefon tutarken şaşkın bir şekilde görülmekte, üzerinde gri ve sarı renkte bir kıyafet bulunmaktadır. Görsellerde ayrıca iki itfaiye aracının yer aldığı ve iki itfaiyecinin bir tilkiyi kurtarmaya çalıştığı bir sahne resmedilmektedir. Bu sahnede itfaiyeciler, bir tepenin başında durarak tilkiye ulaşmaya çalışmaktadır. Görsellerin detayları incelendiğinde, itfaiyecilerin meslekleri ve görevleri açıkça anlaşılmaktadır. Karakterlerin telefonla iletişim kurma ve kurtarma eylemleri gerçekleştirilmesi, mesleklerinin gerektirdiği sorumluluk değerini ön plana çıkarmaktadır.

#### İtfaiye Eri, İtfaiyeciler Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde geçen “Birilerinin itfaiyecilerin yardımına ihtiyacı var.” (DK, s.158) ve “İtfaiyeciler bu görevlerini başarıyla tamamlıyorlar.” (DK, s.159) ifadeleri, itfaiyecilerin üstlendikleri görevlerdeki sorumluluk bilincini vurgulamakta ve bu değerlerin mesleklerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir.

### **3.1.8.8. Su Testili Çiftçi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Beşinci temada yer alan “Ekmek” adlı şiirde, beyaz gömleği ve yeşil pantolonuyla buğday tarlasında tasvir edilen çiftçi figürü, sorumluluk değerini ön plana çıkaran bir karakter olarak resmedilmiştir. Elinde büyük bir su testisiyle tasvir edilen çiftçinin yorulmuş olduğu gözlemlenmektedir.

#### **Su Testili Çiftçi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Şiirde geçen;

“Çiftçi eker tarlayı,

Sonra eker buğdayı.

Boy verir azar azar,

Saplar gittikçe uzar.” (DK, s.165) dizeleri, çiftçinin görevlerini yerine getirme konusundaki kararlılığını ve sorumluluk bilincini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle “Çiftçi eker tarlayı” ifadesi, çiftçinin çalışkanlığı ve sorumluluk değerine vurgu yaparak metnin ana temasını güçlendirmektedir.

### **3.1.8.9. Alışveriş Yapan Aile Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Beşinci temada yer alan “Bilinçli Tüketiyorum” dinleme metninde, alışveriş yapan bir aile tasvir edilmektedir. Ailenin alışveriş arabasında bir kız çocuğu bulunmaktadır. Kız çocuğu pembe tişört ve mavi pantolon giymiş, sarı saçları iki yandan bağlı şekilde babasına bakmaktadır. Anne mor kazak ve mavi pantolon giymiş olup uzun kahverengi saçlarıyla elinde bir kalem ve liste tutmaktadır. Baba ise yeşil tişört ve kahverengi şort giymekte, anneye karşılıklı konuşmaktadır. Karakterlerin eğitim ve meslek bilgileri metinde yer almamaktadır.

#### **Alışveriş Yapan Aile Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metindeki aile resmi, bilinçli tüketim bağlamında sorumluluk değeriyle ilişkilendirilmiştir (DK, s.170). Metinde yer alan “Gezegenimizin sağlıklı kalabilmesi için hepimizin sorumluluğu neymiş?” (DK, s.171) ve “Çevreyi korumak için en etkili hareket neymiş?” (DK, s.171) gibi sorular aracılığıyla yazar, dolaylı bir aktarım yöntemiyle sorumluluk değerini vurgulamıştır. Dinleme metnine bağlı birinci etkinlikte bu sorular üzerinden sorumluluk bilinci işlenmiştir.

### **3.1.8.10. Şule ve Şule'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Bu karakterlerin karakterizasyonu saygı değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Şule ve Şule'nin Annesi Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Şule ve Şule'nin annesi karakterleri, metinde sorumluluk değeriyle ilişkilendirilen çeşitli ifadelerle tanımlanmıştır. Örneğin, “Hemen banyoya giderek elini yüzünü yıkadı. Dişlerini fırçaladı.” (DK, s.175) ifadesi, bireysel hijyen ve düzenli yaşam alışkanlıklarına dikkat çekmektedir. Ayrıca, “Annesi piknik için hazırlık yapıyordu.” (DK, s.175) cümlesi, planlama ve organize olma yeteneğini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, “Ayrıca bundan sonra çevremizin kirlenmesine izin vermeyelim. Yerlere çöp atmaları uyaralım. Yaptıklarının yanlış olduğunu söyleyelim.” (DK, s.177) ifadesi, çevre bilinci ve toplumsal sorumluluk değerine işaret etmektedir. Bu karakterlerin davranışları, bireysel ve toplumsal sorumluluk anlayışını temsil eden örnekler olarak metinde yer bulmaktadır.

### **3.1.8.11. Çevre Temizliği Yapan Çocuk Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

“Şule Piknikte” adlı metinde yer alan bir görselde, kirlenmiş bir piknik alanı tasvir edilmiştir. Görselde her yer çöp içerisinde olup, iki kız ve iki erkek çocuk, ellerinde sarı eldivenleri, poşetleri ve ağızlarında maskeleri ile çevre temizliğini gerçekleştirmektedir.

#### **Çevre Temizliği Yapan Çocuk Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metinde geçen “Ayrıca bundan sonra çevremizin kirlenmesine izin vermeyelim. Yerlere çöp atmaları uyaralım. Yaptıklarının yanlış olduğunu söyleyelim.” (DK, s.177) ifadesi, çocukların çevreye karşı duyarlılıklarını ve sorumluluk değerini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle “Yaptıklarının yanlış olduğunu söyleyelim” cümlesi, bu sorumluluk değerinin vurgulanmasına önemli bir katkı sağlamaktadır.

### **3.1.8.12. İlk Yardım Yapan Sağlık Çalışanları Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Altıncı temada yer alan “İlk Yardım” adlı metinde, insan sağlığına duyulan sorumluluğu temsil eden dört sağlık personeli resmedilmiştir. Bu sağlık çalışanları, mavi kıyafetler giymiş olup ikisi erkek, ikisi kadın olarak tasvir edilmiştir. Kadınlardan birinin

saçları kahverengi ve uzunken, diğerinin mavi başörtüsü bulunmaktadır. Erkek sağlık çalışanları, kadın meslektaşlarına doğru bakmakta ve ellerinde ilk yardım çantaları taşımaktadır. Yerde bir ilk yardım maketi bulunmakta ve sağlık çalışanları kalp masajı yapma eylemi gerçekleştirmektedir.

#### İlk Yardım Yapan Sağlık Çalışanları Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metindeki görsel, insan sağlığına duyulan sorumluluk bağlamında ele alınmış ve sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir (DK, s.187).

#### **3.1.8.13. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metinde dolaylı aktaran karakterine ilişkin herhangi bir fiziksel tanım yapılmamış, ancak yazarın dolaylı aktaran olduğu belirtilmiştir.

#### Dolaylı Aktaran karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metindeki “Ayrıca çevremizdekileri de trafik kurallarına uymaları konusunda uyarmalıyız.” (DK, s.188) ifadesi, sorumluluk değeriyle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Burada yer alan "trafik kurallarına uymaları konusunda uyarmalıyız" ifadesi, bireyin çevresine karşı sorumluluk bilincini ve toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik katkısını vurgulamaktadır.

#### **3.1.8.14. Sağlık Görevlisi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu saygı değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Sağlık Görevlisi Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Sağlık görevlisi karakterinin sorumluluk değeri, toplum sağlığını ön planda tutan bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu bağlamda, metinde yer alan “Biraz sonra olacağın aşı ile hepatit hastalığına karşı güçlenmiş olacaksınız. Bu aşının içindeki gözle görünmeyen koruyucular, yine gözle görünmeyen hepatit virüsüne karşı sizi koruyacak.” (DK, s.199) ifadesi, bireylerin sağlıklarını koruma ve toplum sağlığını iyileştirme konusundaki sorumluluğu açıkça vurgulamaktadır. Sağlık görevlisinin bu açıklaması, bireylerin sağlık bilincini artırmayı ve onları koruma altına almayı hedefleyen bir sorumluluk anlayışını yansıtmaktadır. Bu değer, bireylerin güvenliğini temin etmekle birlikte, toplumsal dayanışma ve sağlık hizmetlerinde etik bir duruşun önemini de ortaya koymaktadır.

### **3.1.8.15. Metecik, Pantolon, Ayakkabı, Çorap, Kitap, Defter ve Kalem Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Altıncı temada yer alan serbest okuma metni “Mete’nin Eşyaları” adlı şiirde, Mete'nin eşyalarının onu şikâyet ettiği bir durum tasvir edilmektedir. Mete'nin fiziksel özellikleri görselde detaylı bir şekilde verilmiştir; yeşil tişört, kahverengi şort, gri ayakkabılar, kahverengi saçlar ve şaşkın bakışlarıyla dikkat çeken bir çocuk olarak resmedilmektedir. Karşısında mavi renkli, yıpranmış ve şaşkın gözlerle Mete’ye bakan bir pantolon bulunmaktadır. Ayakkabılar ise eskimiş ve kenarları kopmuş bir halde, yine şaşkın bir ifadeyle ellerini kaldırmaktadır. Kırmızı bir çorap ise kaşlarını kaldırmış ve ellerini açmış bir şekilde tasvir edilmiştir. Diğer görselde, sarı bir defter ellerini beline koymuş ve Mete’ye doğru bakmaktadır. Eşyaların genel olarak gülümseyen ifadelerle ellerini havaya kaldırdığı görülmektedir, aynı şekilde Mete de gülümsemektedir. Metinde yer alan bu detaylar, Mete'nin bir öğrenci olabileceği izlenimini vermektedir.

#### Metecik, Pantolon, Ayakkabı, Çorap, Kitap, Defter ve Kalem Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde, Pantolon karakteri;

"Çamur etme, toz etme,

Oynarken yırtma beni.

Güzel giy, güzel çıkar,

Ütüsüz tutma beni." (DK, s.211) ifadeleriyle eşyaları özenli tutma ve değer verme bağlamında sorumluluk değeriyle ilişkilendirilmiştir.

Ayakkabı karakteri ise,

"Çamura, toza basma,

Boyasız koyma beni.

Mete, çabuk eskitme,

Taşlara vurma beni." (DK, s.211) sözleriyle aynı değerle ilişkilendirilmiştir.

Çorap karakteri,

“Kirli isem kokarım,

Temizle de öyle giy.

Hoş değil yırtıklarım,

Dik, yamada öyle giy.” (DK, s.211) ifadeleriyle eşyaları özenli kullanmanın önemine vurgu yapmaktadır.

Kitap karakteri,

"Yapraklarımı yırtma,

İyi kağıtla kapla.

'İyi arkadaş' benim,

Kitaplığında sakla." (DK, s.212) sözleriyle sorumluluk değerini öne çıkarmaktadır.

Defter karakteri,

"Boş yer bırakmadan yaz,

Meteler defter yırtmaz.

Kapla, beni de giydir,

Mete, beni sevindir." (DK, s.212) ifadeleriyle bu değeri desteklemektedir.

Kalem karakteri ise,

"Çabuk bitirme beni,

Ağzına alma, e mi?

Çok bastırma yazarken

Ucumu kırma e mi?" (DK, s.212) sözleriyle eşyaları özenli kullanma ve koruma bağlamında sorumluluk değerini vurgulamaktadır.

Son olarak, Metecik karakteri,

"Sizleri seveceğim,

Güzel kullanacağım.

İyi koruyacağım,

Tertemiz tutacağım." (DK, s.213) ifadeleriyle diğer karakterlerle uyumlu bir şekilde sorumluluk değerine dikkat çekmektedir.

#### **3.1.8.16. Kanatlı ve Kurbağacık Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Kanatlı karakterinin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için tekrar edilmemiştir.

Kanatlı ve Kurbağacık karakterlerini niteleyen sorumluluk değeri, metinde açık bir şekilde vurgulanmıştır. Kurbağa karakteri, bir gölde nilüfer yaprağı üzerinde otururken, elinde pembe bir hediye paketiyle Kanatlı karakterine bakmaktadır.

#### **Kanatlı ve Kurbağacık Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metinde Kurbağa, Kanatlı'ya hitaben "Bu paketteki çilek reçelini arkadaşım Dofi'ye ulaştırabilir misin?" (DK, s.230) diyerek bir görev talep etmektedir. Kanatlı karakteri ise uzun bir yolculuğun ardından paketi Dofi'ye ulaştırmış ve "Elindeki paketi Dofi'ye uzattı" (DK, s.232) ifadesiyle sorumluluğunu yerine getirmiştir. Bu ifadeler, Kanatlı'nın vazifeyi üstlenmesi ve başarıyla tamamlaması üzerinden sorumluluk değerinin altını çizmektedir.

#### **3.1.8.17. Tolga Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Tolga Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Tolga karakterinin sorumluluk değeri, metinde geçen "Yiyecek bir şeyler de al yanına, dedi." (DK, s.241) ifadesi üzerinden vurgulanmaktadır. Bu ifade, karakterin çevresine karşı duyduğu sorumluluğu ve dikkatini ortaya koymaktadır. Özellikle "Bir şeyler de al yanına" şeklindeki yönlendirme, bireyin başkalarına karşı özenli olma ve onları düşünme bağlamında sorumluluk yükleme değerini desteklemektedir. Dostluk değeri ile ilişkilendirilen bu yaklaşım, metin içerisinde Tolga'nın karakterizasyonunu daha derin bir şekilde anlamamızı sağlamaktadır.

#### **3.1.8.18. Ezgi'nin Ablası Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Metinde; "Meslekleri tanıtabilirsin arkadaşlarına." (DK, s.256). Bir öneriyi yapabilmeyi üstlenme amacıyla sorumluluk değerini yansıtır.

Sekizinci temada yer alan “Ezgi’nin Ödevi” adlı metinde, **\*\*Ezgi’nin Ablası\*\*** karakteri sorumluluk değeriyle ön plana çıkmaktadır. Karakter, sarı tişörtlü, kahverengi uzun bağlı saçları ve gülün yüzüyle tasvir edilmiştir. Elinde bir kalem ve önünde bir defterle yazı yazma eylemi içerisinde olan bu karakter, aynı anda hem konuşma hem de yazma eylemlerini gerçekleştirmektedir.

#### Ezgi’nin Ablası Karakterini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan “Meslekleri tanıtabilirsin arkadaşlarına.” (DK, s.256) ifadesi, bir öneriyi yapmayı üstlenme amacıyla sorumluluk değerini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Karakterin bu davranışı, bireysel görevleri yerine getirme ve çevresine katkı sağlama bilinciyle ilişkilendirilebilir.

#### **3.1.8.19. Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri**

Oğuz karakterinin karakterizasyonu sevgi değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Tuğçe karakteri, görselde yeşil uzun bir kazak giymiş, iki yandan bağlı siyah saçlarıyla tasvir edilmiştir. Masada otururken resim defterini boyadığı görülmektedir. Masanın üzerindeki boya kalemlerinin tamamı kırıktır ve masa düzensiz bir şekilde bırakılmıştır. Anne karakteri ise kısa kahverengi saçlara sahip olup pembe bir kazak ve sarı bir etek giymektedir. Görselde iki çocuğuna sarılmış bir şekilde gülümsemekte ve her birine birer boya kalemi hediye etmektedir. Anne karakterinin mesleği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Oğuz, Tuğçe ve anneleri, sorumluluk değeri temelinde farklı karakter özellikleri ile ele alınmıştır. Oğuz’un karakterizasyonunda sorumluluk değeri, eşyalarını özenli kullanması, temiz tutması ve işi bitince yerlerine koyması gibi davranışlarla vurgulanmıştır.

#### Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen Sorumluluk Değeri

Metinde yer alan “Oğuz, eşyalarını çok özenli kullanan bir çocuktu. Tüm eşyalarını temiz tutar, yıpratmaz, işi bitince mutlaka yerlerine koyardı.” (DK, s.264) ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Buna karşın Tuğçe’nin davranışları sorumluluk değerini henüz tam anlamıyla içselleştirememiş olduğunu göstermektedir.

“Tuğçe, eşyalarını özenli davranmayı henüz öğrenememişti. Tuğçe sık sık kalemlerini kırıyor, ortada bırakıp kaybolmalarına neden oluyordu.” (DK, s.264) ifadesiyle bu durum net bir şekilde açıklanmıştır. Anne karakteri ise iki çocuğuna birer boya kalemi hediye ederek onların sorumluluk bilinci geliştirmelerine destek olmaktadır. Görselde çocuklarına sarılmış ve gülümserken tasvir edilen anne, bu davranışıyla çocuklarının sorumluluk değerini öğrenmelerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca metinde geçen “Bir hafta boyunca hanginiz boya kalemlerini özenli kullanırsa kalemler onun olsun.” (DK, s.265) ve “Harçlıklarıyla kendine yeni boya kalemleri almıştı ve onları özenli kullanıyordu.” (DK, s.265) ifadeleri, sorumluluk değerinin hem ödüllendirme hem de bireysel gelişim açısından önemini ortaya koymaktadır.

**Tablo 3. 8: Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS)             | (KÇ/KS)                                 | (KB)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | (KD/ATD)                                                                                                                                       |
|----------------------|-----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                      |                                         | Hedeflerinin sonuçlarına katlanma, Hastaya karşı sorumlu olma, Görevi üstlenip yapma, Rutini bozmak, Çalışarak istenilenleri elde etmek, Vazifeyi yerine getiren, Vatanına karşı sorumlu olma, Çocukları yetiştirme sorumluluğu alan, Çevresine karşı sorumlu olma, Verilen görevi tamamlayabilme, Emeğin karşılığını alan, Bilinçli olmayı önemsemek, Çevre sorumluluğu, Kişisel bakımına önem verme, Ev için sorumluluk alma, İnsan sağlığına duyulan sorumluluk, Kurallara karşı duyarlılık, Eşya temizliğine özen gösterme. | KD8/ Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma, Sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, Davranışlarının sonuçlarını üstlenme |
| <b>Sorumluluk/19</b> | İnsan/38<br>Hayvan<br>Nesne<br>Gökcismi |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                |

İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında sorumluluk değeri, toplam 38 karakter üzerinden işlenmekte ve metin içinde on dokuz farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterler, insanlardan hayvanlara ve nesnelere kadar geniş bir yelpazede temsil edilmekte olup, insan karakterleri arasında 17 erkek, 10 kadın ve cinsiyeti belirtilmemiş 3 kişi bulunmaktadır. Ayrıca iki hayvan ve altı nesne karakteri de sorumluluk değerinin aktarımında rol oynamaktadır. Sorumluluk değeri, metinde yer alan “Orhan, Veteriner, Erol, Güneş, Karagöz, Ulak, Atatürk, İtfaiye eri, İtfaiyeciler, Çiftçi, Alışveriş Yapan Aile, Şule, Şule’nin Annesi, Çevre Temizliği Yapan Çocuklar, Sağlık Çalışanları, Dolaylı Aktarıcı, Sağlık Görevlisi, Metecik, Pantolon, Ayakkabı, Çorap, Kitap, Defter, Kalem, Kanatlı, Kurbağacık, Tolga, Ezgi’nin Ablası, Oğuz, Tuğçe ve Anneleri” gibi çeşitli karakterler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Bu değer; hedeflerinin sonuçlarına katlanma, hastaya karşı sorumlu olma, görevi üstlenip yapma, rutini bozmak, çalışarak

istenilenleri elde etmek, vazifeyi yerine getirme, vatanına karşı sorumlu olma, çocukları yetiştirme sorumluluğu alma, çevresine karşı sorumlu olma, verilen görevi tamamlama, emeğin karşılığını alma, bilinçli olmayı önemseme, çevre sorumluluğu, kişisel bakımına önem verme, ev için sorumluluk alma, insan sağlığına duyulan sorumluluk, kurallara karşı duyarlılık ve eşya temizliğine özen gösterme gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden işlenmektedir. Bu bağlamda sorumluluk değeri öğrencilere hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir değer olarak sunulmaktadır.

### **3.1.9. Vatanseverlik Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.9.1. Topkapı Sarayı’nı Gezen Çocuklar ve Rehber Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Rehber karakterlerin karakterizasyonu özdenetim değeri kapsamında ele alındığından bu bölümde tekrar edilmemiştir.

Üçüncü temada yer alan “Taju Topkapı Sarayı’nda” adlı metinde, dört çocuğun Topkapı Sarayı hakkında bilgi edinmek amacıyla bir rehberle buluştuğu görülmektedir. Metinde çocuklara ait fiziksel tanımlara yer verilmezken, görsellerde bu özellikler açıkça görülmektedir. İki erkek ve iki kız çocuğunun bulunduğu görselde, birinci erkek kırmızı tişörtlü, kahverengi pantolonlu ve kahverengi saçlı; ikinci erkek beyaz tişörtlü, gri pantolonlu ve kahverengi saçlıdır. Birinci kız sarı saçlı, mor tişörtlü ve yeşil etekli; ikinci kız ise siyah uzun saçlı, mavi tişörtlü ve pembe eteklidir. Çocukların rehberle doğru baktığı ve bulundukları mekânın Topkapı Sarayı olduğu tespit edilmiştir. Bu karakterlerin sergilediği eylemler, genellikle sarayı tanıma amacıyla gerçekleştirdikleri dolaşma faaliyetlerinden oluşmaktadır.

#### **Topkapı Sarayı’nı Gezen Çocuklar ve Rehber Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Metinde yer alan “Muhteşem mimarı bir kapı ile karşılaştılar.” (DK, s.112) ve \*‐Osmanlı İmparatorluğunun en büyük sarayıdır.” (DK, s.112) ifadeleri, tarihsel ve doğal mirasa duyulan hayranlık bağlamında vatanseverlik değerinin yansıtıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle “Muhteşem mimarı bir kapı” ve “En büyük sarayıdır” gibi ifadeler, bireylerin kültürel mirasa duyduğu saygıyı ve bağlılığı vurgulamaktadır.

### **3.1.9.2. Mehmet ve Dolaylı Aktaran Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Mehmet karakterinin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için tekrar edilmemektedir. Dolaylı aktarıcının fiziksel tanımı verilmemektedir.

#### **Mehmet ve Dolaylı Aktaran Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Mehmet ve Dolaylı Aktaran karakterlerini niteleyen vatanseverlik değeri, metin içerisinde çeşitli ifadelerle ön plana çıkmaktadır. “Truva Atı’nın içine girdim, pek eğlendim. Ama beni en çok Çanakkale Şehitleri Anıtı etkiledi.” (DK, s.120) ve “Anıtı gezerken savaşın ne kadar kötü olduğunu gördüm.” (DK, s.120) gibi ifadeler, vatanseverlik temasını güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Özellikle “Ama beni en çok Çanakkale Şehitleri Anıtı etkiledi” ve “Savaşın ne kadar kötü olduğunu gördüm” cümleleri, karakterlerin bu değeri içselleştirdiğini göstermektedir. Ayrıca, “Mehmet ve ailesi, Çanakkale Şehitliği’nde hangi duyguyu hissetmiştir?” (DK, s.122) şeklindeki soruyla metne bağlı 3. Etkinlikte vatanseverlik değerinin karakterlere yansıdığı açıkça ifade edilmiştir. Bu bağlamda, metinde yer alan ifadeler ve etkinlik soruları, Mehmet ve Dolaylı Aktaran karakterlerinin vatanseverlik değerini taşıdığını profesyonel bir şekilde ortaya koymaktadır.

### **3.1.9.3. Taner Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Taner karakteri, sınıfta arkadaşlarına Atatürk hakkında bilgi vermesiyle vatanseverlik değerini ön plana çıkarmaktadır. Görselde, kahverengi saçları, beyaz teni, yeşil süveteri ve kahverengi pantolonuyla okul forması içinde olduğu görülmektedir. Taner, Atatürk’ün hayatını anlatan konuşmalar yaparak arkadaşlarını bilgilendirmektedir.

#### **Taner Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Metinde geçen; “Türk milleti Atatürk’üne inandı, güvendi. Dayanışma ile Kurtuluş Savaşı’nı kazandık.” (DK, s.128) ifadesi, vatanseverlik değerini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Bu ifade, Türk milletinin Atatürk’e duyduğu güven ve inancın, dayanışma ruhuyla birleşerek Kurtuluş Savaşı’ndaki zaferin temelini oluşturduğunu göstermektedir.

#### 3.1.9.4. Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri

Dördüncü temada yer alan “Bayrağım” adlı şiir, şairin anlatımı üzerinden dinleyiciye aktarılmaktadır. Şairin fiziksel özelliklerine dair herhangi bir bilgi verilmemekle birlikte, ifadelerinden vatanseverlik değerinin ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

##### Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri

Metinde yer alan;

“Atalarım, gökten yere

İndirmişler ay yıldızı. (DK, s.136) “ifadesi, Türk milletinin bayrağına olan bağlılığını ve bu bağlılığın tarihsel kökenlerini vurgulamaktadır.

Aynı şekilde,

“Türk oğlunun öz kanıdır

Ona bu al rengi veren.” (DK, s.136) ve

“Türk’ün alın yazısıdır;

Türk’tür onu yükseltecek.” (DK, s.136) ifadeleri, bayrağın Türk milletinin kimliğiyle olan bağı ve bu kimliği yüceltme sorumluluğunu ifade etmektedir.

Şairin vatanseverlik duyguları,

“Vazifemdir bayrağımı

Üstün tutmak her bayraktan.

Can veririm, kan dökerim

Vazgeçemem ben bu haktan.” (DK, s.136) dizelerinde ise en güçlü şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca metnin 2. etkinliğinde yer alan “Bayrağımız al rengini nereden almıştır?” (DK, s.137) sorusu da vatanseverlik değerinin metnin temel unsuru olduğunu açıkça göstermektedir. Bu ifadeler, şair karakterinin vatanseverlik değerini dolaylı bir şekilde aktardığını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

### **3.1.9.5. Atatürk Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu, sevgi değerinin altında ele alındığı için metinde tekrar edilmemiştir.

#### **Atatürk Karakterini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Atatürk'ün vatanseverlik değerini yansıtan ifadeler metinde açıkça görülmektedir. Örneğin, “Ey yükselen yeni nesil, gelecek sizindir! Cumhuriyet’i biz kurduk, onu yükseltecek ve sürdüreceksiniz.” (DK, s.144) ifadesi, Atatürk'ün gençlere duyduğu güveni ve Cumhuriyet'in devamlılığını sağlama konusundaki vatanseverlik değerini güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Bu söylem, Cumhuriyet'in geleceğinin genç nesillerin elinde olduğunu ifade ederek vatanseverlik anlayışını ön plana çıkarmaktadır.

### **3.1.9.6. Bayrak Tutan Asker ve Askerler, Vatan, Atatürk, Bayrak, Kağı Arabasında Giden Halk, Bayrağa Sevgiyle Bakan Asker Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Dördüncü tema kapsamında yer alan serbest okuma metni “Bayrağıma Sesleniş” parçasında, savaş ortamını çağrıştıran bir görsel tasvir edilmektedir. Görselde bir asker, ağzı açık bir şekilde koşarak bayrağı tutmakta ve bıyıklı, asker üniforması giymiş bir halde betimlenmektedir. Ayrıca iki asker daha bulunmaktadır; bu askerlerin ellerinde silahları olup yüzleri görünmemekte ve üniforma giymektedirler. Resme dayanarak bu karakterlerin mesleki kimliklerinin askerlik olduğu ifade edilmektedir. Karakterler, savaşma eylemini gerçekleştirmekte olup görsel genel anlamda vatanseverlik değerini yansıtmaktadır (DK, s.145). Bayrak karakteri ise bir evin önünde dalgalanan bir bayrak olarak tasvir edilmekte ve metinde insan gibi betimlenerek konuşturulmaktadır. Vatan karakterinin karakterizasyonu sevgi değeri altında ele alındığı için bu metinde tekrar edilmemiştir. Atatürk karakterine ilişkin fiziksel bir tanımlama ise yapılmamıştır.

#### **Bayrak Tutan Asker ve Askerler, Vatan, Atatürk, Bayrak, Kağı Arabasında Giden Halk, Bayrağa Sevgiyle Bakan Asker Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Metinde, bayrak bir insan gibi betimlenmiş ve onun üzerinden vatanseverlik duyguları aktarılmıştır: “O gün yine duyguluydu ve daha bir özlemle gölgesini düşürdü topraklarının üstüne.” (DK, s.145), “İnan ben dalgalandığım sürece kimse zarar veremeyecek sana!” (DK, s.147). Vatan karakteri ise halkın mücadelecisi ruhunu ve

toprakların kurtarılmayı beklediğini ifade eden cümlelerle tanımlanmıştır: “Anadolu’nun yokluk içerisindeki halkı yaralı, endişeli ama bir o kadar da mücadeleciydi.” (DK, s.145), “Her karış toprağımla kurtarılmayı bekliyordum. Üzerimde yaşayan her insanın ne kadar vatansever olduğunu görüyordum.” (DK, s.146). Ayrıca, vatan ile bayrağın ayrılmaz bir bütün olduğu vurgulanarak şu ifadeler kullanılmıştır: “Biz birlikte var olmuşuz şimdiye kadar. Vatan, bayraksız; bayrak vatansız olamaz asla!” (DK, s.147). Görselde kağı arabasında giden halk resmedilmiş, üç kadın ve üç erkek karakterin vatan toprağını terk etmek zorunda kaldığı gösterilmiştir (DK, s.147). Ayrıca, bir askerin bayrağa sevgiyle bakarak vatan sevgisini ifade ettiği dikkat çekmektedir (DK, s.147). Bu unsurların tamamı, metinde vatanseverlik değerinin güçlü bir şekilde işlendiğini ortaya koymaktadır.

### **3.1.9.7. Dolaylı Aktaran, Hedefe Ok Atan Erkek, At Üstünde Ok Tutan Adam Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Altıncı temada yer alan “Okçuluk” adlı metin, Türklerin tarih boyunca okçuluğa verdiği önemi ve bu sporun uluslararası başarılarını vurgulamaktadır. Metinde yazara ait fiziksel bir tanım bulunmamakla birlikte, hedefe ok atan sarı saçlı, kırmızı tişörtlü, beyaz pantolonlu bir adam ile at üstünde zırhlı kıyafet giyen, ok tutan bir erkek karakter resmedilmektedir. Çevresinde çadırlar bulunan bu karakterler, ok atma ve ata binme eylemleriyle tarihi değerlere vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, karakterlerin eylemleri ve görselleri, vatanseverlik değerini yansıtmaktadır.

### **Dolaylı Aktaran, Hedefe Ok Atan Erkek, At Üstünde Ok Tutan Adam Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Metinde yer alan; “Türkler, tarih boyunca okçuluğa büyük önem vermişlerdir. Ata sporumuz olan okçulukta Türkiye’nin uluslararası başarıları bulunmaktadır.” (DK, s.183) ifadesi, okçuluğun Türk kültüründeki önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, hedefe ok atan erkek resmi ve at üstünde ok tutan erkek resmi, tarihi gelenekleri yansıtmaları nedeniyle vatanseverlik değerine sahiptir (DK, s.182-183).

### **3.1.9.8. Dolaylı Aktaran, Uçak Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Yedinci temada yer alan “Uçak” adlı metinde, bir uçak görseli kullanılmaktadır. Bu görselde, beyaz renkli bir uçağın bir tarlada bulunduğu tasvir edilmiştir. Belirtilen şiir, doğrudan uçağı anlatmakta olup, dolaylı aktaran olan şaire dair herhangi bir fiziksel tanımlama yapılmamıştır.

Dolaylı Aktaran, Uçak Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri

Şiirde geçen;

“Uçsa ona dar gelir,

Şu sonsuz mavi gökler.

Yurdumu havalarda

Bu nöbetçiler bekler.” (DK, s.226) dizeleri içindeki, “Yurdumu havalarda bu nöbetçiler bekler” ifadesi vatani koruma ve savunmada bekleme bağlamında vatanseverlik değerini ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca, şairin metne bağlı olarak sorduğu “Şaire göre yurdumuzu havalarda kim beklermiş?” (DK, s.227) sorusu, bu değeri daha da belirgin hale getirmektedir.

**Tablo 3. 9:** Vatanseverlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu

| (Dİ/DVS)                | (KÇ/KS)           | (KB)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | (KD/ATD)                                                                                                         |
|-------------------------|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Vatanseverlik/13</b> | İnsan/22<br>Nesne | Tarihsel ve doğal mirasa hayran kalma, Atalarımıza hayran olma, Tarihe duyulan saygı, Barışı önemseme, Vatani savunmada Atatürk’e inanma, Bayrak sevgisi, Millet sevgisi, Vatan özlemi, Vatan mücadelesi veren, Vatansever olmak, Tarihi geleneğe önem veren, Vatani için başarma, Vatani korumak için savunmada beklemek | KD9/ Dayanışma, Kurallara ve kanunlara uyma, Sadık olma, Tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, Toplumu önemseme |

Tablo 3.9’a göre vatanseverlik değeri kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve bu bağlamda tarihsel ile doğal mirasa duyarlılık, atalarımıza hayranlık, barışı önemseme ve vatani koruma gibi unsurlar ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca, dayanışma, kurallara uyma ve toplumu önemseme gibi değerler de metnin genel bağlamında öne çıkan diğer önemli noktalar olarak belirtilmiştir. Bu değerler, bireylerin vatanseverlik anlayışını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almakta olup, sosyal ve kültürel bağlamda önemli bir rol oynamaktadır.

Belirtilen ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında vatanseverlik değeri, toplam 22 karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde on üç farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterler, insanlardan nesnelere kadar geniş bir çeşitlilik göstermekte olup, insan karakterleri arasında 19 kişi bulunmaktadır; bunların 12’si erkek, 3’ü kadın ve 4’ü cinsiyeti belirtilmeyen bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca üç nesne karaktere de yer

verilmiştir. Vatanseverlik değeri, “Rehber, Topkapı Sarayı’nı Gezen Çocuklar, Mehmet, Dolaylı Aktarıcı, Taner, Şair, Atatürk, At Üstünde Ok Atan Bir Erkek, Hedefe Ok Atan Bir Erkek, Uçak, Asker, Kağnı Arabasında Giden Halk, Bayrağa Sevgiyle Bakan Asker, Vatan” gibi çeşitli karakterler üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Değerin anlatımı yoğun olarak tarihsel ve doğal mirasa hayran kalma, atalara duyulan hayranlık, tarihe saygı, barışa önem verme, vatani savunmada Atatürk’e inanma, bayrak sevgisi, millet sevgisi, vatan özlemi, vatan mücadelesi veren bireylerin rolü, vatansever olma bilinci, tarihi geleneğe önem verme, vatan için başarı elde etme ve vatani koruma gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden şekillendirilmektedir. Vatanseverlik teması bu bağlamda öğrencilere güçlü bir şekilde sunularak onların milli değerler konusunda bilinçlenmesi amaçlanmaktadır.

### **3.1.10. Yardımseverlik Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.10.1. Anne Kunduz, Komşu Kunduz ve Yavru Kunduzlar, Yazar Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Anne kunduz, Komşu Kunduz karakterlerinin karakterizasyonu adalet değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

Yavru kunduzlar görselde beş adet olarak kahverengi renkle tasvir edilmiş ve annelerinin arkasında sırayla yürürken resmedilmiştir. Kunduzların suya düşmesi ve bir odun parçasına tutunarak hayatta kalmaya çalışmaları görselde detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

#### **Anne Kunduz, Komşu Kunduz ve Yavru Kunduzlar Karakterlerini Niteleyen Vatanseverlik Değeri**

Yardımseverlik değerine ilişkin metinde yer alan ifadeler, karakterlerin bu değeri nasıl benimsediklerini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, yavruların “Anne, ne olur kurtar bizi!” (DK, s.24) ve Anne Kunduz’un “Lütfen yardım edin! Yavrularımı sel götürüyor!” (DK, s.24) şeklindeki ifadeleri yardımseverlik temasını güçlendirmektedir. Ayrıca, Komşu Kunduz’un “kendisini kısa sürede toparlayıp yardıma koşmuş” (DK, s.24) ifadesi de yardımseverlik değerini pekiştirmektedir. Bunun yanı sıra, metnin 2. Etkinliğinde yer alan “Yavru kunduzları selden kim kurtarmış?” (DK, s.26) sorusu, yardımseverlik değerini yansıtan bir başka unsurdur. Bu bulgular, metnin yardımseverlik temasını nasıl işlediğini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

### **3.1.10.2. Toprak Ana Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu dostluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemektedir.

#### **Toprak Ana Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metinde yer alan “Onları bana gönderin, demiş. Ben yalnızım, biraz da benimle otursunlar.” (DK, s.51) ifadesi, yardımseverlik değerini açıkça ortaya koymaktadır. Buradaki “Biraz da benimle otursunlar” ifadesi, misafir etme ve birisine destek olma bağlamında yardımseverlik değerine işaret etmektedir.

### **3.1.10.3. Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metinde, şair karakterinin yardımseverlik değerine vurgu yapılmış ancak yazarın fiziksel tanımına yer verilmemiştir.

#### **Dolaylı Aktarıcı Şair Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metin içerisindeki ifadeler dolaylı olarak şairin karakter özelliklerini ortaya koymaktadır. Örneğin,

“Boşa giden zamanda,

Kullandığın mallarda,

Müsrif olma, dikkat et!

Harcanan çok parada...” (DK, s.152) şeklindeki dizelerde, zamanı ve kaynakları doğru kullanma konusunda verilen tavsiyeler, yardımseverlik bağlamında değerlendirilmektedir. Bu ifadeler, bireylerin yaşamlarını daha verimli ve bilinçli bir şekilde sürdürebilmeleri için yol gösterici niteliktedir. Şairin bu tür öğütlerle toplumsal faydayı önceleyen bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.

### **3.1.10.4. İtfaiyeciler, Yazar Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Bu karakterlerin karakterizasyonu sorumluluk değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **İtfaiyeciler Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metinde, itfaiyecilerin yardımseverlik değerine vurgu yapılmaktadır. Özellikle, “İtfaiyeciler, yavru tilkiyi dikkatli bir şekilde yukarı çıkarıyorlar. Sonunda yavru tilki

annesine kavuşuyor.” (DK, s.159) ve “Birilerinin itfaiyecilerin yardımına ihtiyacı var.” (DK, s.158) ifadeleri, bu değerin altını çizmektedir. “Yavru tilkiyi dikkatli bir şekilde yukarı çıkarıyorlar” ve “İtfaiyecilerin yardımına ihtiyacı var” ifadeleri, itfaiyecilerin özverili ve yardımsever karakterlerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu örnekler, metindeki yardımseverlik temasının güçlü bir şekilde işlendiğini göstermektedir.

#### **3.1.10.5. Yağız Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### **Yağız Karakterini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metinde; “Babacığım, öğretmenim bir ödev verdi. Bana yardım edebilir misin?” (DK, s.218). Buradaki “Bana yardım edebilir misin” ifadesi, yardımseverlik değerini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Bu ifade, bireyler arasındaki dayanışma ve karşılıklı destek olma anlayışını temsil etmekte olup, Yağız karakterinin yardımseverlik yönünü ön plana çıkarmaktadır.

#### **3.1.10.6. Köpek Tarafından Isırılan Çocuk, Isırılan Çocuğa Yardım Eden Adam ve Doktor Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Yedinci temada yer alan dinleme metni olan “Kuduz Aşısı” metninde, yerde yatan bir çocuk tasvir edilmektedir. Çocuk kahverengi bir yelek ve kahverengi bir pantolon giymekte olup, pantolonunda yırtıklar bulunmaktadır. Hemen karşısında kahverengi, kızgın bir köpek yer almakta ve köpeğin çocuğu ısırıldığı görülmektedir. Bu durumun ortasında, sarı kazaklı, kahverengi pantolonlu, kahverengi saçlı ve bıyıklı bir adam bulunmaktadır. Adam, ellerini havada tutarak köpeği kovalamakta ve çocuğu doktora götürmektedir. Adamın bir ayağı açıkta olup, üzerinde kan izi mevcuttur. Doktor ise endişeli bir şekilde çocuğa bakmaktadır. Bu bağlamda, karakterlerin gerçekleştirdiği eylemler sırasıyla ısırılmak, kovalamak, endişelenmek ve getirmek olarak sıralanabilir.

#### **Köpek Tarafından Isırılan Çocuk, Isırılan Çocuğa Yardım Eden Adam ve Doktor Karakterlerini Niteleyen Yardımseverlik Değeri**

Metinde yer alan görseller aracılığıyla bu karakterlerin yardımlaşma eyleminde bulundukları ifade edilmiştir. Yardıma ihtiyacı olanı kurtarma eylemi, bu karakterlere “yardımseverlik değeri” yüklemektedir. (DK, s.237).

**Tablo 3. 10: Yardımseverlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS)                | (KÇ/KS)            | (KB)                                                                                                                                                                                                                           | (KD/ATD)                                                                           |
|-------------------------|--------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Yardımseverlik/9</b> | İnsan/17<br>Hayvan | Zor durumdan kurtarma, Zor durumda talepkâr olmak, Misafirperver olma, Zamanın kullanılabilirliği, Çevresine karşı yardımsever olma, İş birliği yapma, Yardıma ihtiyacı olanı kurtarma, Yardıma ihtiyacı olana desteğini sunma | KD10/ Cömert olma, İş birliği yapma, Merhametli olma, Misafirperver olma, Paylaşma |

Belirtilen ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yardımseverlik değeri, toplam 17 karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde dokuz farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterler, insanlardan hayvanlara kadar geniş bir yelpazede temsil edilmektedir. İnsan karakterleri arasında 10 kişi bulunmakta; bunlardan 6'sı erkek, 1'i kadın ve 3'ünün cinsiyeti belirtilmemiştir. Ayrıca, yedi hayvan karakter de hikâyelere dâhil edilmiştir. Yardımseverlik değeri, “Anne kunduz, Komşu kunduz, Yavru Kunduzlar, Dolaylı Aktaran, Toprak Ana, Şair, İtfaiyeciler, Yağız, Köpek Tarafından Isırılan Çocuk ve Isırılan Çocuğa Yardım Eden Adam ve Doktor” gibi karakterler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Bu değer, zor durumdan kurtarma, zor durumda talepkâr olma, misafirperverlik, zamanın verimli kullanımı, çevreye karşı yardımseverlik, iş birliği yapma, yardıma ihtiyacı olanı kurtarma ve desteğini sunma gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları çerçevesinde yoğun bir şekilde ele alınmıştır. Yardımseverlik değeri, kitabın anlatımında hem bireysel hem de toplumsal bağlamlarda işlenerek öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

### 3.1.11. Liderlik Değeriyle İlgili Bulgular

#### 3.1.11.1. Ela, Ela'nın Babası ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Liderlik Değeri

Öğretmen karakterine ilişkin liderlik değeri, karakterizasyonun özdenetim değeri altında ele alınması nedeniyle tekrar edilmemiştir.

Ela'nın babasına dair metinlerde ve görsellerde herhangi bir fiziksel ya da görsel tanım bulunmamaktadır. Ela karakteri ise bir görselde tanımlanmış olup, uzun kahverengi saçlarını mavi bir tokayla topladığı, yeşil bir süveter ve kahverengi bir etek giydiği belirtilmiştir. Bu kıyafetlerin okul forması olduğu düşünülmektedir ve bulunduğu ortam sınıf olarak tasvir edilmiştir.

### Ela, Ela'nın Babası ve Öğretmen Karakterlerini Niteleyen Liderlik Değeri

Metinlerde Ela, babasına “Baba, bütün bunlar Atatürk’ün önderliğinde mi kazanıldı? Bu yeniliklere Cumhuriyet ile mi kavuştuk?” (DK, s.129) şeklinde bir soru yöneltilmiş, babası ise “Evet yavrum. Hepsini de Atatürk’ün önderliğinde, Cumhuriyet ile kazandık.” (DK, s.129) cevabını vermiştir. Ayrıca, öğretmen karakteri “Atatürk’ün önderliğinde birçok fabrika, yol, baraj yapıldı. Türkiye yeniden kuruldu.” (DK, s.130) ifadelerini kullanmıştır. Bu cümlelerden hareketle, Atatürk’ün liderlik özelliği vurgulanarak liderlik değerinin ön plana çıkarıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

**Tablo 3. 11: Liderlik Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu**

| (Dİ/DVS)          | (KÇ/KS) | (KB)                                                    | (KD/ATD)                      |
|-------------------|---------|---------------------------------------------------------|-------------------------------|
| <b>Liderlik/2</b> | İnsan/3 | Atatürk’ün önderliğinde vatanı savunma, Atatürk sevgisi | ATD/ İleri görüşlülük, Empati |

Belirtilen ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında liderlik değeri, toplamda üç karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde iki farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterler insanlardan oluşmakta olup, bu bağlamda üç kişi bulunmaktadır; bunlardan ikisi erkek, biri kadındır. Liderlik değeri, “Ela’nın babası, Ela ve Öğretmen” karakterleri aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Kitapta liderlik değeri, Atatürk’ün önderliğinde vatanı savunma ve Atatürk sevgisi gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden yoğun bir şekilde sunulmaktadır. Bu değer, öğrencilerin hem sosyal hem de bireysel gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla özenle işlenmiş olup, kitabın ilgili bölümlerinde belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır.

### **3.1.12. Mutluluk Değeriyle İlgili Bulgular**

#### **3.1.12.1. Orhan Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu, dürüstlük değeri başlığı altında detaylandırıldığı için burada tekrarlanmasına gerek duyulmamıştır.

#### Orhan Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Orhan karakterini niteleyen mutluluk değerine ilişkin olarak metinde geçen “Sevinç içinde o yöne doğru koştu.” (DK, s.13) ifadesi, “Sevinç içinde” vurgusuyla karakterin mutluluk değerini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda, metindeki ifadenin

karakterin duygusal durumunu yansıttığı ve mutluluk değerini belirgin şekilde ortaya koyduğu görülmektedir.

### **3.1.12.2. Dolaylı Aktaran Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Karaktere ait herhangi bir bilgiye rastlanmamış olmakla birlikte, metindeki ifadeler üzerinden mutluluk değerinin vurgulandığı görülmektedir.

#### **Dolaylı Aktaran Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Metinde, “Ee, sevinçli olunca zaman su gibi akarmış. Bu seferde de öyle olmuş.” (DK, s.22) cümlesi, dolaylı aktaran karakterlerin mutluluk değerini niteleyen bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada geçen “Ee, sevinçli olunca zaman su gibi akarmış” ifadesi, karakterin düşünce dünyasındaki mutluluğu ön plana çıkarmakta ve metne duygusal bir derinlik kazandırmaktadır.

### **3.1.12.3. Su Samuru ve Köstebek Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Birinci temada yer alan dinleme metni olan “Paylaşılan Mutluluk” parçasında, bir su samuru ve bir köstebek karakteri görsel olarak tasvir edilmiştir. Bu görselde, deniz kenarındaki bir tepenin üzerinde bulunan köstebek ve su samuru, birbirlerine mutlu bir şekilde bakmaktadırlar. Köstebek kahverengi renkte olup, yanında bir çukur bulunmaktadır ve elleri havada arkadaşına doğru yönelmiştir. Su samuru ise gri renkte olup, başını geriye doğru çevirerek köstebeğe yönelmiş ve keyifli bir şekilde gülümsemektedir.

#### **Su Samuru ve Köstebek Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Görseldeki detaylardan hareketle, karakterlerin keyifli bir zaman geçirdikleri öngörülmekte ve mutluluk değeri ön plana çıkarılmaktadır. Metinde bu durum; “Su samuru ve köstebek birbirlerine mutlu bir yüzle bakarlar.” (İTDK, s.40) şeklinde ifade edilmiştir. Buradaki “Mutlu bir yüzle bakarlar” ifadesi, görseldeki mutluluk değerinin açık bir şekilde vurgulanmasını sağlamaktadır.

### **3.1.12.4. Kartopu Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitaba ait ikinci temada yer alan serbest okuma metni olan “Kardan Adamın Şarkısı” metninde, kar topu oynayan çocukların mutlulukları ön plana

çıkılmaktadır. Metinde lapa lapa kar yağdığı bir ortamda, bahçe olduğu düşünülen bir yerde kartopu oynayan iki kız ve üç erkek çocuk tasvir edilmiştir. Birinci kızın pembe montu ve pembe beresi ile kızıağın üzerinde olduğu belirtilirken, ikinci kızın pembe atkısı dikkat çekmektedir. Çocuklardan biri kızıağı çekerken pembe montu, mavi pantolonu ve yeşil beresi ile tanımlanmıştır. Diğer çocuklardan biri sarı atkısı ve pembe beresi ile, bir diğeri ise yüzü görünmemekle birlikte sarı beresi ve kırmızı montu ile tasvir edilmiştir. Çocukların keyifli vakit geçirdikleri açıkça ifade edilmektedir.

#### Kartopu Oynayan Çocuklar Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde yer alan “Ayşe, Ömer, Ali, Suna, Tuna... Neşeli kahkahalarla önce kartopu oynadılar.” (DK, s.80) cümlesi, çocukların mutluluk değerini vurgulayan önemli bir detaydır. Özellikle “Neşeli kahkahalarla önce kartopu oynadılar” ifadesi, çocukların eğlenceli ve neşeli bir atmosferde olduklarını göstermektedir.

#### **3.1.12.5. Kardan Adamlar Eğlenen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitabın ikinci teması içerisinde yer alan serbest okuma metni “Kardan Adamın Şarkısı”nda, kardan adamlar oyun oynayan çocukların fiziksel tanımları görsel aracılığıyla sunulmuştur. Görselde üç erkek ve iki kız çocuğu bulunmaktadır. Kız çocuklarından biri mor renkte kulaklık, atkı, bot ve mont giymektedir; diğerkız çocuk ise kırmızı bere, kırmızı yelek, sarı kazak ve mor pantolon tercih etmiştir. Erkek çocuklardan ikisi mavi mont giymişken, diğerek erkek çocuk yeşil bere ve yeşil yelek giymektedir.

#### Kardan Adamlar Eğlenen Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde, görselde yer alan karakterlerin keyifli görünüşleri üzerinden mutluluk değerine dikkat çekilmiştir (DK, s.80).

#### **3.1.12.6. Yazın Neşelenen Hayvanlar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitaba ait üçüncü temada yer alan “Kardan Adamın Şarkısı” metninde bahar mevsimi resmedilmektedir. Her yer yemyeşildir. Ağaçlar çiçek açmış ve meyve vermiş durumdadır. Burada yer alan Kuş, Arı ve Tavşan karakterleri etrafta ses çıkararak gülümseyen yüzleriyle keyifli vakit geçirdikleri görülmektedir. Bu karakterler doğada gezme eylemi gerçekleştirmektedirler.

### Yazın Neşelenen Hayvanlar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde; görseldeki karakterler keyifli gözüksüklerinden mutluluk değerine vurgu yapılmıştır. (DK, s.79).

### **3.1.12.7. Farklı Irktan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitaba ait üçüncü temada yer alan “Dünya ve Çocuk” metninde, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için farklı ırklardan Türkiye’ye gelen öğrenciler tasvir edilmektedir. Görselde resmedilen bu öğrencilerden kızlar üç, erkekler ise iki kişidir. Birinci kız yeşil elbiseli, esmer tenli olup alnının ortasında kırmızı bir benek taşımaktadır. İkinci kız kırmızı kimono giymiş, kısa siyah saçlara ve çekik gözlere sahiptir. Üçüncü kız ise mor renkli bir elbise giymekte, iki yandan bağlı sarı saçlarıyla dikkat çekmektedir. Erkeklerden ilki kahverengi yelekli bir takım elbise giymekte ve kahverengi saçlara sahipken, ikinci erkek siyahi bir ırktan olup yeşil kazak giymektedir.

### Farklı Irktan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Fiziksel tanımları görselde detaylı şekilde verilmiş olan bu karakterler, ellerini kaldırma ve gülümseme eylemi gerçekleştirmekte olup, metinde bu durum onların mutluluk değerini vurgulamaktadır. (DK, s.86).

### **3.1.12.8. Bayrak Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu vatanseverlik değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

### Bayrak Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde; “Mavi göklerde dalgalanan al bayrağım memnuniyetle gülümsedi ve dinlemeye devam etti anlattıklarımı.” (DK, s.145). Buradaki “Memnuniyetle gülümsedi” ifadesi mutluluk değeriyle örtüşmektedir.

### **3.1.12.9. Şule Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

### Şule Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde; “Şule çok mutluydu. Çünkü ailesi ile birlikte pikniğe gideceklerdi.” (DK, s.175). Buradaki “Şule çok mutluydu” ifadesi, karakterin duygusal durumunu açık

bir şekilde yansıtarak mutluluk değeriyle örtüşmektedir. Bu ifade, Şule'nin ailesiyle vakit geçirme fikrinden duyduğu sevinç ve iç huzurunu vurgulamaktadır.

#### **3.1.12.10. Defter, Çanta, Kalem, Çorap, Silgi, Ayakkabı, Kitap ve Pantolon Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterlerin karakterizasyonu sorumluluk değeri kapsamında daha önce ele alındığı için burada tekrar edilmemiştir.

Çanta ve silgi karakterlerinin fiziksel tanımları görselde yer almakta olup, çanta kırmızı ve sarı renklerde şaşırmış bir ifadeye sahip olarak tasvir edilmiştir. Silgi ise yeşil renkte ve yine şaşırmış bir ifade ile resmedilmiştir.

#### **Defter, Çanta, Kalem, Çorap, Silgi, Ayakkabı, Kitap ve Pantolon Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Metinde, görseldeki karakterlerin keyifli görünüşleri nedeniyle mutluluk değerine vurgu yapılmıştır (DK, s.213).

#### **3.1.12.11. Aşı olacağını Duyup Sevinen Çocuklar, Okul Bahçesinde Körebe Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitabın üçüncü teması olan “Aşı” metninde, aşı olacağı için sevinen çocuklar tasvir edilmektedir. Bu metinde üç kız ve bir erkek olmak üzere toplam dört karakter yer almaktadır. Çocukların yüzleri görünmemekte, sırada oturup öğretmenlerini dinledikleri ifade edilmektedir. Ayrıca metinde bazı çocukların aşı korkusundan dolayı sıraların altına saklandığı, bazılarının ise aşı olacağı için mutluluk duyduğu belirtilmiştir. Aynı metne ait ilk görselde ise fiziksel özellikleri tanımlanmış olan dört çocuk, okul bahçesinde körebe oynarken resmedilmiştir. Gözü bağlı olan çocuk, siyah uzun saçlı, mavi gri süveterli bir kızdır. Karşısında koşan kahverengi saçlı, beyaz tokalı ve gülümseyen bir başka kız karakter bulunmaktadır. Bu iki çocuğun yanında ise kısa kahverengi saçlı, aynı renk okul forması giymiş bir kız çocuğu yer almaktadır. Kızların arasında ise mavi süveterli, gri pantolonlu, mavi gözlü ve siyah saçlı bir erkek karakter bulunmaktadır. Görseldeki çocuklar oyun oynama eylemi içerisinde tasvir edilmiştir.

### Aşı olacağını Duyup Sevinen Çocuklar, Okul Bahçesinde Körebe Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde geçen “Sınıftakilerin bazıları bu habere sevindi.” (DK, s.198) ve “Okul bahçesinde Seli, Sibel, Zeynep ve arkadaşları körebe oynuyorlardı.” (DK, s.197) ifadeleri, karakterlerin mutluluk değerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. “Bu habere sevindi” ifadesi, çocukların duygusal tepkisini yansıtarak sevinçlerini dile getirirken, “Oynuyorlardı” ifadesi ise onların neşeli bir etkinlik içerisinde olduklarını göstermektedir.

#### **3.1.12.12. Yağız Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Yağız Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde yer alan; “O anda, dünyanın en mutlu çocuğu bendim.” (DK, s.220) ifadesi, Yağız karakterinin yaşadığı yoğun mutluluk duygusunu açık bir şekilde vurgulamaktadır. Özellikle “En mutlu çocuğu bendim” ifadesi, karakterin o anki ruh halini ve mutluluk değerini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

#### **3.1.12.13. Ezgi Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

#### Ezgi Karakterini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde yer alan “Ezgi okuldan eve geldiğinde çok heyecanlıydı.” (DK, s.256) ifadesiyle açıklanmaktadır. Buradaki “Çok heyecanlıydı” ifadesi, karakterin mutluluk değerini açık bir şekilde vurgulamaktadır.

#### **3.1.12.14. Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Bu karakterin karakterizasyonu özdenetim değerinin altında verildiği için burada tekrar edilmemiştir.

### Oğuz, Tuğçe ve Anneleri Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde yer alan görselde, üç karakterden annelerinin çocuklarına sarıldığı görülmektedir. Görseldeki tüm karakterler keyifli bir şekilde tasvir edilmiştir. (DK, s.265).

### **3.1.12.15. Topla Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri**

Belirtilen kitaba ait sekizinci temada yer alan “Yeni Kırmızı Topum” metninde, top oynayan çocuklar detaylı bir şekilde resmedilmektedir. Yeşil tişörtlü, sarı saçlı bir kız; kahverengi kısa saçları olan turuncu tişörtlü bir kız; yeşil kazaklı, kahverengi pantolonlu bir erkek; sarı kazaklı, mavi pantolonlu bir erkek ve sarı kırmızı çizgili kazaklı bir erkek karakter görselde yer almaktadır. Bu karakterler, metinde keyifli bir şekilde top oynama eylemi gerçekleştirmektedirler.

### Topla Oynayan Çocuklar Karakterlerini Niteleyen Mutluluk Değeri

Metinde verilen görselde tüm karakterlerin mutlu ve keyifli bir şekilde resmedildiği görülmektedir (DK, s.26).

**Tablo 3. 12:** Mutluluk Değeriyle İlgili Bulgular Tablosu

| (Dİ/DVS)          | (KÇ/KS)                     | (KB)                                                                                                                                                                                                          | (KD/ATD)                                        |
|-------------------|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| <b>Mutluluk/9</b> | İnsan/49<br>Hayvan<br>Nesne | Mutlu olma hali, Keyifli olma, Oyun oynama, Aileyle vakit geçirme, Mutlu olma durumunun tersi hüzünlü olma, Öğrendikleri bir duruma sevinme, Hoşa giden bir durumdan neşe duyma, İsteddiği bir duruma sevinme | ATD/ Neşeli olma, iyilikseverlik, dışa dönüklük |

Belirtilen ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında dostluk ve mutluluk değerleri kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Dostluk değeri toplamda 49 karakter üzerinden işlenmekte ve metin içerisinde 9 farklı noktada vurgulanmaktadır. Kitapta yer alan karakterler, insanlardan hayvanlara ve nesnelere kadar geniş bir yelpazede temsil edilmektedir. İnsan karakterleri arasında 35 kişi bulunmaktadır; bunlardan 16’sı erkek, 19’u kadındır. Ayrıca kitapta beş hayvan karakteri ve dokuz nesne karakteri yer almaktadır. Mutluluk değeri ise “Orhan, Yazar, Su samuru, Köstebek, Kar Topu Oynayan Çocuklar, Kardan Adamla Eğlenen Çocuklar, Kardan Neşelenen Hayvanlar, Farklı Irktan Çocuklar, Bayrak, Şule, Defter, Çanta, Kalem, Çorap, Silgi, Ayakkabı, Kitap ve Pantolon,

Aşı Olacağını Duyup Sevinen Çocuklar, Okul Bahçesinde Körebe Oynayan Çocuklar, Yağız, Ezgi, Oğuz, Tuğçe ve Anneleri, Topla Oynayan Çocuklar” gibi karakterler üzerinden aktarılmaktadır. Mutluluk değeri kitapta mutlu olma hali, keyifli olma, oyun oynama, aileyle vakit geçirme, hüznle karşılaştırma, öğrendikleri bir duruma sevinme, hoş giden bir durumdan neşe duyma ve istediği bir duruma sevinme gibi olumlu sosyal ve bireysel davranış kalıpları üzerinden öğrencilere sunulmaktadır. Bu değer ilköğretim 2. sınıf Türkçe ders kitabında toplamda 49 karakter üzerinden aktarılmakta ve 9 farklı yerde vurgulanmaktadır.



## **DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**

### **SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER**

Bu bölümde, gerçekleştirilen araştırmanın bulguları detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve alan yazında bulunan benzer çalışmaların sonuçları ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar aracılığıyla, çalışmanın özgün katkıları ve diğer araştırmalarla olan benzerlik ve farklılıkları sistematik bir biçimde ortaya konulmuştur. Ayrıca, elde edilen verilerin yorumlanması ve analiz edilmesi sürecinde, çalışmanın metodolojik yaklaşımının geçerliliği ve güvenilirliği üzerinde durulmuş, böylece araştırmanın bilimsel niteliği güçlendirilmiştir. Son olarak, çalışmanın bulgularından yola çıkarak gelecekte yapılabilecek araştırmalar için öneriler sunulmuş ve ilgili alanda bilgi birikiminin daha da geliştirilmesine yönelik stratejik adımlar önerilmiştir.

#### **4.1. Sonuç ve Tartışma**

Değerler eğitimi, bireylerin toplumsal yaşamda uyumlu ve sorumlu bireyler olarak yetişmesini hedefleyen önemli bir eğitim sürecidir. Özellikle küçük yaş gruplarındaki çocuklar için değerler eğitimi, kişisel ve sosyal gelişim açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ve ilkökul düzeyinde kullanılan Türkçe ders kitapları, değerler eğitiminin temel araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, Bilim ve Kültür Yayınevi tarafından hazırlanan 2. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterlerin nitelikleri ve bu karakterlerin temsil ettiği değerler detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Nisan 2019 tarihli ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak onaylanan Bilim ve Kültür Yayınevi'nin hazırladığı 2. Sınıf Türkçe ders kitabı, karakter

özellikleri ve bu karakterlerin temsil ettiği değerler açısından incelenmiş ve ilgili öğretim programındaki kök değerler temel alınarak analiz edilmiştir

İnsan, hayvan, bitki, nesne ve gök cisimleri kategorilerinde yapılan değerlendirme sonucunda, kitapta toplam 235 karakter tespit edilmiştir.

Analizler, en fazla insan karakterine yer verildiğini, bunu sırasıyla hayvan, nesne, bitki ve gök cisimleri karakterlerinin takip ettiğini göstermektedir. İnsan karakterleri arasında 188 karakter yer almakta olup, bu grupta 25 kadın, 41 erkek, 55 kız çocuk ve 50 erkek çocuk karakter bulunmaktadır. Ayrıca, 23 insan karakterinin cinsiyet bilgisine ulaşılamamıştır. Bu bulgular, kitabın karakter çeşitliliği ve temsiliyeti açısından belirli bir denge sunduğunu ortaya koymaktadır.

İnsan karakterleri üzerine yapılan genel incelemeler, farklı sonuçlar ortaya koymuş ve bu karakterlerin belirli meslek gruplarıyla ilişkilendirilebildiğini göstermiştir. Bu bağlamda, veterinerlik, itfaiyecilik, öğretmenlik, sağlık görevliliği, rehberlik ve kimyagerlik gibi mesleklerin, çeşitli karakter özelliklerini yansıttığı tespit edilmiştir. Ancak, bu mesleklerin çeşitlilik bakımından sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle öğretmenlik mesleği, daha çok kadın karakterler üzerinden ele alınarak aktarılmıştır. Bu durum, mesleklerin toplumsal algılar ve cinsiyet rolleri çerçevesinde nasıl temsil edildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

İlgili kitapta karakterlerin temsili ve nitelikleri incelendiğinde, kadın karakterlerin sağlık görevlisi ve polis meslekleri üzerinden aktarıldığı, ancak anne olan kadın karakterlerin mesleki bilgilerinin belirtilmediği görülmektedir. Anne karakterler, daha çok sevgi ve merhamet gibi duygusal değerler üzerinden yansıtılmıştır. İhtiyar ve engelli karakterlere ise sınırlı bir yer verilmiştir. Kitapta bilim insanı bir karaktere yer verilmediği dikkat çekerken, kahramanlık vasfının özellikle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk askerleri ile ilişkilendirildiği, Atatürk'ün liderlik yönünün de ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir. Tarihi bağlamda Şehzade Mehmet, Mimar Sinan ve Abdülmecid gibi karakterlerin geçmişle bir köprü kurma amacıyla eserde yer aldığı anlaşılmaktadır.

İnsan karakterlerini niteleyen değerler adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, liderlik ve mutluluk olarak tespit edilmiştir. Bu değerlerin karakterlerle nasıl ilişkilendirildiği, değerler eğitiminin temel amacı olan davranış değişikliği sürecinde kritik önem taşımaktadır.

Hayvan karakterleri incelendiğinde kunduz, karınca, tavus kuşu, karga, güvercin, leylek, kurbağa, su samuru, köstebek, kuş, arı ve tavşan gibi çeşitli türlerin yer aldığı görülmektedir. Bu karakterleri niteleyen değerler adalet, dostluk, özdenetim, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik ve mutluluk olarak belirlenmiştir. Hayvan karakterlerinin düşünme, konuşma ve değerlendirme yeteneklerine sahip varlıklar olarak kurgulanması, çocukların empati kurabilmesi ve değerleri somutlaştırabilmesi açısından pedagojik bir yaklaşım sergilemektedir.

Bitki karakterleri çınar ağacı ve çam ağacı olarak sınırlı kalırken, bu karakterleri niteleyen değerler dostluk, özdenetim, sevgi ve dürüstlük şeklinde tespit edilmiştir. Nesne karakterleri ise ekmek, pantolon, ayakkabı, çorap, kitap, defter, kalem, uçak, kardan adam, vatan ve Türkiye gibi günlük yaşamdan ve kavramsal dünyadan seçilmiş unsurlardan oluşmaktadır. Bu karakterleri niteleyen değerler dostluk, özdenetim, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik olarak belirlenmiştir. Gök cisimleri karakterlerine bakıldığında ise sadece güneş karakteri görülmekte olup, bu karakter özdenetim ve sorumluluk değerleriyle vurgulanmıştır.

Kitapta yer alan bir baba karakterinin çocuğunun ödevine yardım etme eylemi, yardımseverlik değerinin somut bir örneği olarak sunulmaktadır. Bu durum, değerler eğitiminde aile katılımının önemini vurgulamaktadır. Değerler eğitimi, özellikle ilkököl çağındaki çocuklar için olumlu davranış değişiklikleri geliştirme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda ailelerin, öğretmenlerin ve eğitim materyallerinin eşgüdümü bir şekilde çalışması kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Dökme ve Tunçer'in (2022) ilkököl Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler üzerine yaptığı araştırma, değerler eğitiminin yalnızca ders kitaplarıyla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda öğretmenlerin ve ailelerin aktif katılımını gerektirdiğini ortaya koymuştur. Araştırma, Gaziantep'te görev yapan 17 sınıf öğretmeniyle yapılan görüşmelerle teorik bilgiyi pratikle birleştirerek, bu sürecin başarıya ulaşmasında ailelerin tutarlı bir tutum sergilemesinin ve çocukların eğitime aktif olarak dahil olmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, metinlerde yer alan yardımseverlik gibi kök değerlerin, çocukların karakter gelişimine katkıda bulunduğu ve olumlu davranış değişikliklerini desteklediği görülmüştür. Bu çerçevede, değerler eğitiminin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ve okul-aile iş birliğinin bu süreçte temel bir unsur olduğu sonucuna varılmaktadır.

İncelenen kitapta bir karakteri niteleyen tek bir değer olduğu gibi birkaç değer de aynı karakterle ilişkilendirildiği durumlar görülmüştür. İnsan karakterleri daha çok çocuk, arkadaş, anne, baba ve öğretmen rolleriyle temsil edilmektedir. Karakterlerin isimlerine bakıldığında genel olarak Ezgi, Şule, Oğuz, Orhan, Tuğçe, Erol, Yağız, Ayşe, Aynur, Emre, Tolga, Cenk, Mehmet, Taner, Ela ve Merve gibi yaygın kullanılan Türk isimleri tercih edilmiştir.

Metinlerde karakterlerin fiziksel özellikleri ve kimlik unsurlarına ilişkin detaylar sınırlı bir şekilde aktarılmış, bu unsurların çoğunlukla görseller aracılığıyla yansıtıldığı gözlemlenmiştir. Cinsiyet dağılımında dengesizlikler dikkat çekerken, cinsiyeti belirtilmeden karakterlere de yer verildiği görülmektedir. Eğitim düzeyi, meslek ve yaşam alanı gibi kimlik belirleyici unsurlar metinlerde genellikle ihmal edilmiş; bu bilgilere daha çok görsel materyaller üzerinden ulaşılmıştır. Meslek çeşitliliği açısından sınırlı bir yelpaze sunulmuş olup, veteriner, itfaiyeci, öğretmen, sağlık görevlisi, rehber ve kimyager gibi mesleklerle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Karakterlere atfedilen değerlerin büyük ölçüde eylemleri üzerinden şekillendiği ve fiziksel özelliklerin metinlerde nadiren vurgulandığı görülmektedir. Buna karşılık, karakterlerin davranışları ve diyaloglarının daha sık ön plana çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Bu durum, metinlerde karakterizasyonun daha çok eylem ve söylemler üzerinden yapılandırıldığını ortaya koymaktadır.

Kitapta toplamda on üç farklı değer tespit edilmiş olup bunların on tanesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kök değerler arasında yer almaktadır: adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik. Geriye kalan üç değer ise liderlik ve mutluluk olarak belirlenmiştir. Değerlerin vurgulanma sıklığı incelendiğinde sevgi (31 kez), özdenetim (26 kez), sorumluluk (19 kez), vatanseverlik (13 kez) ve dostluk (12 kez) en çok işlenen değerler olarak öne çıkmıştır. Buna karşın adalet (2 kez), liderlik (2 kez), dürüstlük (7 kez) ve mutluluk (9 kez) gibi değerlerin daha az vurgulandığı görülmüştür.

Sevgi değeri, aile sevgisi, arkadaş sevgisi ve doğa sevgisi gibi alt temalarla işlenmiş; özdenetim değeri ise bireylerin davranışlarını kontrol etme ve sorumluluk üstlenme bağlamında ele alınmıştır. Vatanseverlik değeri Mustafa Kemal Atatürk'ün

liderliği üzerinden aktarılırken; yardımseverlik değeri baba karakterinin çocuğuna ödevinde yardım etmesi gibi örneklerle somutlaştırılmıştır.

Metinde ele alınan kök değeri, bireylerin kişisel ve toplumsal yaşamlarında sergiledikleri tutum ve davranışların temelini oluşturan yapı taşlarıdır. Bu değeri, bireyin hem kendi iç dünyasında hem de çevresiyle olan ilişkilerinde rehberlik ederek uyumlu ve etik bir yaşam sürmesine katkı sağlar. **Adalet**, eşitlik, hak gözetme ve adil paylaşım gibi alt tutumlarla bireyin çevresine karşı sorumluluk bilinci geliştirmesini sağlar. Adalet değeri göre, adil davranma, eşit paylaşım yapma ve hak gözetme gibi alt davranışlar önem taşır. **Dostluk**, güven, dayanışma, vefa ve yardımlaşma gibi insani ilişkilerin temelini oluşturan değeri öne çıkarır. Aile ve dostluk bağlamında paylaşımda bulunma, birlik içinde olma, güven duyma ve dayanışma gibi tutumlar dostluk çerçevesinde değeriendirilmektedir. Komşuluk hakkına riayet etme, arkadaşları önemseme ve güzellikleri paylaşma gibi davranışlar, bu değeri somut yansımalarıdır. **Dürüşlük**, doğru sözlü olma, açık ve anlaşılır iletişim kurma, güvenilirlik ve sözünde durma gibi etik ilkelerle bireyin tutarlılığını pekiştirir. Dürüşlük değeriinde, gerçeği yansıtmayan ifadelerden kaçınma, açık sözlü olma, kurallara uyma ve verilen sözde durma alt tutumlar olarak öne çıkar. **Özdenetim** ise kişinin kendi davranışlarını kontrol etme, hedef odaklı hareket etme ve eylemlerinin sonuçlarını kabullenme becerisini geliştirir. **Sabır**, kararlılık, azim ve tahammül gibi özelliklerle bireyin hedeflerine ulaşma sürecinde direnç göstermesini sağlar. Sabır değeriinde beklemeyi bilmek, hedefe ulaşmak için kararlılıkla çaba göstermek ve tahammül etme gibi davranışlar önemlidir. **Saygı**, alçak gönüllülük, nezaket, başkalarının kişiliklerine ve tarihe değeri verme gibi davranışlarla toplumsal uyumu destekler. **Sevgi**, aile, doğa, insan ve vatan sevgisi gibi geniş bir yelpazede bireyin çevresine duyduğu bağlılığı ve merhameti ifade eder. Vefa duygusu, aile birliğini koruma ve arkadaşlık bağlarını güçlendirme gibi tutumlar bu değeri önemli yansımalarıdır. **Sorumluluk**, bireyin kendine, ailesine, çevresine ve vatanına karşı görevlerini yerine getirme bilincini vurgular. **Vatanseverlik**, tarihsel ve doğal mirasa duyarlılık, bayrak sevgisi, toplumsal dayanışma ve kurallara uyma gibi davranışlarla bireyin ülkesine bağlılığını gösterir. **Yardımseverlik**, zor durumdaki kişilere destek olma, paylaşma ve iş birliği yapma gibi toplumsal faydayı artıran tutumları içerir. **Liderlik**, ileri görüşlülük, empati ve örnek davranışlar sergileme gibi özelliklerle bireyin çevresinde model olmasını sağlar. **Mutluluk** ise neşe, iyilikseverlik ve aileyle

kaliteli zaman geçirme gibi olumlu duygularla bireyin kendisine ve topluma katkı sunmasını ifade eder.

Bu değerlere ilişkin sıklık dağılımı şu şekilde tespit edilmiştir: sevgi 31, özdenetim 26, sorumluluk 19, vatanseverlik 13, dostluk 12, saygı 10, yardımseverlik 9, mutluluk 9, dürüstlük 7, sabır 6, liderlik 2 ve adalet 2 kez belirtilmiştir. İncelenen kitapların analizi sonucunda en çok vurgulanan değerlerin sevgi, özdenetim, sorumluluk, vatanseverlik, dostluk ve saygı olduğu öne çıkmaktadır.

Bu bulgular, literatürdeki diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında önemli paralellikler göstermektedir. Alıcı (2019) tarafından gerçekleştirilen ve ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerlere odaklanan çalışmada, ders kitaplarındaki değer dağılımıyla ilgili literatürde sıklıkla gözlemlenen bir eğilim net bir biçimde ortaya konulmuştur. Bu araştırmaya göre sevgi değeri açık ara en fazla vurgulanan değer olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde, Duran ve Kaşkaya (2017) tarafından farklı yayınevlerine ait ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerini karşılaştırmalı olarak ele alan çalışmada; sevgi, saygı, vatanseverlik ve aile birliği en çok işlenen temel değerler arasında yer almıştır. Ayrıca Yılar (2016) tarafından 2014-2015 eğitim yılına ait ilkokul Türkçe ders kitaplarına ilişkin yapılan başka bir çalışma da bu genel tabloyu desteklemektedir. Doküman analizi sonucunda en çok ne çıkan değerler sevgi, tabiat sevgisi, insan sevgisi, dayanışma ve alışkanlık olarak tespit edilmiştir.

Susar Kırmızı'nın 2014 yılında gerçekleştirdiği çalışma, ilköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitabında en çok vurgulanan değerlerin sırasıyla "doğa sevgisi ve evre duyarlılığı", "iyimserlik ve olumlu düşünce" ve "millet sevgisi" olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, eğitim materyallerinde evre bilinci ve olumlu düşünce gibi evrensel değerlerin öncelikli olarak ele alındığını göstermektedir. Bu, MEB'in kök değerler çerçevesindeki "sorumluluk" ve "vatanseverlik" gibi değerlerin daha spesifik alt temalarla işlendiğini göstermiştir. Öte yandan, iek ve Asar'ın 2022 yılında yaptığı karşılaştırmalı analiz, 2005 yılı öncesi ve sonrası ortaokul Türkçe ders kitaplarında "sevgi" ve "vatanseverlik" değerlerinin her iki dönemde de ön planda kalmaya devam ettiğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, Türkçe ders kitaplarının dönemsel değişimlere rağmen temel insani ve milli değerleri koruma eğiliminde olduğunu işaret etmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ilkokul Türkçe ders kitaplarında değer aktarımının dengesiz bir şekilde gerçekleştiği ve bazı önemli değerlerin yeterince vurgulanmadığı tespit edilmiştir. Bu incelemeler sonucunda en az vurgulanan değerlerin "adalet", "liderlik", "dürüstlük" ve "mutluluk" olduğu görülmüştür.

Türkben (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre hazırlanan ders kitapları, "Değerler İnceleme Formu" aracılığıyla değer aktarımı açısından analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi ve doküman analizi kullanılarak yürütülen bu çalışma, kitaplarda en sık karşılaşılan değerlerin "sevgi", "saygı", "yardımlaşma", "duyarlılık", "çalışkanlık" ve "dayanışma" olduğunu bir kez daha doğrulamıştır. Ancak modern toplumun temel taşları olan "tasarruf", "eşitlik" ve "adalet" gibi ekonomik bilinç ve sosyal eşitlikle ilgili değerlere oldukça az yer verildiği saptanmıştır. Eken ve Öksüz (2019), ilkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki 44 öyküleyici metni betimsel araştırma modeli ile incelemiştir. Araştırmada en çok vurgulanan değerlerin "sevgi", "yardımseverlik" ve "vatanseverlik" olduğu tespit edilirken, "adalet", "dürüstlük" ve "saygı" gibi temel ahlaki ve sosyal değerlerin nispeten daha az işlendiği belirlenmiştir. Buna benzer bir yaklaşımı benimseyen Sur (2024), 2023-2024 eğitim-öğretim yılındaki ilkokul Türkçe ders kitaplarını kök değerler açısından ele alarak mevcut durumu analiz etmiştir. Doküman incelemesi ve betimsel analiz sonuçları, yıllar içinde bu konuda dikkate değer bir değişimin yaşanmadığını göstermiştir. Çalışma, "sevgi", "vatanseverlik" ve "yardımseverlik" gibi değerlerin sıklıkla işlenmeye devam ettiğini ortaya koyarken; "adalet", "öz denetim", "saygı" ve "dürüstlük" gibi kritik değerlerin sınırlı düzeyde kaldığını belirtmiştir. Ayrıca Sur'un araştırması, sınıf düzeyleri açısından farklılaşmalara da dikkat çekmiştir; 2. sınıf kitaplarında değerlerin temalara göre dağılımında ciddi bir dengesizlik gözlemlenirken, 3. ve 4. sınıflarda daha dengeli bir yapıya geçiş olduğu kaydedilmiştir. Ketenalp ve Bulut (2020) tarafından Bingöl ilinde okutulan ilkokul 1. ve 4. sınıf Türkçe ders kitapları üzerinde yapılan inceleme de önemli bulgular sunmuştur. Bu çalışmada, metinlerde en çok vurgulanan değerlerin "sevgi" ve "sorumluluk" olduğu belirlenirken, evrensel bir erdem olan "adalet" değerine hiçbir metinde rastlanmamıştır. Bu bulgu, ders kitaplarının yalnızca dengesizlik değil aynı zamanda ciddi eksiklikler içerdiğini ve bu durumun coğrafi veya yayınevi farklılıklarına göre değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Akdağ ve Bozgün (2022), ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabını kök değerler (örneğin, sorumluluk, sabır, yardımseverlik,

adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi ve vatanseverlik) ekseninde değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, incelenen 2. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan karakterleri niteleyen değerlerin Milli Eğitim Türkçe Öğretim Programında belirtilen kök değerlerle ve alt değerlerle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Karakterleri niteleyen değerlerin ve alt tutum davranışların, Türk Milli Eğitim sisteminin amaçlarının değer bağlamlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak değerlerin kitapta temsil edilme oranlarının dengesiz dağıldığı, bazı temel değerlerin yetersiz kaldığı ve bu durumun değerler eğitiminin etkinliğini sınırlayabileceği değerlendirilmektedir. Gelecek çalışmalarda, değerlerin daha dengeli bir şekilde dağıtılması ve toplumsal çeşitliliğin daha iyi yansıtılması konularında iyileştirmeler yapılması önerilmektedir.

#### **4.2. Öneriler**

1. İncelenen çalışmanın bulguları doküman incelemesi yöntemiyle bulunmuştur. İleride yapılacak çalışmalarda farklı araştırma modelleri denenerek konuya yönelik çalışmalara güncel bir bakış getirilebilir.

2. Bu çalışmada, kültürel ve ahlaki açıdan büyük önem taşıyan adalet ve dürüstlük gibi kök değerlere yeterince vurgu yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle, söz konusu temel değerlere de gerekli önemin verilerek ders kitaplarında daha görünür şekilde yer almaları önerilmektedir.

3. Söz konusu kitapta bilimsellik değerine vurgu az yapılmaktadır. Bu değer in ders kitaplarında sıklıkla yer alması önerilir.

4. İlgili kitapta anne karakteri ev hanımlığı üzerinden yansıtılmaktadır. Hazırlanacak olan kitaplarda çalışan annelere de yer verilmesi önerilir.

5. İlgili kitapta yaşlı karakterine çok az yer verilmesi bu karakterin çocuğun zihinsel dünyasında gerektiği kadar yer bulamamasına sebep olabilir. Ders kitaplarında daha görünür şekilde yer almaları önerilir.

6. İlgili kitapta gök cisimlerine çok az yer verilmektedir. Hazırlanacak kitaplarda, az verilen karakterlerin sayısının artması önerilir.

7. İlgili kitabın etkinlik bölümlerinde görsele az yer verilmektedir. Hazırlanacak yeni kitaplarda bu bölümlerde görselliğin artırılması önerilir.

**8.** Belirtilen kitapta engelli karakterine az yer verilmektedir. Engelli vatandaşlarımızın, çocuk dünyasında yer alması adına bu karakterlerin sayısının kitaplarda çoğaltılması önerilir.

**9.** İlgili kitapta teknolojik cihazları bilinçli ve amacına uygun şekilde kullanmayı öğreten bir karakter yer almamaktadır. Ders kitaplarında bu karaktere de yer verilmesi önerilir.

**10.** Bu araştırmada ilkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Bu araştırma esas alınarak farklı ders kitapları çalışmalara dahil edilebilir.



## KAYNAKÇA

- Akbaşı, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 361-384.
- Aktepe, V. Ve Gündüz, M. (2018). Özel öğretim yöntemleri, A. Uzunöz ve V. Aktepe (Ed.) *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Albayrak, N. (2004). Ansiklopedik halk edebiyatı terimleri sözlüğü. L&M Yayıncılık.
- Alıcı, F. (2019). İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alimcan, D., Altunay, Ş., E., (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Boyutunda Değerler Eğitiminin Önemi ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, (215), 239-259.
- Altıntaş, M. E. (2012). Bireycilik ve toplumculuk tartışmaları bağlamında değerler eğitimi yaklaşımları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 31-54.
- Alver, M., Kesicioğlu, O.S. (2020). Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşımları ve Uygulamaları. İçinde M. Kağan & N. Yılmaz (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi 2. Baskı* (ss. 155-1739). Pegem Akademi
- Aslan, S. (2019). Karakter ve değer eğitiminde kullanılan yaklaşım, yöntem ve teknikler. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi içinde* (s. 156-192). Pegem Akademi.
- Aşıcı, M. (2009a). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2012). Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2020). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar* (6. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, A., (2007). *Eğitim psikolojisi*. Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, A. Z. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Ayverdi, İ. (2010). Misalli Büyük Türkçe Sözlük. İstanbul: Kubbealtı.
- Babadoğan, C. (2003). Sorumlu davranış geliştirme stratejileri bağlamında öğrenen sınıf. *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 121-136.
- Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-61.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve Değerler Eğitimi Anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 322-348.
- Bozgün, K., & Akdağ, A. (2022). İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Değerlerin İncelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 47-59.

- Çağrı, M. (2008). Sabır. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 35, 337-339.
- Çağrı, M. (2000). İhyâü Ulûmi'd-dîn. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 22, 10- 13.
- Çınar, F. (2019). Kavramsal çerçeve. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), Karakter ve değer eğitimi içinde (s. 2-20). Pegem Akademi.
- Çiçek, S., & Asar, A. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: Ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 312-322. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1146606>
- Demirel, D. (2017). Psikosomatik bozukluklar ve öz denetim arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255
- Dökme, K., & Tunçer, B. K. (2022a). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Değerler Yönünden İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 51(235), 2085-2106. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.880197>
- Kaşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417-441.
- Eken, N. T., & Öksüz, H. İ. (2019a). İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.
- Er, H., Turan, S., & Kaymakçı, S. (2021). Toplum 5.0 sürecinin Gelişimi ve Eğitime Etkisinin Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (39), 1308-9196.64-86.
- Erdoğan, E. (2007). Belediyelerin değerler eğitimi açısından fonksiyonu çerçevesinde yetişkin eğitim örneği olarak ismek modeli.
- Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan ve Ş., Zengin, M. (Ed.). Değerler ve Eğitimi içinde (s.397-432). İstanbul: Dem Yayıncılık
- Fırat, H., ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikayelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 25-49.
- Gökalp, N. (2021). Değer felsefesi, N. Değer çalışmaları içinde, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Değer Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ss. 7-30).
- Günör, R. B. (2021). Değer ve siyaset ilişkisi. İçinde N. Gökalp & R. B. Günör (Ed.), *Değer çalışmaları II* (ss. 83–95). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları.
- Gündoğan, A.O. (2002). Çoğulculuk ve değer bunalımı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1995). Kültür değişmesi ve milliyetçilik. Ötüken.
- Güven, A. Z. (2014). Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı. Palet Yayınları.

- Halstead, J.M ve Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. DOI: 10.1080/713657146
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. Timaş Yayınları
- Kaçmaz, G. (2018). Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kağan, M. (2021a). Değer Tanımı ve Sınıflandırılması. İçinde M. Kağan & N. Yılmaz (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi* (ss. 29-40). Pegem Akademi.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim*, (187), 138-145.
- Kaymakcan, R., Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.
- Kaymakcan, R. & Meydan, H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi* (1. basım). İstanbul: Dem/Yayınları.
- Ketenalp, M., & Bulut, M. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değerler iletimi açısından incelenmesi. *International Pegem Conference on Education (IPCEDU-2020)*.
- Kumbasar, E. (2011). Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Küçüköğlu, A., Albayrak, F., & Serin, N. (2020). Değerler Eğitimi Bağlamında Türkçe Dersi: Program ve Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1499-1518. <https://doi.org/10.16916/aded.797893>
- MEB. (1973, Haziran 14). Resmî Gazete. Haziran 5, 2025 tarihinde Milli Eğitim Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.173>
- MEB. (2023). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Bilim ve Kültür Yayınevi.
- MEB. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. [https://oygm.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2017\\_11/08144011\\_KANUN.pdf](https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf)
- MEB. (2019a). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar)*. Erişim tarihi: 20 Haziran, 2025, [mufredat.meb.gov.tr](https://mufredat.meb.gov.tr)
- MEB. (2019b). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar)*. Erişim tarihi: 20 Haziran, 2025, [mufredat.meb.gov.tr](https://mufredat.meb.gov.tr)
- MEB. (2019c). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar)*. Erişim tarihi: 20, Haziran, 2025, [mufredat.meb.gov.tr](https://mufredat.meb.gov.tr)
- Mehmetoğlu, Y., & Mehmetoğlu, A.U. (2006). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*. İçinde Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları. (Ed. M. Sevinç). İstanbul: Litera Yayıncılık
- Meydan, A. (2019). Modern ve çok kültürlü toplumlarda değerler krizi ve eğitim. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi içinde* (s. 194-209). Pegem Akademi.
- Mızıkcı, F. (2015). Değerler Eğitimi ve Eğitim Programları. *Eleştirel Pedagoji Politik Eğitim Dergisi*, 7(40), 38-41.
- Oxford Sözlüğü, (2023). Erişim tarihi: 14 Haziran 2024, [www.oxfordlearnersdictionaries.com](https://www.oxfordlearnersdictionaries.com)

- Oxford. (2025). Karakter. İçinde Oxford Dictionaries Sözlüğü. Erişim tarihi: Haziran5,2025, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
- Özer, B., (2019). Karakter ve Değer Eğitiminde Rol Model Olarak Öğretmen. İçinde B. Özer (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi* (ss. 238-266). Pegem Akademi
- Özkan, R., ve Sivrikaya, Ü. (2012). İlköğretimde küresel değerler (100 temel eser üzerine inceleme). Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 38, 341-360.
- Parlak, V., (2012). *Değerler Eğitimi Etkinlikleri 2*. Değirmen Yayınları.
- Rokeach, M. (1973). The nature of human values. NY: Free Press.
- Sağlam, H.İ., (2021). *Karakter ve Değer Eğitimi*. (6. baskı). Pegem Akademi
- Sağlam, H.İ. (2024). Karakter ve değer eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Spranger, E. (1928). *Types of Men: The Psychology and Ethics of Personality* (P. J. W. Pigors, çev.). Halle (Saale): M. Niemeyer.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 217-259.
- TDK. (2019). Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr>.
- TDK. (2022). Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr>.
- TDK (2023). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (2024). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2025). Eğitim. İçinde *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: Haziran 5, 2025, <https://sozluk.gov.tr>
- TTKB. (2017a). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Erişim tarihi: 14, Haziran, 2024, [saraykent.meb.gov.tr](http://saraykent.meb.gov.tr)
- TDÖP (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, <http://ttkb.meb.gov.tr/>
- TDV. (1988). İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr> adresinden alınmıştır
- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2018). *Değerler Eğitimi*. Pegem Akademi (5. Baskı)
- UNESCO, (2002). Framework for action on values education in early childhood. Reports Descriptive, Multilingual/Bilingual Materials. Erişimtarihi: Haziran5,2024, Erişimadresi:<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001287/128712e.pdf>
- UNESCO. (2023). *Living Values Education*. Association for Living Values Education International. <https://livingvalues.net/about-lve>
- Sigurdardottir, I., ve Einarsdottir, J. (2016). An action research study in an Icelandic preschool: Developing consensus about values and values education. *International Journal of Early Childhood Education*, 48(2), 161-177.
- Spranger, E. (1928). Types Of Men. The Psychology And Ethics Of Personality.
- Sur, E. (2024). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki kök değerler. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 73-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd>
- Thornberg, R. (2008). The lack of Professional knowledge in values education. *Teaching and Education: An International Journal of Research and Studies*, 24(7), 1791-1798.
- TDK. (2023a). TDK. Erişim tarihi: 14, Haziran, 2024, [sozluk.gov.tr](https://sozluk.gov.tr)
- TTKB. (2017a). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Erişim tarihi: 20, Haziran, 2025, [saraykent.meb.gov.tr](http://saraykent.meb.gov.tr)
- Uzunkol, E. (2019). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamaları ve araştırmaları. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi içinde* (s. 264-295). Pegem Akademi.
- Türkben, T. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526.

- Ülken, H. Z. (1964). Bilgi ve Değer. Aytemiz Kitabevi.
- Yaşar, Ş., Gültekin, M., & Bayır, Ö. G. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Küreselleşmenin Değerler ve Değerler Eğitime Yansıması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 339-369.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 449-552.
- Yılar, R. (2016a). İlettiği Değerler Açısından İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler Üzerinde İncelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Pegem Yayınları 9-522
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2019). Değerlerin kaynağı; felsefi, dini ve ahlaki temeller. M. Kağan ve N. Yılmaz (Ed.), *Karakter ve değer eğitimi* (s. 43-72). Pegem Akademi.
- Yiğittir, S., & Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 49-73.
- Yontar, A. (2019). Değerlerin kaynağı ve toplumsal, kültürel, dini, ahlaki temelleri. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Karakter ve değer Eğitimi içinde* (s. 92-108). Pegem Akademi.

## ÖZ GEÇMİŞ

|                                    |                      |
|------------------------------------|----------------------|
| <b>Ad Soyad:</b> Tuba AKTÜRK AYKUT |                      |
| <b>Eğitim Bilgileri</b>            |                      |
| <b>Lisans</b>                      |                      |
| <b>Üniversite</b>                  | Atatürk Üniversitesi |
| <b>Fakülte</b>                     | Eğitim Fakültesi     |
| <b>Bölümü</b>                      | Sınıf Öğretmenliği   |
| <b>Yüksek Lisans</b>               |                      |
| <b>Üniversite</b>                  |                      |
| <b>Enstitü Adı</b>                 |                      |
| <b>Anabilim Dalı</b>               |                      |
| <b>Programı</b>                    |                      |
| <b>Makaleler ve Bildiriler</b>     |                      |
|                                    |                      |